

Міністерство освіти і науки України
Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка
Національної академії педагогічних наук України

Модельна навчальна програма

«ЗДОРОВ'Я, БЕЗПЕКА ТА ДОБРОБУТ. 7-10 класи»
для спеціальних закладів загальної середньої освіти
для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку
та закладів загальної середньої освіти зі спеціальними класами
для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку

Автори:
Мякушко О.І.,
Кожановська О.М.

Київ- 2024

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1. Нормативні підстави модельної програми

Модельна навчальна програма інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» (далі – Програма) для учнів 7-10 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку втілює ідеї положення концепції «Нова українська школа» та Державного стандарту базової середньої освіти.

2. Базові ідеї навчального курсу

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» базується на:

- *цілісному уявленні про здоров'я людини як стану її фізичного, психічного і соціального благополуччя (холістична модель здоров'я);*
- *моделі психічного здоров'я дітей та молодих людей у початкових та середніх школах, вищих навчальних закладах М. Дж. Ферлонга (M. J. Furlong), у якій, виходячи з положень соціальної психології та когнітивної терапії, визначено 4 ключових позитивних сфери (домени) психічного здоров'я: уявлення про себе (Я-образ), віра в себе, віра в інших, емоційна компетентність та зайняте життя;*
- *розуміння добробуту як якості життя, що відчувається як щасливе й задоволене життя, забезпечення якого певною мірою залежить від людини, її зусиль (з максимального розвитку власних здібностей та самостійності), соціальної активності (спілкування з іншими, участі у житті своєї спільноти та посильної допомоги на її користь), культури споживання та розумного ведення господарства.*

При розробці Програми було враховано, що у дітей з порушенням інтелектуального розвитку наявна більша кількість проблем зі здоров'ям (зокрема, підвищення захворюваності, більш високі показники ожиріння та психічних розладів, нижчі показники серцево-судинної працездатності тощо), що потребує викладання їм концепції здоров'я та підтримання фізичної форми, формування уявлень про різні заходи щодо його зміцнення (профілактичних та медичних) та навичок здорового образу життя.

Враховуючи наявні у дітей з порушеннями інтелекту обмеження в їх адаптивній поведінці (що може мати прояви як соціально-небезпечної поведінки), з метою мінімізації ризиків появи у них можливих соціальних, емоційних і поведінкових труднощів, проблем у взаєминах з іншими, а також сприяння соціальному та емоційному благополуччю учнів у Програмі приділено спеціальну увагу навчання дітей правилам поведінки у суспільстві та найближчому соціумі, оволодінню стратегіям заспокоєння й опанування емоціями, правилам комунікації і спільної взаємодії. При цьому навчання цим навичкам має супроводжуватись наданням можливості дітям практикувати засвоєні адекватні моделі соціальної поведінки протягом навчального дня з подальшим позитивним конкретним відгуком вчителя.

В основу розробок також покладено сучасне розуміння особливостей розвитку дітей з порушеннями інтелекту та важливості спеціального формування у них в процесі навчання ціннісних позицій, поглядів, переконань, мотивів опанування різних видів діяльності.

3. Мета і завдання курсу

Значення інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» полягає у реалізації мети й завдань соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, спрямовуючи вчителя на формування в учнів з порушеннями інтелекту *ключових і наскрізних компетентностей*, що сприяють розвитку їх особистості та самостійності, вихованню відповідального ставлення до збереження свого здоров'я (тілесного, емоційного, духовного) і здоров'я свого оточення, до забезпечення особистої безпеки і добробуту (власного, своєї родини і спільноти), налагодження здорових стосунків і етичної, позитивної міжособистісної взаємодії, професійну соціалізацію та самореалізації особистого життя для власного й суспільного добробуту.

Ці компетентності забезпечують досягнення учнями 7-10 класів обов'язкових результатів, визначених Державним стандартом.

Унікальність інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» полягає у його можливості створення необхідних умов для формування у здобувачів освіти із порушеннями інтелектуального розвитку *життєвих компетентностей*. Тож конкретним результатом навчання учнів є розвиток тих життєвих і соціальних навичок, які необхідні для максимально можливої їх соціальної адаптації до життя в демократичному й інформаційному суспільстві та їх особистісної самореалізації, зокрема, таких як: елементарні навички планування та контролю, самостійності і

самообслуговування; вміння обирати рішення на користь здорового, безпечного і щасливого способу життя і дотримуватись його у повсякденному житті, уміння надавати першу долікарську допомогу; навички позитивного і співчутливого спілкування, конструктивної взаємодії та співпраці з ровесниками та дорослими, уміння чинити опір тиску інших; вміння адекватно виявляти емоції, елементарні навички керування емоціями і подолання стресу; вміння поводитися гідно загальнолюдських і традиційних національних цінностей.

Цінності, на сприйняття яких спрямований курс. З метою максимально можливого забезпечення повноцінного життя і праці осіб з інтелектуальними порушеннями в сучасному суспільстві, інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» створює підґрунтя для адаптації випускника школи у подальшому самостійному житті до вимог соціального оточення шляхом залучення учнів до загальнолюдських і національних цінностей, соціокультурних і моральних цінностей суспільства, прийнятих у ньому норм і правил поведінки в інтересах людини, родини і спільноти. Зокрема, це стосується цінностей, які найбільше впливають на душевне і соціальне здоров'я людини та якість її життя, таких як: цінування життя і життєвий оптимізм, визнання унікальності й талановитості кожної дитини («ні дискримінації»), позитивне відношення до себе й власних можливостей, миролюбність до близьких оточуючих, спілкування, дружба, співчуття, шанобливе ставлення до родини, суспільства, природного довкілля, національних та культурних цінностей українського народу, визнання своєї національної ідентичності, активне громадянство тощо.

Виходячи з вищесказаного, **метою** інтегрованого курсу «Здоров'я, безпека та добробут» є виховання в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку спрямованості вести здоровий спосіб життя та засвоєння ними системи життєвонеобхідних практичних навичок та умінь, що забезпечують адекватну безпечну поведінку в реальному житті (у повсякденних, небезпечних та надзвичайних ситуаціях), дбайливе і відповідальне ставлення до власного здоров'я (тілесного, душевного і духовного), його підтримки та зміцнення, до створення здорових стосунків з оточуючими людьми та добробуту (особистого, родинного і суспільного).

Для реалізації означеної мети визначено такі **завдання**:

- виховання в учнів морально-ціннісних переконань щодо «цінності життя і здоров'я» (як власного, так і навколишніх) та поглядів на «щасливе життя» (яке забезпечують «здоров'я», «емоційне та соціальне благополуччя», «захищеність», «самореалізація»);

- розширення кругозору здобувачів освіти і вмотивування їх до здорового і щасливого способу життя у злагоді з оточуючими, до дотримання особистої гігієни та психогігієни, забезпечення життєдіяльності та середовища проживання;
- виховання соціально позитивної особистості учнів, їх миролюбного, дружелюбного та співчутливого відношення до людей найближчого оточення; доброзичливого ставлення один до одного при вирішенні проблемних, життєвих та ігрових ситуацій;
- формування в учнів основ Я-свідомості, готовності проявляти самостійність, розуміння власної відповідальності за збереження свого тілесного здоров'я і емоційного благополуччя, підтримання здорових стосунків з людьми і добробуту, а також за негативні наслідки власних вчинків;
- формування в учнів уявлення про безпечну поведінку (у школі, в побуті, на вулиці, на природі, при взаємодії зі сторонньою людиною, у небезпечних та надзвичайних ситуаціях), формування культурних вмінь, навичок позитивної поведінки та мирного розв'язання непорозумінь і конфліктів;
- розвиток стійкого інтересу до правил здоров'язбережувальної і безпечної поведінки, мирного співіснування, формування ціннісної позиції щодо вибору безпечних і корисних практик поведінки, які зменшують ризики для життя, здоров'я і стосунків або запобігають їм, та уміння застосовувати їх у повсякденному житті (зокрема, вчитися без шкоди для здоров'я, дотримуватися режиму дня, підтримувати фізичну форму і позитивний настрій, вживати здорову їжу тощо).
- формування в учнів позитивного «образу Я», інтересу до вивчення власних можливостей і потреб (фізичних, емоційних, соціальних); уявлення про можливості і потреби інших людей (однолітків і дорослих), ознаки здоров'я і нездоров'я людини;
- формування комунікативних навичок і уміння виражати свої потреби, значущі для здоров'я і його збереження (вміння описувати своє самопочуття, здатність привернути увагу педагога в разі поганого самопочуття чи нездужання), використовуючи невербальні та вербальні засоби спілкування; формування уміння звернутися про допомогу дорослого у разі виникнення будь-якої небезпечної ситуації;

- корекція і розвиток пізнавальної діяльності учнів (зокрема, здатності спостерігати, порівнювати, аналізувати життєві ситуації і робити ціннісно орієнтовані на життя і здоров'я висновки), інформаційно-комунікаційних умінь (зокрема, вміння запитувати інформацію щодо безпеки, здоров'я і добробуту та використовувати для її знаходження інформаційно-комунікаційні технології);
- розвиток емоційного і соціального інтелекту учнів, вміння управляти власним тілом для збереження емоційної стабільності;
- розвиток позитивного мислення, розвиток довільності, елементарних навичок планування та контролю, творчих здібностей та навичок самостійної праці (простої побутової чи доступної професійної).

4. Шляхи реалізації модельної програми.

Інтегрований курс «Здоров'я, безпека та добробут» для 7-10 класів включає теоретичні та практичні заняття.

Програмою передбачається проведення самостійних і практичних робіт для закріплення теоретичних і практичних знань, розширення і повторення раніше вивченого матеріалу. Для цього вчитель може використовувати у процесі уроку різні види діяльності:

- ігрову діяльність (сюжетно-рольова, дидактична, театралізована гра, розвиваючі й психологічні ігри);
- елементарну трудову діяльність (господарсько-побутова і ручна праця);
- образотворчу діяльність (ліплення, малювання, аплікація тощо) та інші;
- проектну діяльність (різні види творчих і суспільнокорисних завдань).

Для ефективного вивчення курсу учнів з порушеннями інтелектуального розвитку доцільно поєднувати традиційні методи навчання з нетрадиційними (мнемосхеми та ін.), широко застосовувати наочність, а також використовувати методи інтерактивного навчання, які залучають до участі всіх учнів і активізують їх навчально-пізнавальну діяльність, зокрема таких як: обговорення, розробка концептуальних карт (опорних схем) та візуальних помічників (розкладу дня з піктограм, динамічних візуальних інструкцій чи книжок-історій з фіксуванням необхідного алгоритму дій), навчальний фільм, розгляд і аналіз життєвої ситуації, ситуаційні ігри, екскурсії, творчі проекти тощо.

Задля стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів слід застосовувати певні заохочення у формуванні мотивації, почуття відповідальності, інтересів в оволодінні знаннями й уміннями..

Індивідуальні форми роботи на уроках органічно поєднуються з фронтальними і груповими.

У навчанні враховуються індивідуальні особливості розвитку кожної дитини і, за потреби, надається необхідна освітня допомога. Відповідно до пізнавальних і фізичних можливостей дитини, учитель добирає доступний за об'ємом і ступенем складності матеріал та створює умови, які дають змогу кожному учню працювати в доступному йому темпі та з якомога більшою самостійністю.

Також вивчення курсу може передбачати виконання суспільнокорисної діяльності як на уроках, ~~так~~ і в позаурочний час.

Окрему увагу слід приділяти створенню належних умов для життя здобувачів освіти, їх навчання, праці, гри тощо.

Зазначимо, що спеціальні педагоги не можуть «змушувати» учнів вчитися або поводитися певним чином; однак вони можуть створити середовище для підвищення ймовірності того, що учні будуть виконувати і те, і інше. По-перше, основа будь-якого ефективного навчального середовища включає наявність чітких та послідовних правил, розпорядку дня та освітніх технологій, які дозволяють учням бути залученими та включеними у освітній процес протягом навчального дня.

По-друге, навчальне середовище має сприяти соціальному та емоційному благополуччю учнів, адже будь-які навчальні стратегії ефективніші реалізуються в контексті позитивних і дбайливих стосунків між учителем і учнем. У зв'язку з цим усі методики в класі спеціальному педагогу слід впроваджувати проактивно та позитивно, шанобливо та дбайливо ставлячись до учнів і надаючи підтримку у турботливий, шанобливий та культурно відповідний спосіб (навіть у відповідь на досить проблемну поведінку). І, оскільки вчителі часто не мають конкретних інструментів або стратегій для управління емоціями та поведінкою учнів, їм необхідно заохочувати командну роботу та співпрацю серед учнів у класі.

5. Зміст і базові знання за курсом.

У визначенні змісту модельна програма ґрунтується на дотриманні *загальнодидактичних принципів* (відповідності змісту освіти вимогам розвитку суспільства, доступності, достатності, наступності, структурної цілісності змісту освіти,

єдності структурної та процесуальної сторін, принцип варіативності програмного матеріалу) та *принципів спеціальної освіти* (корекційно-розвивальної спрямованості освітнього процесу, спрямованості на формування діяльності зв'язку з життям).

1. *Структура змісту.* Зміст інтегрованого курсу для 5-6 класів структуровано за змістовими лініями, які задають орієнтовну послідовність вивчення конкретних тем (табл. 1). Змістовні лінії є наскрізними для всього періоду вивчення

Таблиця 1. Змістовні лінії і тематика курсу ЗБД у 5-10 класах

Змістові лінії		Тематика
Базові поняття курсу		Базові потреби для благополуччя людини: здоров'я, безпека, добробут
Здоров'я людини	Тілесне	Життя у чистоті (особиста гігієна)
		Життя у злагоді з природою
		Життя у русі (достатня рухова активність)
		Здорове харчування
		Профілактика захворювань
	Душевне	Емоційне благополуччя
	Духовне	Здорове (позитивне) мислення
	Соціальне (здорові стосунки з людьми)	Життя у мирі та злагоді з оточуючими
		Культура спілкування
		Дружна спільна діяльність у команді
Протидія негативному впливу інших людей		
Безпека людини	Безпека у побуті	
	Дорожня безпека	
	Безпека поводження з людьми	
	Пожежна безпека	
	Безпека на природі	
	Безпека в надзвичайних ситуаціях	
	Надання домедичної допомоги	
Добробут людини	Особистий добробут	

	Родинний добробут
	Суспільний добробут

соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі учнями з порушеннями інтелектуального розвитку, основні поняття яких будуть поступово доповнюватись і розвиватись.

За бажанням чи за потреби (виходячи з матеріально-технічної бази освітнього закладу, рівня підготовленості учнів, соціальних потреб, врахування місцевих умов та інших поважних причин) заклад освіти може змінювати запропонований порядок у вивченні тем, змінювати їх зміст чи замінювати теми у змісті розділів.

Час на вивчення тем не регламентується і здійснюється на розсуд вчителя, залежно від навчально-пізнавальних можливостей учнів і темпу засвоєння ними програмових знань.

2. Базові знання за курсом. Викладання базується на знаннях, отриманих на уроках даного курсу у 5 та 6 класах, а також на знаннях, що отримані на уроках природознавства, історії, математики та ін.

Зміст програми спрямований на подальше розширення та поглиблення уявлень здобувачів освіти про свій організм, правила особистої гігієни, природовідповідної і раціональної організації життєдіяльності, важливості фізичної активності, користі здорового харчування і негативні наслідки шкідливих звичок; профілактику захворювань та імунітет, ознайомлення учнів з основними принципами організації безпеки життєдіяльності людини та середовища її проживання, закономірностями життєдіяльності людини в природному та соціальному середовищах, спрямованих на збереження і зміцнення здоров'я, емоційного й соціального благополуччя та добробуту.

Також до змісту (переліку базових знань) кожної запропонованої теми у Програмі курсу для учнів із порушеннями інтелектуального розвитку визначені: орієнтовані види навчальної діяльності, які сприяють досягненню ними очікуваних результатів навчання (сформованості основних предметних уявлень, алгоритму дій, практичних умінь, соціальних та емоційних навичок) і сформульовані відповідні напрями корекції та розвитку учнів (їх пізнавальної та мовленнєвої діяльності, емоційно-вольової сфери та особистісних якостей).

За узагальненими результатами вивчення інтегрованого курсу здобувачі освіти повинні:

- мати уявлення про основні поняття соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі;

- чітко представляти та контролювати послідовність операцій з побутовими предметами відповідно до правил безпеки;
- уміти звернутися по допомогу у екстрених ситуаціях (випадку погіршення самопочуття чи іншої загрози власній безпеці), вміти поводитися у надзвичайних ситуаціях;
- освоїти способи безконфліктної, конструктивної взаємодії (з—дорослими та однолітками у різних видах діяльності) та моделі позитивного міжособистісного спілкування в різних ситуаціях та у різних формах;
- засвоїти назви предметів (шкільних, побутових тощо) та дій з ними.

Контроль результативності оволодіння учнями програмових знань здійснюється в ході усних перевірок і самоперевірок під час поточного оцінювання (вивчення теми) та підсумкового (після закінчення розділу, або теми).

Для учнів з порушеннями інтелектуального розвитку помірного ступеню зміст навчання добирається виключно індивідуально, їх навчальні досягнення оцінюються за рівнями: початковий, середній, достатній.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

7 клас

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ			
<p>Вступ: основні поняття. Базові потреби людини для її благополуччя: здоров'я, безпека, добробут. <i>Безпека</i> – стан захищеності життєво важливих інтересів, відсутність різних небезпек. <i>Добробут</i> – це матеріальний достаток, майно, успішність. <i>З чого складається здоров'я людини:</i> здорове тіло, здорові душа і думки, здорові стосунки з людьми. <i>Що таке здоровий спосіб життя.</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Колективне обговорення «Здоровий спосіб життя». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя поняття «безпека», «добробут», «здоров'я»; ; - розуміє значення здоров'я для людини; - має уявлення про складові здоров'я; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя складові здорового способу життя;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про основні поняття курсу «безпека», «добробут», «здоров'я»; • подальше формування уявлень про складові здоров'я; • розвиток мислення на основі порівняння базових потреб людини для її благополуччя; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні основних складових здорового способу життя.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»			
«ТІЛЕСНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВЕ ТІЛО»)			
<p>Життя у чистоті. <i>Позитивні звички щодо дотримання чистоти</i> носоглотки, вух і очей. Правила очищення порожнини носа (промивання носових проходів слабкими сольовими розчинами). Правила догляду за чистотою горла (промивання,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота:</p>	<p>Учень/учениця: - знає і розуміє значення чистоти носа, горла, вух і очей для здоров'я людини, - має уявлення про способи підтримання чистоти носоглотки, вух і очей; - ознайомлений з видами медичних послуг, які може надати</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання інтересу і відповідального ставлення до збереження власного здоров'я; • розвиток пізнавальної активності; • формування уявлень щодо послуг отоларинголога і офтальмолога, • формування і збагачення уявлень про гігієну носоглотки, вух і очей; • збагачення активного словника

<p>полоскання). Правила чищення вух (прибирати сірку раз в 7-10 днів спеціальними паличками з обмежувачами). Правила гігієни очей (мити чистою проточною водою, або звичайною кип'яченою водою з температурою не вище 40° С градусів, або відваром ромашки, м'яти, шавлії; не потрібно сильно заплющуватись, щоб вода потрапляла й в очні яблука; можна протирати очі змоченим у воді чи відварі трав стерильним ватним диском витиратися індивідуальним рушником).</p> <p><i>Переваги відповідального ставлення до свого здоров'я (надавати пріоритет професійному консультуванню та своєчасній профілактиці, щоб вчасно виявити перші ознаки хвороби, призначити своєчасне та ефективне лікування, запобігти розвитку складних ускладнень, покращити якість життя чи навіть зберегти життя).</i></p> <p><i>Відвідування отоларинголога для огляду вуха, горла, носа за допомогою спеціальних інструментів і приборів, їх обстеження (аналіз виділень з носа та зіва, рентгенографія</i></p>	<p>«Правила очищення носа, вух і очей, полоскання горла»</p> <p>Моделювання ситуації «На прийомі у лікаря».</p> <p>Набуття досвіду щодо одержання медичних послуг в процесі ознайомлення з діяльністю лікарів різного профілю.</p>	<p>отоларинголог і офтальмолог;</p> <p>- знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя як записатися на прийом до лікаря і правильно підготуватися до нього;</p> <p>- за допомогою наочності може розповісти про правила чищення вух і очей.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- правильно чистити вуха і очі, полоскати рот;</p> <p>- розумно підготуватись і поводитись на прийомі у лікаря.</p>	<p>новими поняттями;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування комунікативної культури; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
---	--	---	--

<p>навколоносових пазух та грудної клітки, тест на алергію) з метою встановлення причини захворювання (віруси, бактерії, алергени), підходящого лікування (ліки, дієту та фізіотерапевтичні процедури – електрофорез, УВЧ, лазерну терапію, ультрафіолетове опромінення) та запобігання ускладнення захворювання (можливе хірургічне втручання та ін.).</p> <p><i>Відвідування окуліста (офтальмолога) для огляду очей за допомогою спеціальних інструментів і приборів, визначення причин, лікування і попередження захворювань та травм очей, а також органів зорової системи (повік, слізних залоз, кон'юнктиви, очниці).</i></p> <p><i>Правила відвідування лікаря та поведінки на прийомі у лікаря.</i></p>			
<p>Життя у злагоді з природою.</p> <p><i>Екологічно чисті природні умови для життя людей (чисте повітря, наявна і чиста вода, наявність зелених насаджень і чисте повітря, родюча і чиста земля.</i></p> <p><i>Значення повітря для життя і здоров'я людини. Уявлення про</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про комфортні та непридатні для життя природні умови; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя вплив якості повітря в приміщенні на здоров'я і працездатність людини; - розуміє та пояснює за допомогою 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про придатні умови для життя людини; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про організацію життєдіяльності і створення мікроклімату в приміщенні; • формування причинно-наслідкових зв'язків між якістю повітря в довкіллі і здоров'ям людини;

<p>користь чистого повітря і негативні наслідки вживання забрудненого повітря (смог у місті через велику кількість транспорту чи промисловість; задимленість і задушливість через лісову пожежу чи горіння торф'яників тощо). Важливість свіжого повітря. Шкідливість протягу (продування холодним повітрям може викликати переохолодження і простудні захворювання). Правила безпечного провітрювання житла. Вплив вологості повітря на самопочуття та працездатність людини (висока вологість призводить до зневоднювання, втрати організмом вітамінів і мінеральних солей; надто низька вологість викликає висихання слизових оболонок дихальних шляхів). Правила підтримання комфортного мікроклімату в приміщенні (вологе прибирання приміщення, застосування спеціальних приладів для кондиціонування, очищення і зволоження повітря).</p> <p><i>Безпечне використання природних факторів (повітря) для оздоровлення організму.</i></p>	<p>за допомогою запитань вчителя користі чистого повітря для підтримки здоров'я та лікування, правила прогулянок в різні пори року.</p> <p>Практична робота: «Оцінювання якостей повітря в приміщенні»</p> <p>Моделювання ситуацій «В кімнаті сухе повітря. Твої дії».</p>	<p>вчителя оздоровчий вплив чистого природного повітря та інгаляцій на організм людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає і може розповісти за допомогою вчителя правила загартовування повітрям; - за допомогою наочності може розповісти про правила прогулянок і вибору підходящого одягу в різні пори року. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати за допомогою вчителя комфортність мікроклімату в приміщенні; - підтримувати комфортний мікроклімат в приміщенні; - правильно вести себе на природі, дотримувати чистоту природного довкілля. 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток пізнавальної активності і уваги до якісних ознак мікроклімату в приміщенні; • збагачення уявлень про здоров'я; • розвиток зв'язного мовлення; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих компетентностей.
---	--	--	--

<p>Правила загартовування повітрям (аеротерапії). Користь повітряних ванн і довгих прогулянок на свіжому повітрі для здоров'я (удосконалення терморегуляції, покращання імунітету та опору до простудних захворювань). Природні сезонні і добові ритми і життя у злагоді з ними: правила прогулянок в різні пори року (врахування метеорологічних та погодних умов, вибір підходящого одягу та взуття, дотримання водного балансу, тривалість та вибір підходящого часу (наприклад, уникати перебування на сонці під час його найбільшої активності влітку з 11.00 до 17.00, не гуляти одразу після їжі чи пізно ввечері), правила безпечної поведінки та рухливої активності).</p> <p><i>Значення повітря для оздоровлення організму та профілактики захворювань.</i></p> <p>Уявлення про позитивний вплив кліматотерапії (соляні кімнати (печерне лікування), вплив гірського і морського повітря). Користь, призначення та безпека лікування через дихальні шляхи</p>			
--	--	--	--

<p>(інгаляції).</p> <p>Життя у русі. <i>Переваги активного способу життя:</i> для збереження здоров'я, довголіття, навчання та працездатності. <i>Шкідливі наслідки малорухливого і сидячого способу життя</i> для уповільнення кровообігу (утворення тромбів, які здатні закупорити життєво важливу кровеносну судину в серці, легенях, головному мозку: зниження опірності організму інфекціям та різним хворобам, аж до онкологічних; захворювання органів дихання). <i>Рухова (аеробна) активність на свіжому повітрі</i> для насичення організму киснем і підвищення імунітету (опору хворобам): прогулянки (пішки, на велосипеді чи на самокаті, біг підтюпцем), зимові ігри (катання на санчатах, ковзанах, лижах, гра в сніжки, ліпити снігову бабу тощо), робота по дому, у дворі чи на садовій ділянці.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя шкоди сидячого способу життя і користі різних видів рухової активності для кровообігу. Практична робота зі створення колажу «Що насичує організм киснем». Моделювання і порівняльний прогноз ситуації щодо стану здоров'я дитини, яка мало рухається та у дитини, яка веде активний спосіб життя. Набуття досвіду щодо рухливих видів активності для насичення організму киснем.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про переваги активного способу життя; - розуміє наслідки малорухливого способу життя для кровообігу і насичення крові киснем; - за допомогою наочності може розповісти про види рухової активності. Учень/учениця уміє: - дотримуватися правил рухливого способу життя для збереження здоров'я; - пояснювати за допомогою вчителя наслідки недотримання рухливого способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання мотивації до активного способу життя; • формування і збагачення уявлень про здоров'я та способи його підтримання; • розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати руйнівний вплив на здоров'я людини малорухливого способу життя; • формування причинно-наслідкових зв'язків між руховою активністю людини та її здоров'ям; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
<p>Здорове харчування. <i>Корисна їжа для росту і зміцнення кісток</i> – продукти, які містять кальцій (молочні продукти (сири тверді і м'які</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення.</p>	<p>Учень/учениця: - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення кисломолочних продуктів для підвищення опору хворобам</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до вибору їжі для збереження здоров'я; • формування уявлень про гігієну харчування;

<p>(фета, адигейський, козиний), молоко, сметана, ряжанка, йогурт, кефір); ячні жовтки; насіння (кунжут, мак, льон, соняшникове і гарбузове), зелень (петрушка, базилік, кріп), овочі (часник, листова капуста, пекінська, броколі, свіжий горошок, нут), горіхи (волоські, мигдаль), оливки, курага). <i>Корисні вітаміни для кісток та суглобів</i> (вітамін D (для засвоєння кальцію), вітамін С і кремній (для вироблення колагену для хрящової тканини); марганець (для міжхребетних хребців); вітамін Е (для рухливості суглобів)). <i>Значення кисломолочних продуктів</i> (йогурти, закваски тощо) для здоров'я (сприяють нормальній роботі кишечника, вбивають і пригнічують багато бактерій (зокрема, гнилісних), збагачують організм вітамінами групи В та природними антибіотиками; поліпшують апетит; зміцнюють імунітет, запобігають багатьох хвороб та лікують різні захворюванням шлунково-кишкового тракту (дисбактеріоз, гастрит із зниженою секрецією, коліти</p>	<p>Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Ознайомлення з демонстраційними матеріалами різних видів корисних продуктів для кісток і суглобів, кисломолочних продуктів. Практична робота: створення колажу «Корисні продукти для кісток», «Готування йогурту», альбому/зошита з рецептами корисних страв. Модельовання ролевих ситуацій щодо гігієни харчування.</p>	<p>(імунітету); - ознайомлений з користю кальцію і вітамінів для росту і зміцнення кісток; - має уявлення і за допомогою вчителя може розповісти про способи готування кисломолочних продуктів в домашніх умовах; - за допомогою наочності може розповісти про корисні продукти для росту і зміцнення кісток; -знає як дотримуватися правил поведінки за столом. Учень/учениця уміє: - розпізнавати за допомогою вчителя корисні кисломолочні продукти і корисні продукти для зміцнення кісток; - дотримуватись правил споживання корисної їжі для підтримання імунітету, кісток і суглобів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування уявлень щодо правил споживання їжі; • розвиток пізнавальної активності; • розвиток наочно-образного мислення на основі усвідомлення знань про корисні кисломолочні продукти та продукти, що містять кальцій; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток зв'язного мовлення; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей; • формування елементарної дослідницької компетенції.
---	--	--	---

<p>тощо). Способи приготування кисломолочних продуктів в домашніх умовах (з готових заквасок). Правила зберігання продуктів.</p>			
<p>Профілактика захворювань. <i>Профілактика вірусних захворювань.</i> Уявлення про поширені вірусні інфекційні захворювання та їх ознаки (ГРВІ, грип, герпес, вітряна віспа, кір, вірусні гепатити, ВІЛ СНІД, інфекційний мононуклеоз, свинка, краснуха, кон'юнктивіт та ін.). <i>Правила попередження поширення вірусних захворювань</i> під час їх епідемії (щоб не заразитися від хворого і не заразити інших): обмежити соціальні контакти (залишатися вдома і уникати місць скупчення людей); дотримуватися правил особистої гігієни (часто мити руки з милом, не торкатися брудними руками свого обличчя, очей, носа та рота); уникати контакту з людьми із ознаками захворювання (мінімальна дистанція – 1,5 метра); термічно обробляти продукти, провітрювати та зволожувати</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя проявів поведінки, які призводять до зараження вірусними інфекціями та їх поширення. Практична робота: «Виклик швидкої допомоги», «Провітрювання і зволоження приміщення», створення колажу «Що допоможе бути здоровим взимку».. Моделювання ситуації «Я заразився. Мої дії», «Правильно харчуємося взимку».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про поширені вірусні захворювання, їх ознаки та негативні наслідки для організму; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя запобіжні заходи для попередження захворювань взимку на застуду чи грип; - за допомогою наочності може розповісти про правила поведінки, щоб не заразитися самому і не заразити інших вірусними захворюваннями; - має уявлення про побутові прилади та способи зволоження приміщення. Учень/учениця уміє: - розрізняти за допомогою вчителя ознаки вірусних інфекційних захворювань; - дотримуватись правил харчової поведінки в холодну пору року; - провітрювати і зволожувати приміщення взимку за правилами; - вимірювати температуру.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження свого здоров'я; • заохочення підлітка до вибору здорового способу життя; • збагачення уявлень про заходи забезпечення себе від вірусних захворювань; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між поведінкою людини та вірусним зараженням її самої чи інших людей; • розвиток наочно-образного мислення шляхом порівняння ознак хворої і здорової людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання за допомогою вчителя короткої розповіді за темою уроку; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних

<p>приміщення; захворів – сиди вдома; дотримуватися етикету чихання та кашлю.</p> <p><i>Правила, щоб не захворіти взимку застудою та грипом</i> (мити руки; дотримуватись соціальної дистанції; займатись руховою активністю; правильно, збалансовано харчуватись (не пропускати сніданки, їсти перші страви на обід, під час перекусів замість печива їсти курагу, чорнослив, фініки; у період з середини жовтня по середину червня слід обов'язково включати в раціон яловичу печінку та печінку тріски, яйця, всі види капусти, гарбуз, часник, цитрусові, напої з шипшиною, чорноплідною горобиною, лимонами, горіхами); вживати більше рідини та споживати чисту воду (в межах 1,5–2,2 л/добу); приймати харчові добавки для імунітету (вітамін (ударні дози С, А і D₃; групи В: В1, В2, В6, В12), мінерали (зокрема цинк), йогурти, лікарські екстракти рослин (спіруліни, хлорелли, ехінацеї, астрагала, журавлини; чорної бузини, часнику, кореня імбиру, кори берези пухнастої тощо));</p>			компетентностей.
--	--	--	------------------

<p>провітрювати приміщення та забезпечити оптимальну вологість повітря у ньому; захищати себе від стресів; дотримуватися режиму дня і висипатися).</p> <p><i>Зволоження приміщення взимку.</i></p> <p>Способи наситити повітря вологою (користуватися побутовим зволожувачем повітря, регулярно провітрювати кімнату, робити вологе прибирання, придбати кімнатні рослини (добре виділяють вологу папороть, фікус, гібіскус, драцена та циперус; можуть додатково очищувати повітря спатіфілум, хлорофітум і пеларгонія). Правила користування зволожувачем (обирати ультразвукові зволожувачі як найбільш безпечні; підбирати під площу свого приміщення; вмикати не на цілий день, а краще на ніч; наливати очищену або кип'ячену воду). Правила провітрювання приміщення (робити це вранці та ввечері перед сном; після того, як у приміщенні довго перебували люди; частіше провітрювати у домі з підвищеною вологістю;</p>			
---	--	--	--

конденсат на вікнах є сигналом до термінового провітрювання).			
«ДУШЕВНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВА ДУША І ЗДОРОВИЙ ДУХ»)			
<p>Емоційне благополуччя. <i>Власне емоційне благополуччя.</i> Фізичні прояви базових емоцій (злість – прискорене дихання, щоки палають, кулаки стискаються; страх – підвищене серцебиття та потовиділення, важко дихати; сум – тяжкість у грудях, з'являються на очах сльози; огида – уповільнення серцебиття, нудота; радість – відчуття, наче "розпирає" у грудях). Де живуть емоції? (на "тепловій" карті тіла: образа – у грудях, жадібність – у шлунку, страх – у сонячному сплетінні та горлі, злість – у животі праворуч, задріть – у голові). <i>Що допоможе підтримувати емоційне благополуччя:</i> глибоке дихання – простий і ефективний спосіб уповільнити природну реакцію організму на стрес (заспокоює серцевий ритм, знижує кров'яний тиск і забезпечує почуття впевненості, знімає м'язові зажими («сліди» пережитого стресу в тілі) та налагоджує гормональний фон), аромотерапія.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: розпізнавання власних емоцій та їх фізичних проявів за допомогою вчителя; спостереження за своїм емоційним настроєм з використанням вимірювача настрою. Практичні вправи на релаксацію: дихальні вправи; вправи ізотерапії. Моделювання ситуації «Ти починаєш злитися / тривожитися. Скажи собі «Стоп»». Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про фізичні прояви базових емоцій; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя способи заспокоїтися; - ознайомлений з поняттями «емоції», «настрій», «почуття», «агресія», «дратливість», «релаксація» та назвами для позначення базових емоцій; - має уявлення про вміння володіти собою та різні техніки заспокоєння; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - за допомогою наочності і вчителя розрізнити базові емоції за їх фізичними проявами; - розпізнавати за допомогою вчителя деякі власні емоції за їх фізичними ознаками; - за допомогою питань вчителя визначати причини власних емоцій; - володіти базовими техніками для оволодіння емоційним станом і методами ізотерапії для</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (душевного) здоров'я; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за ознаками власного психічного, сенсорного, емоційного, нервового стану; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між емоціями та рівнем задоволення потреб людини; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • набуття практичного досвіду застосування технік емоційної саморегуляції; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування уміння володіти собою;

<p>Регуляція емоцій. <i>Методики розслаблення тіла:</i> дихальні практики і вправи («Повітряна кулька», «Задуй свічку» тощо). <i>Аромотерапія:</i> вироблення аромоляльок (наповнених заспокійливими травами), аромокулону тощо. <i>Ізотерапія:</i> (як спосіб зняття емоційної напруги, корекції агресивності та гіперактивності та тривожності ("Марання", кляксографія, штрихування тощо)). Самоконтроль. Використання «Вимірювача настрою» для спостереження за своїм емоційним настроєм. Розуміння впливу тих чи інших причин на зміни у настрої. Аналіз фізичних проявів емоцій та встановлення причинно-наслідкових зв'язку між настроєм та подіями, які вплинули на нього. Правило «Стоп!» (щоб звернути увагу дитини до аналізу її емоцій: «Що зараз з тобою відбувається?»).</p>		<p>саморегуляції емоцій і зняття стресу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих, соціальних та культурних компетентностей.
<p>Здорове мислення. Виховання моральних цінностей учня, що сприяють гартуванню його <i>стійкості</i>. Сила Духу (її важливість для переживання складних життєвих</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на</p>	<p>Учень/учениця - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення сили духу і розвитку психологічної стійкості для долаття життєвих випробувань;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (ментального) здоров'я, життєлюбності та позитивних якостей характеру; • заохочення дитини до

<p>обставин). Уявлення про <i>психологічну стійкість (резиліентність)</i> як вміння проходити крізь життєві випробування, зберігаючи своє психічне здоров'я, відносини з людьми та розвиваючи свій характер. Що означає стійко реагувати на виклики життя? (прийняти виклик і пов'язані з ним страждання як частину життя – біль втрат, хвороби, війна та інші різні лиха, щоб йти далі; поділитися своїми почуттями, щоб одержати співчуття, доброту та підтримку від інших («Поділена радість подвійна, а поділене горе вдвічі менше»); визнати, що є речі, які ми не можемо змінити і не можемо повернути; оцінити, що ми можемо і маємо змінити і зосередитися на тому, що не втрачене і що можливе; діяти – жити далі, у Правді, з надією на краще та згідно цінностей, Людиною). <i>Що (які чесноти) забезпечує стійкість:</i> смиренність (замість гніву чи безкінечного стогнання і скиглення: «Сльозами горю не поможеш», «Журбою горя не здолаєш», «Хоч плач і не</p>	<p>запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості які чесноти забезпечують стійкість для подолання викликів життя, якими є цінності загальнолюдські та свого народу. Практичні вправи на розвиток психологічної стійкості «Мої цінності», складання добірки мудрих висловів. Модельовання життєвих ситуацій, у яких слід пильнувати думки, ефективно діяти замість не діяти, обмежити / уникати споживання шкідливої інформації. Набуття досвіду щодо зміни думок з негативних на позитивні для кращого вирішення життєвих проблем.</p>	<p>- розуміє і може розказати з допомогою вчителя шляхи, що підвищують психологічну стійкість людини; - важливість розуму для вибору найкращого способу вирішення життєвих проблем; - ознайомлений з поняттями «сила духу», «психологічна стійкість», «цінності», назвами для позначення якостей характеру та цінностей; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо тієї чи іншої вади чи чесноти людини; - за допомогою вчителя називає деякі загальнолюдські цінності і цінності свого народу; - за допомогою наочності може розповісти про якості характеру, які забезпечують стійкість; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати власні думки як негативні та позитивні; - за допомогою запитань вчителя визначати власні негативні чи обмежуючі думки і знаходити для них альтернативні, більш позитивні варіанти;</p>	<p>особистісного зростання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень щодо національних та культурних цінностей українського народу; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними думками; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток психологічної стійкості; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями та думками; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь збереження психічного (ментального) здоров'я у несприятливих, тривожних часах; • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей.
---	--	---	---

<p>втирайся, а в тугу не вдавайся»), віра в перемогу («Життя не має ціни, а воля дорожча за життя», «Правда кривду переважить», «За праве діло стій сміло»), здатність не втрачати надію на краще («Після найтемнішої ночі настає світлий день. А після зливи – яскраво світить сонце», «І в наше віконце загляне сонце»), мужність («Потрібна лише крапля мужності, щоб подолати океан смутку», «На те й лихо, щоб з ним битися»), вміння контролювати свої думки (зосереджуватися лише на доречних до ситуації думках) та діяти відповідно ситуації, не впадаючи в паніку («Якщо я боюсь, я небезпечний для себе та інших»), тверде дотримання цінностей («Коли ти чуєш Правду в собі - ти незборимий!»).</p> <p>Що таке <i>цінності</i> (те, що для всіх важливе і визначає сенс нашого життя – як жити і якою людиною бути). Уявлення про важливі загальнолюдські цінності (духовні – Добро, Краса, Істина, Мистецтво, Творчість, Любов; людини – гідність, рівність,</p>		<p>- за допомогою вчителя розрізнати та оцінювати якості характеру як позитивні чи негативні.</p>	
---	--	---	--

<p>справедливість, довіра, права людини тощо) та традиційні національні цінності (які притаманні українцям і відображають український характер: моральність, релігійність, взаємотерпимість, миролюбність, доброзичливість, працелюбність).</p> <p><i>Практики стійкості:</i> Визначити власні цінності (дружба, безпека, чесність, успіх тощо); складання списку цінностей (успішної людини, шкільної спільноти тощо). Пильнувати думки (перевіряти правдивість виникаючих думок, знаходити більш правдиву оцінку ситуації і вже потім діяти); складання добірки мудрих висловів (слів мудрості і сили). Діяти ефективно (важливість діяти, діяти з надією на краще); визначення ефективних дій в тій чи іншій ситуації (що важливо робити і чим можна допомогти – турбота про інших та себе, волонтерство тощо). Обмежити (уникати) споживання шкідливої інформації (по телевізору, з Інтернету тощо, яка викликає негативні емоції – злість, тривогу, смуток) і вибір джерел</p>			
---	--	--	--

<p>корисних джерел інформації (добрі мультики, цікаві відео, спокійна музика тощо, що плекає позитивні емоційні стани). Будувати добрі стосунки довкола себе (в сім'ї, у школі, з сусідами, в громаді).</p>			
<p>«СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВІ СТОСУНКИ З ЛЮДЬМИ»)</p>			
<p>Життя у мирі та злагоді з оточуючими. Чемність (шаноблива ввічливість, привітна люб'язність та уважність до людей): «Зростаєте справжніми людьми». Уявлення про важливість-помічати і зважати на інтереси інших (не керуватись лише своїми бажаннями, а дослухатись і до бажань інших). <i>Слухання (складання) терапевтичних історій «Що є чемність?»</i> (поводитись виховано; не ігнорувати інших, коли вони звертаються, не відповідати грубо чи агресивно на запитання; вибачатися за скоєні помилки чи шкоду, цікавитись станом інших, запитувати про їхні справи, самопочуття; бережно ставитись до власності й речей інших; слухати інших людей без перебування та критики; не</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення гарних манер ввічливого та привітного поведіння з іншими. Практична робота: складання книжечки «Що є чемність»: Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі; дослідження за допомогою запитань вчителя щодо причин і мотивів дій інших та вибору відповідної моделі поведінки у відповідь. Модельовання ситуації, у якій дитина мусить</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення чемності для розуміння людьми один одного і побудови гарних стосунків; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що є чемність та її прояви; - ознайомлений з поняттями «ввічливість», «емпатія», «привітність»; - визначає та може пояснити за допомогою вчителя можливі причини емоцій чи мотиви дій інших; - розуміє і може розповісти за допомогою вчителя правила ввічливості і привітності; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розрізняти за допомогою вчителя емоції інших людей за їх фізичними проявами;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання чуйності і емпатії по відношенню до навколишніх; • заохочення дитини бути уважними до навколишніх, до сприймання і спостереження за емоціями і мотивами навколишніх; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження можливих причин почуттів та мотивів дій інших людей; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу власних дій на емоції й дії інших людей; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • розвиток емоційного сприймання; • набуття практичного досвіду з дослідження намірів і почуттів інших у контексті комунікації; • розвиток усного мовлення в

<p>ображати слабких; питати дозволу; не бути нахабою і не порушувати особистий простір іншої дитини – не ставити їй питань, які вона не хоче обговорювати, не підслуховувати, не читати її щоденник, не лазити в її речах, не плювати, не кусатися, не щипати, не кричати тощо).</p> <p><i>Розвиток емпатії (здатності розуміти наміри і почуття інших)</i> у контексті комунікації в колективних іграх та інших видах взаємодії: вчимо дитину міркувати і наводити різні можливі причини чи мотиви дій інших людей, розглядати різні точки зору (наприклад: «Що відчуває Марійка після того, як Сергій випадково попав по ній м'ячом / її штовхнув? (Вона сумна, плаче і потирає руку там, де її вдарив м'яч / штовхнув Сергій). Що йому слід зробити? (Піти і запитати, чи їй потрібна допомога)»; «Що відчуває Кирило після того як він впав? (Він забив ногу і вона дуже болить). Як йому можна допомогти? (Поступитись місцем на лавці, бо йому потрібно посидіти)»; «Що</p>	<p>попросити допомогу з боку старших і однолітків «Ти дуже голосно говориш. В мене болять вуха. Будь-ласка, не кричи, пожалій мої вуха»</p> <p>Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p> <p>Набуття практичного досвіду щодо чемного, поводження з іншими.</p>	<p>- дотримуватись правил ввічливості у спілкуванні; - вміти виявити привітність і виражати її у адекватний спосіб.</p>	<p>процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування умінь бути чемним до навколишніх; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування умінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	--	---	--

<p>відчуває Мишко, коли Наталка ненавмисно зламала його виріб?» (Він сумний / розлючений, бо хотів подарувати мамі). Що Наталці слід зробити? (Вибачитись і допомогти полагодити виріб, чи зробити новий, чи віддати свій) тощо), звертати увагу до почуттів інших (побачити фізичні прояви емоцій, почути їх у голосі іншої людини та прислухатися до власних відчуттів, щоб зрозуміти – вона сумує, злиться, соромиться, боїться тощо).</p> <p><i>Правила ввічливості:</i> гарні манери, які сприяють порозумінню (вітання і прощання з друзями, прохання про послугу і допомогу, висловлення подяки, вибачення тощо). <i>Правила «привітності»</i> (посміхнутися, виявити увагу до іншого – привітатись, запам'ятати його ім'я, поцікавитися його життям та інтересами). Можливі прояви привітливості, гарних манер і поступливості іншим (адекватні до розглянутих життєвих ситуацій).</p> <p><i>Вміння просити підтримку у школі</i> (з боку старших і</p>			
---	--	--	--

<p>однолітків): відкрито розказати про свої переживання, висловити свої претензії і попросити піти назустріч. <i>Колективні ігри</i> для емоційного зближення та поєднання дітей.</p>			
<p>Культура спілкування. Зворотній зв'язок між людьми (вміння дати зрозуміти співрозмовнику, що ми його чуємо та розуміємо, схвалюємо або ні, а також висловити відношення до нього – що я про нього думаю, як сприймаю наші з ним відносини, які почуття у мене викликають його слова, дії, поступки). Різні форми відповіді (святкові вітальні листівки, текстове повідомлення, відповідь у розмові). Що потрібно для порозуміння людей: звертати увагу на слова співрозмовника і його поведінку (вираз обличчя, погляд, жести, інтонацію тощо), а також контролювати свою поведінку (бути щирими і доброзичливо налаштованими, відкритими, не обманювати і не хитрувати) та контролювати свою відповідь – її адекватність темі розмови та ефективність відповідного повідомлення (воно має бути</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя способів порозуміння людей, надання зворотного зв'язку у спілкуванні та для підтримання розмови. Практична робота: «Покажи емоцію очима». Моделювання ситуації надання зворотного зв'язку для підтримання комунікації. Набуття досвіду щодо використання невербальних способів спілкування та способів підтримувати комунікацію.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про значення зворотного зв'язку для якісного спілкування і порозуміння співрозмовників - має уявлення про різні форми надання зворотної відповіді; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя особливості спілкування без слів; - за допомогою наочності може розповісти про способи спілкування без слів; - ознайомлений з особливостями вираження тих чи інших емоцій поглядом очей; - має уявлення про поведінкові правила надання зворотного зв'язку для підтримання розмови; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - за допомогою вчителя розпізнавати виражені поглядом очей емоції та настрої; - за допомогою спрямовуючих</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування комунікативної культури; • збагачення уявлень щодо національних та культурних особливостей невербальної комунікації; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом спостереження за поглядом очей та розпізнавання переданої у невербальний спосіб інформації; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння виражених у погляді емоцій; • розвиток способів невербальної передачі повідомлення; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.

<p>добре організованим та несуперечливим).</p> <p><i>Спілкування без слів очима</i> та розуміння пов'язаних з ними емоцій (дивитися прямо – показує повагу до співрозмовника та себе як чесну та щиру людину; якщо людина уникає зорового контакту – це означає, що вона неправдива, хитра чи не звертає уваги, підморгнути – бажання подружитися, виразити симпатію чи привітатися; подивитись спідлоба – гнів, бігають очі – страх, почуття загрози, очікування нападу; поглянути, витріщатися – подив тощо),</p> <p><i>Розвиток навичок відповідати на питання та підтримувати розмову (бесіду):</i> підтримувати зоровий контакт з тим, хто говорить, і він буде знати, що співрозмовник його слухає і залучений у розмову; казати повідомлення, дивлячись прямо в очі; виражати розуміння репліками «Тепер зрозуміло», «Так» або кивком голови; вміти перепитати, поставити уточнюючі питання для перевірки точності розуміння.</p>		<p>питань вчителя вести бесіду з однолітками та надавати зворотній зв'язок.</p>	
<p>Дружна спільна діяльність у</p>	<p>Розповідь.</p>	<p>Учень/учениця:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій

<p>команді. <i>Стратегії налагодження взаєморозуміння партнерів:</i> Що заважає взаєморозумінню людей в конфлікті – неконструктивна поведінка (коли люди не хочуть слухати один одного та, не розібравшись, вважають винним іншого). Що допомагає дійти взаєморозуміння: вислуховування двох сторін конфлікту (із допомогою методу активного слухання) для прояснення ситуації; застосування «Я-повідомлень» замість «Ти-повідомлень». Шкідливість у конфлікті "Ти-повідомлення!" (це перехід на обговорення особистості, що містить у собі оцінку, засудження чи вирок іншій людині: «Остерігайся злої мови та її руйнівної сили»), яке посилює складну обстановку і породжує у відповідь захисну реакцію і навіть агресію.</p> <p>Уявлення про непрямі методи погашення конфлікту. Важливість дати можливість людині виразити свої почуття (невдоволення, образу, розчарування тощо), висловити свої емоції та бути вислуханою.</p>	<p>Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя що допомагає дійти взаєморозумінню людей в конфлікті і що заважає. Практична робота із застосування «Я-повідомлень» замість «Ти-повідомлень» в ситуації конфлікту, влаштування змагання для погашення конфлікту. Моделювання варіантів активного слухання для вирішення життєвих ситуацій: «Сварка з батьками», «Сварка з однолітками». Набуття досвіду щодо моделей конструктивної поведінки у конфлікті.</p>	<p>- має уявлення про значення взаєморозуміння людей для спільної діяльності; - має уявлення про стратегії налагодження взаєморозуміння; - має уявлення і може розповісти за допомогою вчителя про непрямі методи погашення конфлікту; - ознайомлений з поняттями «конфлікт», «Я-повідомлення», «Ти-повідомлення», «активне слухання»; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви неконструктивної поведінки, які заважають порозумінню людей в конфлікті; - має уявлення про активне слухання, його правила і заборони; - розрізняє за допомогою вчителя «Ти-повідомлення» і розуміє їх шкідливість у конфлікті; - за допомогою наочності може розповісти про метод погашення конфлікту у змаганні; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє: - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють взаєморозумінню чи ні; - за допомогою запитань вчителя</p>	<p>налагодження взаєморозуміння в команді і погашення конфліктів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виховання ввічливого і уважного ставлення до інших членів команди; • заохочення дитини до спільної діяльності з іншими; • спрямування дитини до спостереження за власною поведінкою та її адекватної самооцінки; • формування умінь активного слухання інших; • формування умінь говорити про свої почуття; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин непорозуміння; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між проявами поведінки та її впливом на ефективність спільної роботи та емоційний комфорт групи; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • налагоджувати і підтримувати ефективну взаємодію з іншими та
---	--	--	---

<p><i>Розвиток вміння говорити про свої почуття ("Я-відчуття").</i> Важливість відкривати свої почуття, яка полягає у налагодженні довіри (цією дією одна людина показує іншій, що довіряє їй, а у відповідь їй також почнуть довіряти). Власні почуття слід висловлювати спокійно, щоб не образити гідність іншої людини, від свого імені, в "Я-повідомленнях": "Мені не подобається, коли мене підводять", "Мені прикро, коли мене дурять", "Мені важко ходити/прибирати, я весь час спотикаюся о твої речі/тебе (якщо хтось крутиться під ногами)". Розгляд варіантів "Я-повідомлень", адекватних до життєвих ситуацій.</p> <p><i>Розвиток вміння активно слухати інших.</i> Важливість виявляти повагу один до одного під час розмови, яка виражається в бажанні обох вислухати та зрозуміти один одного («Будь скорий на слухання...»). Уявлення про активне слухання як вияв поваги до співрозмовника, старанне бажання його вислухати та зрозуміти, виявляючи до</p>		<p>знаходити інші, більш підходящі варіанти поведінки для погашення конфлікту;</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою вчителя висловити у адекватний спосіб свої почуття із застосуванням «Я-повідомлень»; - слухати інших. 	<p>спільно вирішувати проблеми;</p> <ul style="list-style-type: none"> • спрямування дитини на створення і збереження позитивного настрою у колективі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей
---	--	--	---

<p>співрозмовника доброзичливість і милість, віч-на-віч, очі в очі, (якщо немає заперечень, можна тримати його за руку, гладити по руці чи по плечу). Розуміння, що тепле, співчутливе ставлення до людини викликає її довіру і тоді вона зможе розповісти про свої невдачі чи радощі, те, що її пригнічує чи засмучує душу. Правила активного слухання: мати терпіння вислухати іншого («... виявляйте милість і співчуття кожен до брата свого» (Захарія 7) і не забороняти йому виявляти почуття (на кшталт «Припини, щоб я цього не чув!»). Розуміння, що кожна людина може відчувати і негативні емоції (обурюватися, кричати, злитися), які не пов'язані зі співрозмовником, і що важливо дати можливість людині виговоритися, щоб пішов її біль, страх, горе («Бо з надлишку серця кажуть уста» (Матвія 12:34)). Заборони у активному слуханні: надавати свої поради співрозмовнику, змінювати тему розмови, перебивати співрозмовника, давати йому оцінку, розповідати про свій власний досвід, слухати,</p>			
--	--	--	--

<p>займаючись своїми справами. Правило запитань у активному слуханні: якщо ситуація потребує прояснення, слід ставити уточнюючі питання: «Що ти маєш на увазі?», «Мені незрозуміло. Поясни будь ласка". Розгляд варіантів активного слухання, адекватних до життєвих ситуацій.</p> <p><i>Метод погашення конфлікту у змаганні:</i> надання можливості учасникам конфлікту виявити свою ворожість один до одного і вирішити спір чи свої зазіхання на першість у змаганні (спортивному, трудовому чи у грі).</p>			
<p>Протидія негативному впливу інших людей. Протидія «образливим словам». Розрізнення дорікання (критики власних недоліків характеру чи поведінки) та обзивання (через невихованість чи зловмисність інших, або їх образу). <i>Розвиток самокритичного ставлення.</i> Уявлення про те, що причини поганого відношення інших можуть бути пов'язаними з власними діями (наприклад, образа чи злість людини через</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя причин ображення, способів це припинити і що сказати у відповідь, якщо тебе обзивають.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про способи ефективної відповіді на образливі слова та самоадвокатування; - має уявлення про різницю між критикою та обзиванням; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя причини, через які інші можуть ображати; - має уявлення про значення розумного вибору кампанії для якості подальшого життя; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які сприяють</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій протидії негативному впливу інших людей; • виховання доброзичливого і уважного ставлення до навколишніх; вміння спокійно і правильно реагувати на зауваження і чесну критику; • формування навички самоадвокатування, • заохочення дитини до встановлення дружніх стосунків і до виховання позитивних особистісних якостей, які сприяють цьому; • виховання відповідального ставлення до вибору кола друзів;

<p>порушення її особистих границь, злі слова («Лагідні слова роблять приятелів, а гострі слова — завзятих ворогів») чи іншу поведінку). Розвиток вміння з'ясовувати причини непорозумінь з іншими за допомогою питань («Чого ти сердишся?», «Що я зробив/сказав не так?») та «Я-повідомлень» (описати фактичну ситуацію, назвати свої почуття, викликані образливими словами, та запропонувати позитивну альтернативу: «Мене ображають ці слова. Я бачу, що ти на мене (за щось) злишся. Розкажи чому»).</p> <p>Розвиток вміння спокійно і правильно реагувати на зауваження (не вступаючи в суперечки) та терпимості до чесної критики («Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже», «Недруг піддакує, а друг сперечається»).</p> <p><i>Важливість розумно обирати коло спілкування і стерегтися зловмисних людей</i> («Зло робити – не треба майстра», «Злий чоловік зліший вовка», «Хто з других кепкує, той перший заплаче»).</p> <p>Розвиток вміння стримувати</p>	<p>Практична робота щодо дослідження за допомогою вчителя причин непорозумінь з іншими, почуттів людей, які виникають на образливі слова.</p> <p>Моделювання ситуації «Тебе ображають. Що ти будеш робити? Який є інший шлях?»</p> <p>Набуття досвіду щодо захисту своєї гідності і превенції булінгу.</p>	<p>налагодженню стосунків чи відштовхують інших;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з назвами особистісних якостей; - має уявлення про правильну реакцію на критику; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо чеснот і вад друга; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють дружнім стосункам чи відштовхують інших; - розрізняти і оцінювати за допомогою вчителя прояви поведінки інших як критику чи обзивання; - досліджувати за допомогою вчителя причини непорозумінь з іншими та свої почуття у відповідь на образливі слова; - володіти навичками самоадвокатування. 	<ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень щодо культури і цінностей українського народу; • формування умінь надавати об'єктивну самооцінку своїм діям; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання та оцінювання особистісних якостей та проявів поведінки інших як образливі чи ні; • розвиток пізнавальної активності і самокритичного ставлення шляхом дослідження впливу тієї чи іншої поведінки на почуття інших та власні емоції; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між колом спілкування та якістю життя; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування умінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	--	--	--

<p>злість (зберігати спокій, не ображати у відповідь: «Лайка – не смола, а сажі родичка: не пристане, так запачкає»), щоб не стати об'єктом маніпулювання і посміховиськом для кривдників («На сердитих воду возять»).</p> <p><i>Стратегії ефективної відповіді на образи з метою їх припинити:</i> жартівлива відповідь («Я подумаю про це завтра»), ввічлива відповідь («Мабуть, я щось тобі заподіяв (накоїв, сильно насолив), якщо ти так поводишся зі мною»), ігнорування негативу (сказати чи показати: «Мені не цікаві твої безглузді образи»). Можливі варіанти відповідей (адекватні до розглянутих життєвих ситуацій).</p> <p>Розвиток навички самоадвокатування як превенція булінгу (розуміння своїх недоліків та цінування себе: «Ти очкарик!» – «Так, я знаю. Я – очкарик») та у разі потреби в допомозі (допоможіть, подзвоніть моїй мамі тощо).</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»			
<p>Безпека у побуті <i>Безпека середовища проживання людини від</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео.</p>	<p>Учень/учениця: - розпізнає за допомогою вчителя різні небезпеки побутового</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про безпеку житла і життєдіяльності людини; • формування вміння орієнтуватися

<p>отруйних речовин. <i>Екологія житла людини.</i> Шкідливий (токсичний) будинок (прихована загроза від небезпечних матеріалів, які виділяють токсичні речовини – токсичні меблі, матраци, будівельні матеріали, лаки і фарби, пластикові контейнери, пляшки і посуд, штора для душі, полівінілхлоридна клейонка тощо). Їх небезпека (легкозаймистість) і шкода для здоров'я людини (несприятливий вплив на мозок, нервову, ендокринну і репродуктивну систему). Можливі ознаки отруєння токсичними речовинами (при тривалому вдиханні – запаморочення, нудота, сонливість, подразнення слизової і горла, головні болі). Правила безпеки при отруєнні отрутохімікатами. Тестування повітря спеціалістами (хіміко-газовий аналіз повітря). <i>Рятувальні служби</i> (швидка допомога, місцевий центр отруєнь). <i>Правила безпеки</i> (вибір безпечних екологічних меблів і посуду; регулярно міняти</p>	<p>Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: за допомогою вчителя створення списку номерів аварійних і диспетчерських служб.) Екскурсія реальна/віртуальна «Токсичний будинок: прихована загроза». Моделювання ситуації «Твої дії під час аварійної ситуації».</p>	<p>походження, передбачає їх вплив на власне здоров'я та безпеку; -ознайомлений з ознаками отруєння токсичними речовинами; - має елементарне уявлення щодо правила безпеки при отруєнні отрутохімікатами; - здатний викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку; - знає про правила убезпечення будинку від впливу небезпечних матеріалів. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил безпеки у побуті; - застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>	<p>щодо загрози від небезпечних матеріалів у побуті;</p> <ul style="list-style-type: none"> • виховання розумного ставлення до вибору засобів для ремонту, меблів та інших предметів побуту; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил безпечної поведінки та дій у разі аварійних ситуацій у побуті; • формування вмінь робити в команді; • формування та розвиток основних природничих, екологічних та комунікативних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	--	---	---

<p>пластикові контейнери тощо).</p> <p>Дорожня безпека. <i>Безпека руху пішохода.</i> Перехід дороги на необладнаних місцях. Транспортний потік. Пошук безпечної дистанції в транспортному потоці між автомобілями. Небезпечний вантаж. Вантаж, що виступає. <i>Безпека у громадському транспорті.</i> Особливості посадки та висадки у водний транспорт та літак. Правила поведіння на катері (у човні, на кораблі) та у літаку. <i>Правила поведінки і дії пасажирів при ДТП</i> у водному чи повітряному транспорті.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Дослідження рівня сформованості власних навичок учасника дорожнього руху. Моделювання ситуацій: «Я – пішохід. Перехід дороги унеобладнаних місцях», «Я – пасажир. Поводження у різних транспортних засобах», «Твоя поведінка у разі ДТП».</p>	<p>Учень/учениця: - визначає за допомогою вчителя потенційні небезпеки на дорозі для свого здоров'я; - моделює за підказками вчителя ситуації «я – пішохід», «я – пасажир»; - моделює за допомогою вчителя послідовність дій у небезпечних ситуаціях на дорозі та у разі ДТП; - приймає прості рішення щодо надання допомоги собі та іншим особам; - знає основні дорожні знаки; - знає і розуміє як звернутися до інших осіб чи до відповідних служб у разі необхідності.</p> <p>Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - користуватися громадським транспортом; - застосовувати в реальному житті правила для пішоходів; - викликати службу порятунку, поліцію та швидку допомогу в разі необхідності.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення вміння орієнтуватися у ситуації; • розширення уявлень про безпеку на дорозі; • формування основних уявлень про ДТП; • формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Безпека поведіння з людьми. Булінг та кібербулінг, способи боротьби з ними. Безпека в інтернеті. Правила безпечного знаходження у</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення.</p>	<p>Учень/учениця: - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя правила безпечного поведіння в інтернеті;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування навичок безпечної поведінки в Інтернеті; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про булінг та кібербулінг;

<p>віртуальному середовищі.</p>	<p>Усні відповіді на запитання вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя булінгу та кібербулінгу серед підлітків. Модельовання рольової ситуації «Віртуальні знайомства».</p>	<p>- має уявлення про поняття булінг і кібербулінг та може з допомогою вчителя розповісти способи їх попередження та подолання; - розуміє небезпеки, пов'язані зі знаходження у віртуальному середовищі. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил безпечного знаходження у віртуальному середовищі; - подолати булінг серед одноліток.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування причиннонаслідкових зв'язків між знаходженням в інтернеті і здоров'ям; • формування комунікативної культури; розвиток соціально цінних якостей особистості;
<p>Пожежна безпека. <i>Пожежонебезпечні речовини.</i> Пожежна безпека при поводженні з легкозаймистими та вибухонебезпечними горючими матеріалами та речовинами (фарби, лаки, бензин). Профілактичні заходи по запобіганню пожеж, викликаних такими речовинами. <i>Правила пожежної безпеки у побуті.</i> Причини виникнення пожеж. Перші дії у разі виникнення пожежі. Засоби захисту органів дихання в місці пожежі. Гасіння пожежі у домівці на початковій стадії загоряння.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Усні відповіді на запитання вчителя. Онлайн-перегляд «Побутові пожежі». Практичні вправа: виклик пожежної служби. Модельовання ситуації «Твої дії під час пожежі у власній домівці».</p>	<p>Учень/учениця: - визначає за наочною опорою умови виникнення побутових пожеж; - має уявлення щодо шляхів профілактики виникнення та розвитку пожежі у власній домівці; - ознайомлений з основними правилами пожежної безпеки; - визначає за допомогою вчителя негативні наслідки користування відкритим вогнем у домівці; - знає як зателефонувати в пожежну службу Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - демонструвати елементарну модель безпечної поведінки у власній домівці, згідно з</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування понять «безпека» та «небезпека»; • формування уявлень про побутові пожежі; розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки – пожежі у домівці; розвиток уваги при проведенні практичних вправ; • формування вмінь робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці; формування та розвиток основних екологічних та соціальних компетентностей.

		інструкціями і правилами пожежної безпеки; уміє самостійно зателефонувати в пожежну службу і пояснити те, що відбувається.	
<p>Безпека в природному довкіллі. <i>Правила спілкування з дикими тваринами.</i> Заходи безпеки при спілкуванні з плазунами (ящірки, змії, черепахи). Отруйні і неотруйні змії своєї місцевості. Засоби уберегтись та перша допомога при укусі змії. Правила підгодовування птахів в природі (водоплавних, лісних та які живуть поруч). <i>Стихійні лиха.</i> Погодні надзвичайні ситуації природного походження (сильний вітер, урагани, тайфуни, смерчі, пилові бурі, зливи, сильний град, блискавки). Їх ознаки. Правила поведінки під час сильного вітру та під час грози. Перша допомога при пораненні.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Екскурсія реальна/віртуальна в серпентарій. Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню небезпечних змії; складання інфографіки «Чим годувати водоплавних птахів». Моделювання ситуації «Штормове попередження. Твої дії», «Ти гуляєш в парку. Здійнявся сильний вітер. Твої дії», «Ти на вулиці. Почалась гроза. Твої дії».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про небезпечність спілкування з дикими тваринами; - ознайомлений з ознаками і наслідками погодних надзвичайних ситуацій; - має елементарне уявлення про способи безпечної поведінки під час виникнення небезпечних ситуацій природного походження; - знає і розповідає за запитаннями вчителя про правила поведінки під час сильного вітру і грози; - знає простіші правила самозахисту під час надзвичайної ситуації; - розповідає за наочністю про правила підгодовування птахів в природі. Учень/учениця уміє: - розпізнавати за допомогою вчителя отруйні змії за їх зовнішніми ознаками; - дотримуватись правил безпечної поведінки під час під час погодних надзвичайних ситуацій; - дотримуватись правил</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Розширення вміння орієнтуватися у ситуації; ● збагачення явлень про надзвичайні ситуації природного походження; ● виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; ● розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак стихійних лих; ● розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між надзвичайними ситуаціями та їх причинами; ● збагачення активного словника новими поняттями; ● розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання та складання запитань, за незначною допомогою вчителя; ● розвиток емоційного сприймання; ● формування та розвиток основних природничих і комунікаційних компетентностей; ● формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.

		<p>безпечного відпочинку на природі і правильного підготовування птахів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - самостійно зателефонувати у необхідні рятувальні служби; - застосовувати набуті знання та навички на практиці. 	
<p>Безпека в надзвичайних ситуаціях техногенного та воєнного походження Радіаційна безпека. Що таке радіаційна загроза. Її причини: внаслідок ядерного удару або аварій (на АЕС, транспорті та ін.). Небезпека і наслідки «невидимої» радіаційної загрози для всього живого (загибель людей, тварин, зараження посівів та ін.; сильні руйнування на значній території внаслідок можливого атомного вибуху; радіаційне забруднення поверхні землі, атмосфери, води, продуктів харчування, харчової сировини, кормів та різних предметів). <i>Абетка безпеки</i> Дії у разі аварії АЕС, ядерної атаки. Дії під час вибуху: у школі, на вулиці, в приміщенні. Місця укриття. Заходи з герметизації приміщень. Способи захистити органи</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Міні-практикум: «Захист продуктів та води від радіаційного зараження», «Герметизація приміщення». Моделювання ситуації «Сигнал радіаційної небезпеки. Твої дії», «Підготовка до евакуації».</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з небезпекою атомного вибуху та радіаційного зараження; - ознайомлений з наслідками надзвичайної ситуації, що обумовлена небезпечною ситуацією; - має елементарне уявлення про правила безпечної поведінки і дії у випадку атомного вибуху; - знає і може розповісти з допомогою вчителя способи герметизації приміщення, захисту себе (органів дихання, шкіри та волосся), заходів щодо знезараження себе, правила вживання продуктів і води; - має уявлення про засоби індивідуального захисту та користування ними; - має уявлення про правила підготовки до евакуації; - знає як викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності. 	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про безпеку в надзвичайних ситуаціях; • формування вміння орієнтуватися у ситуації радіаційної небезпеки; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил безпечної поведінки та дій у разі радіаційної загрози; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.

<p>дихання, шкіри та волосся. Засоби індивідуального захисту і правила користування ними. Заходи знезараження себе. Правила безпечного вживання продуктів і води. Підготовка до евакуації. <i>Сигнал тривоги і знак «Радіаційна небезпека».</i></p>		<p>Учень/учениця уміє: - розрізнати знак і звуковий сигнал «Радіаційна небезпека»; - самостійно зателефонувати в службу порятунку; - виконувати усі рекомендації радіаційної безпеки; - дотримуватись основних правил поведінки в умовах радіаційної небезпеки; - готуватись до евакуації.</p>	
<p>Надання домедичної допомоги. <i>Перша допомога при пораненні.</i> Правила і послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим при некритичних пораненнях (правила і засоби обробки рани і зупинки кровотечі, правила накладання пов'язки). <i>Перша допомога при травмі ока.</i> Послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим при травмах та пошкодженнях очей (потраплянні в око дрібних сторонніх тіл, наприклад бруду, піску, відламків дерев'яних, осколків, хімічних розчинів чи інших пошкоджуючих факторів, що може викликати пошкодження або втрату зору). Правила допомоги при травмі</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: виклик швидкої допомоги, Моделювання ситуації «Твої дії після обмороження ділянок тіла (рук, носа, вух)»,</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки переохолодження організму та обмороження ділянок тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя послідовність догляду до постраждалим від переохолодження і обмороження; - за допомогою наочності може розповісти про правила надання допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись послідовності і правил надання допомоги постраждалому від переохолодження і обмороження; - розрізнати ознаки замерзання організму та обмороження окремих ділянок тіла..</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження здоров'я постраждалої людини; • збагачення уявлень про правила допомоги постраждалим від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак здорової і змерзлої людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;

<p>ока: що можна робити (промити око теплою проточною водою; вимити чи видалити за допомогою вати, накрученої на паличку, стороннє тіло, яке знаходиться в склепінні кон'юнктиви або на кон'юнктиві повіки; накласти чисту стерильну серветку на око і закріпити її лейкопластиром) і що не можна робити (самоу видаляти сторонній предмет з очного яблука).</p> <p><i>Перша допомога при переломі кісток кінцівок. Ознаки перелому (різкий біль при будь-яких рухах і навантаженнях; зміна положення і форми кінцівки, її укорочення; порушення функцій кінцівки (неможливість звичних дій або ненормальна рухливість); набряклість і синець в зоні перелому). Правила і послідовність надання домедичної допомоги постраждалим при підозрі на закритий перелом кісток кінцівок. Способи фіксації зламаних кінцівок із застосуванням підручних засобів.</i></p> <p><i>Базові правила домедичної</i></p>			
--	--	--	--

<p>допомоги у воєнні часи (надавати допомогу лише за умови, що це безпечно для людини, яка надає допомогу; за можливості необхідно перемістити постраждалого у безпечне місце; дуже важливо говорити з постраждалим; варто одразу ж викликати екстрену медичну службу (103), або звертатися до поліції, ДСНС; якщо є можливість, варто забезпечити доступ до постраждалому до свіжого повітря; у жодному разі не залишати постраждалого на самоті і не забувати зберігати спокій).</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ»			
<p>Особистий добробут. <i>Розуміння власних потреб і навичок.</i> Складники особистого добробуту. Уявлення про те, що якість життя кожної людини складають не лише матеріальні цінності, а й здоров'я (фізичне, психічне та соціальне) та духовні цінності («Не хлібом єдиним живе людина»). Соціальні потреби у спілкуванні з людьми і приналежності до кола родини, друзів, спільноти («Любіть людей, а не речі»). Потреба у творчій самореалізації власних</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Колективне обговорення «Що приносить мені радість». Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя небезпеки наркозалежності серед підлітків. Відповіді на запитання вчителя.</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення слова «добробут»; - має елементарні уявлення про особистий добробут та розуміє від чого він залежить; - визначає за допомогою вчителя власні соціальні потреби у спілкуванні та творчій самореалізації; - визначає за допомогою вчителя значення власного здоров'я, безпеки та добробуту для подальшого дорослого життя;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про особистий добробут та його складники; • формування вмінь визначати свої соціальні потреби та бажання; • виховання інтересу до навчання та розвитку здібностей; • виховання відповідальності; • подальше формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • розвиток пізнавальної активності на основі аналізу своїх потреб, інтересів, можливостей, мотивів; • розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь

<p>здібностей і можливостей. Власні творчі інтереси і можливості (художні, музичні, спортивні та ін.). соціальні (потреби в соціумі: спілкування, праця, самореалізація <i>Розвиток самоефективності.</i> Що сприяє добробуту і покращує якість життя: радість та задоволення життям. Турбота кожного про задоволення різнобічних потреб та інтересів. Доброзичливі стосунки з іншими людьми. Допомога іншим, здійснення щедрого вчинку (не очікуючи нічого натомість). Розвиток здібностей. Що погіршує якість життя: штучне викликання відчуття задоволення і радості (ейфорія) за допомогою наркотиків, вживання токсичних речовин та алкоголю. Шкідливі звички. Негативний вплив на стан здоров'я людини вживання наркотиків, токсичних речовин та алкоголю. Поняття «токсичні речовини». Небезпека використання наркотичних Наркозалежність та її стадії. Шляхи позбавлення від наркотичної залежності.</p>	<p>Моделювання ситуацій: «Мої таланти», «Що мені приносить радість». Набуття досвіду в процесі порівняння шкідливих та корисних звичок людей та їх впливу на особистий добробут.</p>	<p>- знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя: основні ризики при використанні наркотичних речовин, вплив на здоров'я людини токсичних речовин; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення поняття наркозалежності, про виникнення залежності від наркотичних і токсичних речовин, неприпустимість їх вживання; - має уявлення про шляхи її подолання наркозалежності; - розуміє, як за допомогою дорослого розподіляти свій вільний час та проявляти зацікавленість деякими видами діяльності; Учень/учениця: уміє: - за допомогою дорослого визначати і формулювати свої потреби і бажання; - за допомогою дорослого розподіляти свій вільний час та проявляти зацікавленість деякими видами діяльності; - дотримуватися правил здорового образу життя; - пояснювати наслідки вживання наркотичних, токсичних речовин і алкоголю на основі інформації, що міститься в різних текстах.</p>	<p>визначати руйнівний вплив на здоров'я людини токсичних речовин; <ul style="list-style-type: none"> • формування і збагачення уявлень дітей щодо корисних і шкідливих впливів на здоров'я; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних, природничих та екологічних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті. </p>
--	--	---	---

<p><i>Розвиток самосвідомості</i> Планування власного часу. Пунктуальність. <i>Розвиток наполегливості у творчій самореалізації.</i></p>			
<p>Родинний добробут. Сім'я та її потреби. Добробут сім'ї. Створення родинного добробуту. Підтримка родинного домашнього затишку у чистоті. Щоденне прибирання (пилу, підмітання і миття полу; миття посуду; викидання сміття; слідкування за свіжістю постілі і одягу, їх регулярна зміна і прання тощо). <i>Помічники у підтриманні чистоти:</i> електроприлади (пральня машина, пилосос, праска та ін.), засоби для прибирання (відро, щітка, швабра, губки, ганчірки тощо). Правила користування приладами (вони мають бути справними, електроприлади – бажано економічними (класу А), виключати після використання та ін.). Злагода у родині. Взаєморозуміння, взаємоповага та взаємопідтримка в родині. Спільне прибирання дому,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Коллективні обговорення: способів і засобів дотримання щоденної чистоти в домі; можливих способів створення затишку своїми руками. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практичне завдання: за допомогою вчителя провести дослідження з розпізнавання приладів і засобів для прибирання. Міні -практикум «Зміна постілі». Творчий проект з перероблених матеріалів: «Створення вази для цукерок / кашпо для кімнатних квітів з пластикової пляшки». Моделювання ситуацій:</p>	<p>Учень/учениця: - має елементарні уявлення про сімейний добробут та якісні умови життя; - має елементарні поняття про сімейний бюджет; - ознайомлений зі способами і засобами щоденного прибирання; - має уявлення і може розказати за допомогою вчителя про правила безпечного прибирання приміщення; - має уявлення про сучасні економічні прилади для прибирання оселі і підтримання чистоти; - знає правила дотримання чистоти в оселі; - має уявлення про можливість свого посильного внеску в підтримання чистоти в домі та території навколо; - розуміє, як за допомогою дорослого створювати речі своїми руками для добробуту сім'ї. Учень/учениця уміє: - за допомогою дорослого розрізняти потрібні витрати і</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про родинний добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • формування наочно-образного мислення на основі порівняння приладів для підтримання чистоти і засобів прибирання; • розвиток процесів пам'яті на основі засвоєння знань про правила безпеки у дотриманні чистоти; • виховання відповідальності та культури поведінки; • виховання потреби у дотриманні чистоти навколо себе; • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • збагачення словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та природних компетентностей; • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в

<p>території біля будинку, у саду, на городі тощо. Відчуття підтримки. Розподіл обов'язків у сім'ї. Посильний внесок дітей у сімейний добробут.</p> <p>Створення затишку власноруч (рукоділья): створення декору для затишку, в тому числі з перероблених матеріалів (посуду, кашпо, вази для цукерок тощо).</p>	<p>«Щоденне прибирання»; «Прибирання території біля будинку».</p>	<p>зайві;</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою дорослого розрізняти прилади для підтримання чистоти і засоби для прибирання; - дотримуватись правил безпечного прибирання; - виконувати свої невеликі постійні обов'язки у сім'ї. - проявляти зацікавленість деякими видами рукоділья. 	<p>повсякденному житті.</p>
<p>Суспільний добробут <i>Життя у суспільстві.</i></p> <p>З чого складається суспільний добробут: якість життя, рівень життя, спосіб життя людей. Забезпеченість населення необхідними матеріальними і культурними благами. Поняття людської гідності.</p> <p><i>Турбота держави про гідні умови життя людини.</i> Якість життя населення: санітарні умови, умови для проведення вільного часу, стан транспорту, екологія, психологічний стан, забезпечення відпочинку та довкілля.</p> <p><i>Особистий внесок у якість життя.</i></p> <p>Дотримання культури спілкування і поведінки. Підвищення свого культурного</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Коллективне обговорення гідних умов життя для людини. Усні відповіді на запитання. Моделювання ситуації «Культурний відпочинок».</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про суспільний добробут; - визначає за допомогою вчителя складові суспільного добробуту (рівень життя людей, умови життя людей); - може пояснити за допомогою вчителя поняття «якість життя людей», «санітарні умови життя» тощо; - визначає і може сформулювати за допомогою вчителя загальні інтереси та потреби населення нашої держави; - знає і може розповісти за допомогою вчителя про права людини на гідне життя; - ознайомлений з умовами якісного життя; - має уявлення про значення дотримання громадянками 	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування поняття про суспільний добробут та його складові; • формування поняття про якість життя людей; • заохочення до участі у культурному житті громади, розвитку своїх творчих здібностей; • розвиток об'єктивного оцінювання власні творчих можливостей; • формування потреби цінувати людське життя та культурне надбання людей; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення шляхом короткої розповіді за темою уроку з допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей.

<p>рівня. Ознайомлення з культурним надбанням свого народу. Розвиток своїх здібностей у позакласний час.</p>		<p>культури поведінки та поваги один до одного для відчуття своєї гідності;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ознайомлений з видами і місцями культурного відпочинку; - знає про бережливе ставлення до державного майна, культурних об'єктів та культурної спадщини народу, екології довкілля; - розуміє, як за допомогою дорослого розподіляти свій вільний час; - відповідає на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - планувати за допомогою вчителя види відпочинку; - проявляти зацікавленість деякими видами діяльності (творчість, рукоділля, спорт та ін.); - дотримуватись правил культурної поведінки; - бережливо ставитися до культурних об'єктів і екології довкілля. 	
--	--	--	--

8 клас

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ			
<p>Вступ: основні поняття. Базові потреби людини для її благополуччя: здоров'я, безпека, добробут. <i>Безпека</i> – стан захищеності життєво важливих інтересів, відсутність різних небезпек. <i>Добробут</i> – це матеріальний достаток, майно, успішність. <i>З чого складається здоров'я людини:</i> здорове тіло, здорові душа і думки, здорові стосунки з людьми. <i>Що таке здоровий спосіб життя.</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Колективне обговорення «Здоровий спосіб життя». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя поняття «безпека», «добробут», «здоров'я»; ; - розуміє значення здоров'я для людини; - має уявлення про складові здоров'я; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя складові здорового способу життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про основні поняття курсу «безпека», «добробут», «здоров'я»; • подальше формування уявлень про складові здоров'я; • розвиток мислення на основі порівняння базових потреб людини для її благополуччя; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні основних складових здорового способу життя.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»			
«ТІЛЕСНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВЕ ТІЛО»)			
<p>Життя у чистоті <i>Позитивні звички щодо дотримання чистоти</i> волосся. Правила догляду за волоссям. Позитивні звички щодо здоров'я (нервів та гормонів) та підтримання форми. <i>Переваги відповідального ставлення до свого здоров'я</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота:</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення чистоти волосся для краси, способи і правила догляду за волоссям; - ознайомлений з видами медичних послуг, які може надати невропатолог і ендокринолог; - знає, розуміє та може пояснити</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання інтересу і відповідального ставлення до збереження власного здоров'я; • розвиток пізнавальної активності; • формування уявлень щодо послуг невропатолога і ендокринолога, • формування і збагачення уявлень про догляд за волоссям; • збагачення активного словника

<p>(надавати пріоритет професійному консультуванню та своєчасній профілактиці, щоб вчасно виявити перші ознаки хвороби, призначити своєчасне та ефективне лікування, запобігти розвитку складних ускладнень, покращити якість життя чи навіть зберегти життя).</p> <p><i>Відвідування невропатолога</i> для контролю стану нервової системи, регулярного обстеження з метою запобігти появі розладів функціонування нервової системи, їх лікування та попередження появи ускладнень (інсульту, мігрені, проблем з тиском та ін.).</p> <p><i>Відвідування ендокринолога</i> для контролю стану обміну речовин в організмі, регулярного обстеження (рівня цукру в крові, на гормони тощо) з метою запобігти появі і розвитку небезпечних захворювань (цукровий діабет, ожиріння, патології надниркових залоз та хвороби щитовидної залози), їх лікування та попередження їх наслідків (порушення вироблення гормонів призводить до хвороб серця, нирок, печінки, впливає на стан шкіри та</p>	<p>«Догляд за волоссям» Моделювання ситуації «На прийомі у лікаря». Набуття досвіду щодо одержання медичних послуг в процесі ознайомлення з діяльністю лікарів різного профілю.</p>	<p>за допомогою вчителя як записатися на прийом до лікаря і правильно підготуватися до нього; - за допомогою наочності може розповісти про правила миття волос. Учень/учениця уміє: - правильно і безпечно доглядати за волоссям; - розумно підготуватись і поводитись на прийомі у лікаря.</p>	<p>новими поняттями;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування комунікативної культури; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей
---	---	--	---

<p>волосся). Правила відвідування лікаря та поведінки на прийомі у лікаря.</p>			
<p>Життя у злагоді з природою. Екологічні сприятливі умови для життя людей (краса і гармонія середовища проживання). Уявлення про сучасне розуміння світу як такого, складається з енергії і вібує («Все тече, все змінюється» (Геракліт) – річка тече, море несе хвилі, вібує і кожен внутрішній орган тіла людини: серце (близько 70 коливань в секунду), мозок (у стані сну – 10 коливань в секунду, а бадьорості – 50) та ін.). Позитивний вплив гармонійних вібрацій звуків і кольорів, мелодій і світла, краси природи на життєдіяльність та психоемоційний стан людини (наповнюючись цілющими вібраціями довілля організм за рахунок саморегуляції налаштовує і намагається виправити мозкові та інші ритми тіла). Безпечне використання природних факторів (краса природи) для оздоровлення організму. Споглядання красивих місць природи як</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя користі краси і гармонійності середовища проживання. Практична робота зі створення альбому з красивих природних місць, вправи для релаксації із візуалізацією красивих природних місць «Оцінювання порядку і краси в приміщенні». Моделювання ситуацій «Це приміщення не виглядає красиво. Чим ти його можеш прикрасити?».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про гармонійність та ні середовища проживання для життя; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя вплив краси і гармонійних звуків довілля на здоров'я і працездатність людини; - має уявлення про споглядання красивих місць природи як спосіб заспокоєння і розслаблення; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя значення користь лікування електричним струмом та магнітним полем для оздоровлення організму та профілактики захворювань; - за допомогою наочності може розповісти про гармонійні місця для проживання та ні. Учень/учениця уміє: - оцінювати гармонійність середовища проживання; - підтримувати порядок і прикрашати приміщення; - правильно вести себе на природі, дотримувати чистоту природного довілля.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про придатні умови для життя людини; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про організацію життєдіяльності; • формування причинно-наслідкових зв'язків між гармонійністю і красою довілля і настроєм людини; • розвиток пізнавальної активності; • збагачення уявлень про здоров'я і засоби релаксації; • розвиток зв'язного мовлення; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих компетентностей.

<p>спосіб заспокоєння і розслаблення. Вправи для релаксації із візуалізацією красивих природних місць («Водоспад», «Тихе озеро» тощо).</p> <p><i>Користь електрики (електролікування) для оздоровлення організму та профілактики захворювань.</i></p> <p>Призначення та безпека лікування електричним струмом (електротерапія: електрофорез, електросон та ін.) та магнітним полем (магнітотерапія) у лікуванні захворювань нервової системи, органів дихання та травлення, цукрового діабету та ін.</p>			
<p>Життя у русі.</p> <p><i>Переваги активного способу життя (збереження здоров'я, довголіття, продуктивність навчання та працездатність) порівняно з малорухливим способом життя (який руйнує організм людини і прискорює його старіння).</i></p> <p><i>Шкідливі наслідки малорухливого і сидячого способу життя для психіки (тривожність, розлади сну, млявість і сонливість, підвищена дратівливість і навіть</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя шкоди сидячого способу життя і користі різних видів рухової активності для настрою,</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про переваги активного способу життя; - розуміє наслідки малорухливого способу життя для нервово-психічного стану та ваги тіла; - за допомогою наочності може розповісти про види рухової активності. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватися правил рухливого способу життя для збереження здоров'я; - пояснювати за допомогою 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання мотивації до активного способу життя; • формування і збагачення уявлень про здоров'я та способи його підтримання; • розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати руйнівний вплив на здоров'я людини малорухливого способу життя; • формування причинно-наслідкових зв'язків між руховою активністю людини та її здоров'ям; • розвиток усного мовлення в процесі

<p>агресивність). Негативний вплив малорухливого способу життя на обмін речовин в організмі (втрата життєво необхідних елементів – калію, магнію, заліза та ін.) та появу надмірної ваги (надмірного збільшення жирових відкладень, які забирають значну частину кисню, необхідного для нормальної життєдіяльності людини, та корисних речовин, які надходять з продуктами харчування, що негативно впливає на весь організм, призводить до появи серцевої недостатності, гіпертонії, цукрового діабет та ін.).</p> <p><i>Рухова активність на укріплення нервової системи:</i> статичне помірне навантаження (лікувальна гімнастика, акробатична йога, статичні вправи йоги тощо).</p> <p><i>Рухова активність для схуднення</i> (динамічні вправи, які допомагають спалити жир, перетворивши його на воду): динамічне помірне навантаження (стрибки на скакалці, швидка ходьба (4-5 км), біг підтюпцем, їзда по рівній місцевості на велосипеді (6-7 км), вільне плавання у</p>	<p>самопочуття та ваги тіла. Практична робота зі створення колажу «Вправи для схуднення»»</p> <p>Моделювання і порівняльний прогноз ситуації щодо стану розвитку дитини, яка мало рухається та у дитини, яка веде активний спосіб життя.</p> <p>Набуття досвіду щодо динамічних рухливих вправ для схуднення.</p>	<p>вчителя наслідки недотримання рухливого способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах.</p>	<p>відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
---	---	---	---

<p>басейні, катання на ковзанах, танці (бальні та ін.), активні форми йоги), ігрові види спорту (флорбол, баскетбол, теніс тощо).</p>			
<p>Здорове харчування <i>Значення фруктів для здоров'я</i> (джерело вітамінів і мінералів, глюкози, клітковини (харчових волокон, що допомагають підтримувати здоров'я кишечника, запобігати закрепам та іншим проблемам з травленням), виводять токсини, поглинають «поганий» жир і «поганий» холестерин; зменшують ризик виникнення ожиріння, діабету 2-го типу, серцево-судинних захворювань та деяких видів раку). Користь фруктів (для роботи серця – курага і ізюм; для крові – журавлина, смородина, калина, малина, вишні; травлення – яблука, груші, чорнослив тощо). Корисні фруктові салати, напої (компот, узвар, кисіль тощо). Замінники цукру (мед, фруктоза, стевія тощо). Корисні солодоці (з фруктів). Хліб – шкода і користь. <i>Дієта для очищення організму</i> (їсти помалу, але часто (4-5 разів</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Ознайомлення з демонстраційними матеріалами різних видів корисних страв і фруктів. Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню фруктів, створення колажів про користь фруктів, альбомів з рецептами корисних страв. Модельовання рольових ситуацій щодо дієтичного харчування.</p>	<p>Учень/учениця: - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення фруктів для організму; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя користь і шкоду різної їжі і різних способів її приготування для здоров'я; - за допомогою наочності може розповісти про корисні фрукти; - знає правила вживання їжі. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил споживання їжі та розумних обмежень для підтримання здоров'я; - розпізнавати корисні і шкідливі продукти харчування; - розумно вживати фрукти.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до вибору їжі для збереження здоров'я; • формування уявлень про гігієну харчування; • формування уявлень щодо правил споживання їжі; • розвиток пізнавальної активності; • розвиток наочно-образного мислення на основі усвідомлення знань про корисні фрукти і страви; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток зв'язного мовлення; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей; • формування елементарної дослідницької компетенції.

<p>на день); їсти багато фруктів (зокрема корисні виноград і цитрусові), сирих овочів (зеленого кольору (цибулю, салат, брокколі та інше), часник, буряк (сирий, печений або відварений); щодня з'їдати сніданок; на вечерю їсти легкі страви на основі овочів; вживати багато води (не менше 1,5-2 л), зранку натщесерце випивати склянку теплої води (з 1 ч.л. соку лимона), кожного дня пити натуральні соки з фруктів і овочів; готувати їжу на пару, в мультиварці або запікати; відмовитися від солодких газованих напоїв і солодких закусок, а замість шоколаду та тістечок обирати горіхи, родзинки або журавлину. <i>Трави для очищення організму</i> (настій вівса і календули, відвар листя брусниці, настій, зелений чай).</p>			
<p>Профілактика захворювань. <i>Профілактика захворювань нервової системи.</i> Значення нервової системи для людини (управління всіма процесами в організмі – імунним захистом, травленням та ін.). Шкідливі наслідки нервового</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про негативні наслідки стресів та нервового перенапруження на організм; - знає, розуміє та пояснює за допомогою вчителя вплив не здорового способу життя і негативних звичок на появу</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження свого здоров'я; • заохочення підлітка до вибору здорового способу життя і відстання від негативних звичок; • збагачення уявлень про заходи забезпечення себе від нервового

<p>перенапруження (через стреси) на організм: проблеми зі шкірою (прищі на лобі, носі та підборідді) та волоссям; біль (в голові, шиї, спині, м'язах, суглобах); часті нездужання, застуди та ГРВІ; проблеми з травленням (діарея чи закрепи, запалення кишечника), порушення вироблення гормонів, зміни апетиту (його відсутність чи навпаки), депресія і тривожність (згасання волі і смаку до життя).</p> <p><i>Правила запобігання появі проблем з нервами:</i> здоровий спосіб життя і відстання від негативних звичок (паління, вживання алкоголю тощо); регулярний контроль артеріального тиску; правильне збалансоване харчування (корисні жири (які забезпечують змазування нервових волокон), білки з білого м'яса, риби та морепродуктів (для відновлення та роботи нервових клітин), глюкоза (основне джерело енергії), вітаміни групи В (зокрема В1, В6 та В12, для підтримання здоров'я нервових клітин і їх захисту від зовнішніх токсинів); дотримання режиму</p>	<p>Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя негативних наслідків не здорового способу життя і негативних звичок на появу проблем з нервами. Практична робота: техніки релаксації, вправи для зняття напруги з очей. Моделювання ситуації «Ти дивишся сайт / фільм і тобі стає лячно/погано. Що ти будеш робити?».</p>	<p>проблем з нервами;</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою наочності може розповісти про заходи і правила збереження здоров'я нервової системи; - має уявлення про техніки релаксації та правила уникнення стресових ситуацій. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняти за допомогою вчителя ознаки перенапруження нервової системи; - розрізняти і оцінювати за допомогою вчителя інформацію як позитивну чи негативну; - оцінювати за допомогою вчителя стан свого нервового напруження; - дотримуватись правил здорового способу життя і режиму дня; - дотримуватись правил харчової поведінки для здоров'я нервової системи; - застосовувати техніки релаксації для відновлення психоемоційної рівноваги; - виконувати вправи для зняття напруги з очей; - уникати інформації (перегляду відео, новин тощо), яка викликає негативні емоції і справляє руйнівний вплив на самопочуття. 	<p>перенапруження та зривів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між поведінкою людини та станом здоров'я її нервової системи; • розвиток наочно-образного мислення шляхом порівняння ознак хворої і здорової людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • розвиток самоконтролю за власним емоційним станом та позитивністю споживаної інформації; • заохочення підлітка надавати перевагу вибору інформації, кола спілкування та способу проводити час, які викликають позитивні емоції; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
---	--	---	---

<p>праці та відпочинку, вироблення звички щоденно дотримуватися правил повноцінного сну та відновлювального відпочинку (для зміцнення імунітету, покращання кровообігу, регулюванню гормонального фону), включення в повсякденне життя різних видів рухової активності – ходьби, плавання, велоспорту або йоги (для підтримки нормального функціонування нервової системи, стимуляції роботи мозку та нервових волокон, зміцнення кровоносних судин, збільшення адаптаційних можливостей організму та профілактики стресів, хронічної втоми та депресії); контроль за власним емоційним станом та попередження стресу (навчання технікам релаксації для забезпечення психоемоційної рівноваги, уникненню стресових ситуацій і наданню переваги вибору позитивних емоцій (через спілкування з близькими та друзями, прогулянку по парку, похід на цікаву виставку, перегляд доброго фільму та ін.). <i>Гімнастика для очей для зняття напруги. Щоденний комплекс</i></p>			
---	--	--	--

вправ (фокусувати зір на предметах, що розташовані на різній відстані – далеко/близько; ня потрібно; “малювати” очима різні фігурки чи криві; пальмінг).			
«ДУШЕВНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВА ДУША І ЗДОРОВИЙ ДУХ»)			
<p>Емоційне благополуччя. <i>Власне емоційне благополуччя.</i> Зв'язок емоцій і думок, приклади реагування і думок про ту чи ту ситуацію (наприклад, на дитину розізлився її друг / подруга, через що дитина відчуває страх, її серце колотиться у грудях, вона думає, що друг її покине і вона залишиться самотньою). Розвиток вміння аналізувати почуття і думки шляхом постановки кількох питань (наприклад, «Що ти відчуваєш?» (я злий), «Чому ти злий?» (мама не дала мені подивитися мультик), «Чому вона так вчинила? (вона мене не любить), «Чого ти так думаєш?» (бо вона вимкнула телевізор)). Перевірка думок на їх правдивість, розумність і корисність (аналіз з дорослим інших варіантів вирішення ситуації, наприклад, «Мама тебе любить і розуміє, що ти любиш мультики. Просто вона хоче, щоб ти був здоровий.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: аналіз власних емоцій і думок за допомогою запитань вчителя (в тому числі і з використанням допоміжного інструменту розвитку емоційної усвідомленості – атласу емоцій Пола Екмана); вправи на релаксацію, пальчикова гімнастика, вправи ізотерапії. Моделювання життєвих ситуацій з аналізом емоцій і думок дитини в ній. Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про зв'язок емоцій і думок; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя способи заспокоїтися; - має елементарні уявлення щодо аналізу свої почуттів і думок шляхом постановки питань; - ознайомлений з назвами для позначення базових емоцій; - має уявлення про вміння володіти собою та різні техніки заспокоєння; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - за допомогою наочності і вчителя розрізняти базові емоції за їх фізичними проявами; - аналізувати за допомогою запитань вчителя власні емоції та думки; - володіти базовими техніками для оволодіння емоційним станом і методами ізотерапії для</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (душевного) здоров'я; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними емоціями і пов'язаними з ними думками; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток емоційної усвідомленості шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між емоціями та думками людини; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • набуття практичного досвіду застосування технік емоційної саморегуляції; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя;

<p>Тому не дозволяє багато часу проводити у телевізора. Подивися мультимедію в інший день»).</p> <p><i>Що допоможе підтримувати емоційне благополуччя:</i> вміння зосереджувати увагу – медитація (як спосіб зберігати спокій та у емоційно складних ситуаціях (стрес, тривога тощо) та лікувати негативні наслідки стресу (безсоння, тривожність, дратівливість тощо)); пальчикова гімнастика (для розслаблення і когерентної роботи мозку); глибоке м'язове розслаблення тіла (релаксація), що супроводжується зняттям психоемоційного напруження.</p> <p>Регуляція емоцій. Методики розслаблення тіла: релаксація (ігри «Дерево», «Снігова баба», «Хитун-бовтун», «Насос і м'яч» тощо).</p> <p>Вправи на концентрацію уваги: медитації (практики миттєвої допомоги з програми СЕЕН та ін.), вправи для пальців (мудри, японська пальчикова гімнастика, пальчикові ігри, в тому числі й асиметричні).</p> <p>Ізотерапія (як спосіб зняття емоційної напруги, стресу чи</p>		<p>саморегуляції емоцій і зняття стресу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування уміння володіти собою; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих, соціальних та культурних компетентностей.
---	--	--	---

<p>втоми): застосування гармонійної фігури кола (малювання кола, у колі, з кіл, зафарбовування мандал тощо).</p> <p>Самоконтроль. Аналіз власних емоцій (фізичних проявів, причин їх появи і думок, пов'язаних з ними) шляхом постановки запитань: «Що ти відчуваєш (в тілі)?», «Що це за емоція?», «Чому ти відчуваєш цю емоцію?», «Що ти хочеш зробити (до чого емоція штовхає)?», «Що в цьому буде гарного?» / «Яка користь?», «Чого ти так думаєш?», «Як можна буде зробити по-іншому?»).</p>			
<p>Здорове мислення. Виховання моральних якостей учня, що сприяють розвитку його вмінь спілкуватися з іншими.</p> <p>Милосердя (її важливість для налагодження гарних, здорових стосунків з іншими). Що є милосердя: допомагати іншим замість конкурувати; поділитися річчю чи пригостити їжею (багато людей голодують через жадність інших); поділитися радістю замість принижувати чи спричиняти біль; виявити співчуття замість сміятися з</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя «Що є милосердя». Моделювання життєвих ситуацій, у яких слід проявити милосердя.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про значення милосердя для взаємостосунків з іншими людьми; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття «милосердя»; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад милосердного вчинку; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розрізняти та оцінювати за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (ментального) здоров'я, життєлюбності та позитивних якостей характеру; • заохочення дитини бути милосердним; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними думками; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • встановлення причинно-

<p>чужого нещастя; турбуватися не тільки про себе, а й про інших (чим більше людина турбується лише про себе, тим менше інші будуть турбуватися про неї); «держати язик за зубами» замість обмовляти іншого чи розносити плітки; поважати замість ненависті; прощати помилки іншим замість злитися, сміятися чи критикувати; якщо хтось ображає, замість злитися посміхнутися і сказати добре побажання у відповідь тощо. Приклади зв'язку дій учнів та їх думок в різних життєвих ситуацій. Формування ставлення до милосердя як до прояву сили свого характеру і мудрості (а не слабохарактерність).</p>	<p>Набуття досвіду щодо зміни думок з негативних на позитивні для кращого вирішення життєвих проблем.</p>	<p>допомогою вчителя вчинки людей як милосердні чи ні; - оцінювати за допомогою вчителя власні думки і вчинки як милосердні чи ні; - за допомогою запитань вчителя визначати власні негативні чи обмежуючі думки і знаходити для них альтернативні, більш позитивні варіанти.</p>	<p>наслідкових зв'язків між діями та думками;</p> <ul style="list-style-type: none"> розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; формування умінь проявляти милосердя у адекватний спосіб; формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей; формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
<p>«СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВІ СТОСУНКИ З ЛЮДЬМИ»)</p>			
<p>Життя у мирі та злагоді з оточуючими. <i>Дружелюбність</i> (уявлення про важливість дружби як однієї з найбільших цінностей життя людини, яка робить життя людей більш яскравим і насиченим, позбавляє від згубної самотності та усунення від соціуму: «Дружба - найбільший скарб», «Людина без друзів, мов дерево без коріння», «Сила птаха в</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення якостей справжнього друга. Практична робота:</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення дружелюбності для розуміння людьми один одного і побудови гарних стосунків; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що є дружба та її правила; - розуміє поняття «дружба» «дружелюбність», «співпереживання», «чуйність»; - визначає та може пояснити за</p>	<ul style="list-style-type: none"> Виховання чуйності до навколишніх, вміння дружити; заохочення дитини бути уважними до навколишніх, до сприймання і спостереження за емоціями і почуттями навколишніх; розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження можливих причин почуттів та мотивів дій інших людей; розвиток мислення шляхом

<p>крилах, а людини – в дружбі», «Людина з друзями – степ із квітами, людина без друзів – жменя попелу», «Людина без друга – що їжа без солі», «У бідності та інших нещастях, справжній друг – надійний прихисток»).</p> <p>Вміння дружити (дбати не лише про власні інтереси, а й проявляти турботу, увагу, розуміння та співпереживання до інших).</p> <p><i>Слухання (складання) терапевтичних історій «Що є дружба?»</i> (проводити разом час («не розлий вода»), радіти разом, спільно щось робити, мати спільні інтереси, смаки, цілі; турбуватися один про одного – захищати, допомагати, ділитися з другом якоюсь річчю чи їжею, новинами та емоціями («Удвох, кажуть люди, легше плакати неначе»), запам'ятовувати і відмічати дні народження; берегти довіру один одного – зберігати чужі секрети, виконувати свої обіцянки, не пліткувати за спиною друга і не розносити про нього слухи тощо).</p> <p><i>Розвиток емпатії (здатності</i></p>	<p>складання книжечки «Що є дружба»:</p> <p>Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі.</p> <p>Моделювання ситуації, у якій дитина мусить попросити підтримку у друзів «В мене горе. Мені сумно. Допоможи. Побудь зі мною».</p>	<p>допомогою вчителя можливі причини емоцій інших;</p> <p>- відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- розрізняти за допомогою вчителя емоції інших людей за їх фізичними проявами;</p> <p>- оцінювати за допомогою вчителя вчинки власні та інших людей як дружні чи ні;</p> <p>- дотримуватись правил дружби;</p> <p>- звернутись по допомогу до друзів.</p>	<p>встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу власних дій на емоції й дії інших людей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • розвиток емоційного сприймання; • набуття практичного досвіду з дослідження намірів і почуттів інших у контексті комунікації; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування елементарної дослідницької компетенції; • збагачення уявлень щодо цінностей українського народу; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	---	---	---

розуміти думки і почуття інших) у контексті дружньої комунікації): вчимо дитину міркувати і наводити різні можливі причини чи мотиви дій інших людей, розглядати різні точки зору (наприклад: «Як почуває себе Мишко, коли друг не покликав його на свій День народження?», «Що відчуває Даринко, коли Марійка розказала іншим її таємницю?», «Що відчуває Катруся, коли Єва не схотіла подарувати їй резинку для волосся?» тощо – можливо злиться, соромиться, боїться тощо). *Правила дружби* (Не ображай своїх товаришів, не обзивайся! Відносись шанобливо! Не сварися з другом! Якщо образився на друга, намагайся скоріше забути про це; не злись довго! Не смійся зі своїх друзів! Радій успіхам свого друга! Не вихваляйся і не зазнавайся перед товаришем (якщо в тебе щось добре виходить)! Не будь жадібним, поділися з друзями, якщо в тебе є цікаві ігри чи щось інше! Не бійся просити пробачення! Умій зберігати таємницю (секрет) друга! Не ябедничай! Не

<p>обманой! Не критикуй друга в присутності інших! Якщо друг робить щось погане, скажи йому про це одразу, зупини його! («Друг не той, хто медом маже, а хто правду каже»). Допомагай другові, якщо вмієш робити щось, навчи і його! Вмій приймати допомогу, поради та зауваження від друзів! Обирай подарунок другу, а не собі! Поважай право друга мати інших друзів, крім тебе» тощо). Можливі прояви дружелюбності до інших (адекватні до розглянутих життєвих ситуацій). <i>Вміння просити емпатійну підтримку з боку друзів: відкрито розказати про свої переживання і попросити піти назустріч.</i> <i>Ігри для дружнього єднання.</i></p>			
<p>Культура спілкування. Смисл та емоції у повідомленні. Уявлення про те, що смисл повідомлення передається не тільки в словах, але й без слів (у виразі обличчя, погляді очей, позі тощо). Непорозуміння між людьми як негативний наслідок нерозуміння невербального повідомлення (емоційного</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя способів</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про різні форми передачі інформації у повідомленні (словами і без слів); - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття «особисті кордони»; - має уявлення про спосіб встановити свої особисті кордони, коректного поведіння у випадку їх порушення та поваги особистих</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування комунікативної культури; • збагачення уявлень щодо національних та культурних особливостей невербальної комунікації; • розвиток пізнавальної активності і навичок коректно обходитися з особистими кордонами (своїми та інших людей); • розвиток наочно-образного

<p>повідомлення, переданого без слів).</p> <p><i>Спілкування без слів очима за допомогою означення меж у просторі</i> (передача думок, настроїв і вподобань через простір, наприклад: «Це мій особистий простір (конкретне місце – мій стіл; місце, де я сідаю, щоб їсти тощо). Якщо ви підійдете до мене занадто близько, мені стане незручно. Геть звідси (з моєї кімнати тощо)»).</p> <p><i>Розуміння особистих кордонів</i> (власних та інших людей): фізичних (приймаю фізичний контакт чи ні), емоційних (хочу слухати цю музику чи ні тощо) та соціальних (хочу говорити чи ні; місце в спільноті (класі, сім'ї, країні) та житті). Можливі поведінкові реакції людей на порушення їх кордонів (відповідно соціальних цінностей: злість, сльози тощо).</p> <p>Розвиток навичок коректно обходитися з особистими кордонами (своїми та інших людей): уміння встановлювати особисті кордони (сказати «моє»: «Це моє місце (в класі, у своєму будинку/квартирі)». «Це</p>	<p>позначити свій особистий простір для інших.</p> <p>Практична робота: «Покажи емоцію»,</p> <p>Моделювання ситуації встановлювати особисті кордони.</p> <p>Набуття досвіду щодо використання невербальних способів спілкування та встановлювати особисті кордони.</p>	<p>кордонів інших людей;</p> <p>- відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- за допомогою вчителя розпізнавати особисті кордони інших людей;</p> <p>- розрізняти за допомогою вчителя коректну і некоректну поведінку щодо захисту своїх особистих кордонів і щодо власних порушень кордонів інших.</p>	<p>мислення на основі порівняння фізичних проявів емоцій на обличчі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток способів невербальної передачі повідомлення; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вміннь застосовувати набуті знання та навички на практиці
---	---	--	--

<p>моя іграшка» тощо); виставляти спільні правила комунікації («Це моє. Я вирішую, ділитися цим чи ні. Це – твоє. Ти вирішуєш, ділитися цим чи ні. Це – наше спільне, ми граємося по черзі», «Я цим пограюся, а потім дам тобі, або ми можемо обмінятися»; «Це мій стіл. На ньому нічого брати не можна», «Я можу гуляти з 17 до 18.00»); відчуття поваги до своїх потреб та уміння казати «ні» - категоричне «ні» (відмова від некорисної їжі, негативної інформації, спілкування з негативними людьми, неприйнятних цінностей), відстрочене («Зараз ні. Може потім») або компромісне («Я не можу тобі віддати цю річ. Але можу дати на час»); поважати кордони інших людей – запитати дозволу, попередити («Я увімкну міксер. Зараз буде голосно») чи перепросити («Вибачте, що зачіпаю, але мені слід пройти»); стримувати свою злість у випадку порушення кордонів (перепитати, чи навмисно людина це зробила, чи може вона не знала про правила, тому що їй про них не казали) та</p>			
--	--	--	--

<p>перевіряти, чи підходять іншій людині мої правила спілкування та взаємодії чи вона не згодна з ними.</p>			
<p>Дружна спільна діяльність у команді. Стратегії налагодження взаємодії людей. Що заважає взаємодії та співпраці людей – непоступливість один одному, коли кожен думає про себе і свої бажання (щоб було так, як він хоче: «Найшла коса на камінь: коса не втне, камінь не подасться!», «Говори до гори, а гора – горою», «Не такі його гладили, та й то не поладили»). Що допомагає дійти взаєморозуміння: повага до інших і вміння поступитися один одному. Уявлення про методи вирішення конфлікту. Способи вирішення конфліктів: звертання до авторитету ("Дорослі завжди мають рацію"), поступка або співпраця. Важливість поважати мудрість: батьків ("Почитай батька твого та матір твою, це перша заповідь з обітницею. Хай буде тобі благо, і будеш довголітнім на землі" (Ефесян,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя що допомагає налагодити взаємодію людей і що заважає. Практична робота «П'ять послідовних кроків вирішення конфлікту». Моделювання варіантів прояву поступливості для вирішення життєвих ситуацій. Набуття досвіду щодо варіантів вирішення конфлікту.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення налагодження взаємодії людей для співпраці; - ознайомлений з поняттями «поступливість» та правилами її застосування в конфлікті; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які заважають злагодженій роботі групи; - має уявлення і може розповісти за допомогою вчителя про методи вирішення конфлікту; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють налагодженню взаємодії чи ні; - за допомогою запитань вчителя знаходити інші, більш підходящі варіанти поведінки для вирішення конфлікту і налагодження співпраці з іншими; - дотримуватися спільних правил культурної і безпечної поведінки, порядку і черги виконання дій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій налагодження взаємодії людей в команді і способи вирішення конфліктів; • виховання ввічливого і поважливого ставлення до інших членів команди; • заохочення дитини до спільної діяльності з іншими; • збагачення уявлень щодо культури і цінностей українського народу; • спрямування дитини до спостереження за власною поведінкою та її адекватної самооцінки; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження наслідків тієї чи іншої поведінки; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між проявами поведінки та її впливом на ефективність спільної роботи та емоційний комфорту групи; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь вирішувати

<p>б:2-3), «Шануй батька й няньку, то буде тобі скрізь гладенько»), старших («Слухай старих людей, то й чужого розуму наберешся, й свого не загубиш», «Молодий працює, старий – розум дає»).</p> <p><i>Важливість вміти поступитись і погодитись з іншими (тобто, бути готовим відмовитися від своєї думки чи бажання на користь іншої людини: «Вогню вогнем не загасиш, а треба води») для залагодження конфлікту та збереження миру («Мир – найперше»). Правила поступливості в конфлікті: поступатися можна в малих, а не принципових речах, адже вседозволеність («Роби, що хочеш») породжує егоїзм («Дитина, якій батьки дозволяють робити все, що завгодно, зганьбить матір» (Притчі 29:15, сучасний переклад). Розвиток вміння виробляти стратегію поступок, домовляючись з іншими та узгоджуючи бажання всіх (наприклад, робити все по черзі, грати по черзі та ін.) на прикладі розгляду життєвих ситуацій.</i></p> <p><i>Важливість співпраці як найефективнішого способу</i></p>			<p>конфлікти з іншими; налагоджувати і підтримувати ефективну взаємодію з іншими та спільно вирішувати проблеми;</p> <ul style="list-style-type: none"> • спрямування дитини на створення і збереження позитивного настрою у колективі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей
---	--	--	--

<p><i>вирішення конфлікту.</i> Слід розібратися в конфлікті або самим двом сторонам, або, за потреби, звернутися по допомогу до третьої сторони (інших дітей чи дорослих). П'ять послідовних кроків вирішення конфлікту: 1) прояснення конфліктної ситуації; 2) збір пропозицій про вихід із ситуації («Як нам бути?», «Що нам робить?», «Що нам можна придумати?»); 3) осмислення, аналіз та вибір слушної пропозиції; 4) детальний аналіз, розробка плану дій для досягнення миру, намагаючись зберегти атмосферу взаємоповаги і взаєморозуміння; 5) виконання прийнятих варіантів рішень та перевірка виконання розробленого плану. Розгляд варіантів прояву поступливості та вирішення конфліктів, адекватних тим чи інших життєвим ситуаціям.</p>			
<p>Протидія негативному впливу інших людей. Протидія обману. Що таке щира людина (словесна інформація і повідомлення емоційної якості співпадають) і нещира (говорить одне, а</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про стратегії протидії обману; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя можливі цілі обману; - ознайомлений з поняттями</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій протидії негативному впливу інших людей; • виховання уважного і критичного ставлення до слів і дій навколишніх; • виховання відповідального ставлення до вибору кола друзів;

<p>демонструє невербально інше повідомлення: «На язиці медок, а на серці льодок», «На язиці – мед, а на думці – отрута», «Слова розходяться з ділом»). Як відрізнити щиру людину і нещирю: слідкувати за тим «Що говорить?» і «Як говорить?» («З хитруном водитись – в обидва ока дивитись», «Не вір промова, вір своїм очам», «Що в серці коїться, на обличчі не приховаєш», «Хитрість обів'є, і не помітиш»).</p> <p><i>Уявлення про мету обману</i> (досягнення своїх цілей чи вигоди) та можливі цілі обману: обікрасти («Хто уміє брехати, той уміє і красти», «В душу лізе, а в кишеню дивиться»); продати («Продав пса за лиса», «Не збрехать, так і не продать», хоча «Краще зі збитком торгувати, ніж із баришем красти»), не дати обіцяного («Однією рукою дає, другою відбирає»); зробити боляче («Ходить як овечка, а буцькає як баран», «Щебече як соловейко, а кусає, як гадюка»); помститися за щось («Нагодують калачем, та й у спину рогачем»); зробити лихе («Словами любить, а ділами губить», «Жалів яструб</p>	<p>вчителя.</p> <p>Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості причин і вад характеру, які заважають налагодженню стосунків з іншими.</p> <p>Практична робота з дослідження за допомогою вчителя можливих цілей обману; розрізнення щирої і нещирої людини.</p> <p>Моделювання ситуації «Ти побачив в магазині річ, яку давно хотів. Ти хочеш її купити. Але не знаєш чи адекватна ціна. Що ти будеш робити? Який є інший шлях?»</p> <p>Набуття досвіду щодо захисту своїх інтересів і способів протидії обману.</p>	<p>«обман», «щирість», «хитрість», назвами особистісних якостей;</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про значення розумного вибору кампанії для якості подальшого життя; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки щирої і нещирої людини; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які сприяють налагодженню стосунків чи відштовхують інших; - має уявлення про способи дій, щоб не бути обманутим; - знає, розуміє та може навести за допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо чеснот і вад друга; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють дружнім стосункам чи відштовхують інших; - розрізнити і оцінювати за допомогою вчителя прояви поведінки інших як щирі чи ні, обман чи ні; - досліджувати за допомогою 	<ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень щодо культури і цінностей українського народу; • формування умінь надавати об'єктивну самооцінку своїм діям; • розвиток пізнавальної активності на основі дослідження можливих причин обманної поведінки; • розвиток елементарного аналітичного сприймання і наочно-образного мислення на основі співставлення вербальної та невербальної інформації; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між колом спілкування та якістю життя; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	---	--	---

<p>курку, доки всю оскуб», «Грається, як кіт мишею»), уникнути роботи («Ти ближче до діла, а вона — про білу козу»), похвалитись («Це той, що одним пострілом сорок сім качок б'є») чи видумати («Брехач з мухи слона зробить»).</p> <p>Розвиток спостережливості і вміння співставляти слова, які людина висловила вголос (вербальну інформацію), та її вираз обличчя (невербальну інформацію). Розгляд варіантів щирих і нещирих повідомлень у різних життєвих ситуаціях.</p> <p><i>Важливість розумно обирати коло спілкування і стерегтися брехливих людей</i> («Хитрого та лукавого на кривій не об'їдеш», «Гадюку обійдеш, а від брехні не втечеш», «Скільки ніг у гадюки, стільки правди в брехуна», «Пес бреше, бо співати не вміє», «Як ступне, так і збрехне», «Хто багато бреше, той багато божиться», «Хто швидко говорить, той мало правди каже», «Брехунові не ймуть віри, коли й правду каже»).</p> <p><i>Стратегії ефективних дій, щоб не бути обманутим:</i> не погоджуватися із</p>		<p>вчителя мотиви обману іншими; - дотримуватись за допомогою вчителя дій щодо захисту себе від обману.</p>	
---	--	---	--

<p>запропонованим одразу і дати собі час подумати («Дякую, я подумаю про це») чи порадитись з кимось більш обізнаним («Я пораджусь з батьками»); перевірити інформацію – ціни на товар у інших продавців / магазинах, правдивість одержаної інформації («Одна збрехала, друга не розібрала, а третя по своєму перебрехала»); насторожитись, якщо інший плутано говорить («Так плутає, що й сам кінця не знайде») і вказати на це («Така та правда, як на вербі груші / як пси траву їдять», «Шукай дурня, крім мене»); дізнатись правду («Я тебе, брехуна, виведу на чисту воду»); самому не обманюватись («Більше вір своїм очам, ніж чужим речам») і не передавати неперевірену інформацію («Брехня – не сажа, а все таки вимаже», «Брехні слухають, а брехунів б'ють», «Як маєш збрехати, то краще змовчати»).</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»			
<p>Безпека у побуті Безпека життєдіяльності людини від електромагнітного забруднення. <i>Безпечні та небезпечні</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення.</p>	<p>Учень/учениця: - розпізнає за допомогою вчителя різні небезпеки побутового походження; - має уявлення про джерело</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про електромагнітну безпеку житла і життєдіяльності людини; • формування вміння орієнтуватися щодо загрози електромагнітного

<p><i>технології</i>. Електромагнітне забруднення, його джерела у помешканнях (всі працюючі електропобутові і електронні прилади – радіоапаратура, телевізори і відеодисплейні термінали, холодильники, базові станції Wifi, мобільні телефони, Bluetooth-гарнітура, зокрема, бездротові навушники). Негативний вплив на людину (головний біль, порушення сну, перевтома, навіть загроза виникнення стенокардії), найнебезпечніший вплив під час сну (особливо для дитини). Гіперчутливість людини до електромагнітного випромінювання, її симптоми: з боку нервової системи (втома, напруження, порушення сну), шкіри (поколювання, печіння, висипання), тіла (ломота и біль в м'язах), очей (печіння), розлади шлунку та ін..</p> <p><i>Правила безпеки:</i> не встановлювати у спальні і на ніч вимикати з електромережі (комп'ютер, телевізор тощо), не вмикати на ніч пристрої для підзарядки батарейок та акумуляторів, не ставити біля голови (електронний</p>	<p>Колективне обговорення безпеки невидимого випромінювання від працюючих електроприладів. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Міні-практика: «Правила захисту вночі від електроприладів». Моделювання ситуацій безпечного користування мобільним телефоном в різних ситуаціях.</p>	<p>електромагнітного випромінювання; - ознайомлений з негативним впливом електромагнітного забруднення на власне здоров'я; - знає правила електромагнітної безпеки користування електричними приладами в побуті; - знає і може розказати за допомогою вчителя правила безпечного користування мобільним телефоном; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил електромагнітної безпеки у побуті; - демонструвати модель безпечного користування мобільним телефоном.</p>	<p>забруднення;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах безпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил зменшення/убезпечення себе від впливу електромагнітного забруднення; • формування та розвиток основних екологічних та комунікаційних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	---	---	---

<p>будильник).</p> <p><i>Суперечки про шкоду мобільних телефонів.</i> Можливі наслідки випромінювання телефону при його тривалому (більше 20 хв. розмова) і частому використанні: згубний вплив на активність мозку (головні болі, швидка стомлюваність, підвищена роздратованість; зниження пізнавальної здатності і зміни пам'яті, важкості зосередитися на роботі, запаморочення, погіршення сну); тенденції до порушення серцево-судинної системи (через зростання в'язкості крові); різі в очах (їх перевтома, перегрів кристалика очей, через що може спостерігатися помутніння, печіння, або гул в голові); зменшення фізичної активності (а також зростання ризику розвитку пухлини головного мозку і слухового нерву). Норми безпечного для здоров'я рівня електромагнітного випромінювання телефону (SAR < 2, при покупці краще обирати телефон з SAR < 1).</p> <p><i>Правила користування телефоном:</i> <i>безпечного мобільним скоротити</i></p>			
---	--	--	--

<p>тривалість розмов по телефону (без дротових навушників до 15-30 хвилин на добу), розмовляти на гучному зв'язку, використовувати дротові навушники (особливо в автомобілі, громадському транспорті і метрополітені), відключати за непотрібністю мобільний Інтернет, за можливості розмовляти на відкритому повітрі або біля вікна, відмовитися від розмови по телефону в зонах з поганим рівнем сигналу (наприклад, в поїзді, в лісі тощо), використовувати чохол для телефону і носити його в кишенях в сумках і рюкзаках (а не одягу), використовувати текстові повідомлення для передачі короткої інформації; виключати під час грози.</p>			
<p>Дорожня безпека. <i>Правила дорожнього руху для пасажирів.</i> Дорожні знаки. Поведінка пасажирів легкового автомобіля. Посадка і висадка з легкового автомобіля. Правила поведінки під час руху автомобіля. Безпечні місця та травмуючі фактори в автомобілі.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Розв'язання простих ситуаційних задач щодо поведінки пасажирів легкового</p>	<p>Учень/учениця : - визначає за допомогою вчителя потенційні небезпеки на дорозі для свого здоров'я; - розв'язує за допомогою вчителя прості типові навчальні ситуаційні задачі відповідно до правил поведінки пасажирів легкового автомобіля; - має уявлення про способи</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про безпеку на дорозі; • розвиток пам'яті на основі запам'ятовування та адекватного відтворення інформації щодо правил поведінки пасажирів легкового автомобіля; • формування уваги і вміння орієнтуватися у ситуації; • збагачення активного словника

<p>Способи захисту від травмування в легковому автомобілі. Користування захисними системами: паси безпеки, надувні подушки, підголівники.</p> <p>Поведінка під час займання в автомобілі.</p> <p>Види ДТП з легковим автомобілем. Положення тіла, які знижують ризики травмування під час ДТП. Дії свідків ДТП.</p>	<p>автомобіля.</p> <p>Дослідження рівня сформованості власних навичок.</p> <p>Моделювання ситуацій: «Моя поведінка під час руху легкового автомобіля», «Посадка і висадка з легкового автомобіля», «Регулювання захисних систем і правила користування ними», «Перша допомога и при ДТП.</p>	<p>захисту від травмування в легковому автомобілі;</p> <ul style="list-style-type: none"> - моделює ситуації щодо своєї поведінки в легковому автомобілі; - моделює за допомогою вчителя послідовність дій у небезпечних ситуаціях на дорозі; - приймає прості рішення щодо надання допомоги собі та іншим особам; знає основні дорожні знаки; - знає і розуміє як звернутися до інших осіб чи до відповідних служб у разі необхідності. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - застосовувати в реальному житті правила для пасажирів легкового автомобіля; - користуватися захисними системами автомобіля; - за інструкцією виконувати практичні дії, що пов'язані зі способами повідомлення відповідних служб у разі ДТП. 	<p>новими поняттями;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей.
<p>Безпека поводження з людьми.</p> <p>Безпека в цифровому середовищі.</p> <p>Правила безпечної поведінки і спілкування підлітків в інтернеті (в соціальних мережах, на сайтах, форумах): обачність,</p>	<p>Розповідь.</p> <p>Пояснення.</p> <p>Демонстрація відео.</p> <p>Дидактичні ігри.</p> <p>Обговорення.</p> <p>Усні відповіді на запитання вчителя.</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про принципи мережевого етикету і безпеки; - знає, розуміє та може пояснити вплив на здоров'я підлітків різних цифрових пристроїв; - розуміє небезпечність 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування навичок безпечної поведінки в Інтернеті; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про булінг та кібербулінг; • формування причинно-наслідкових зв'язків між знаходженням в

<p>пильність, захист, доброзичливість і сміливість . Способи боротьби з кібербулінгом. Захист від кримінальних небезпек.</p>	<p>Колективне обговорення питань користування гаджетами та кібербулінгу серед підлітків. Моделювання рольової ситуації «Небезпечні ігри в інтернеті».</p>	<p>знаходження у віртуальному середовищі; -- знає, розуміє і може пояснити за допомогою вчителя способи подолання булінгу і кібербулінгу; Учень/учениця уміє: - - дотримуватись правил безпечного знаходження у віртуальному середовищі; - подолати булінг серед одноліток.</p>	<p>інтернеті і здоров'ям; • формування комунікативної культури; розвиток соціально цінних якостей особистості;</p>
<p>Пожежна безпека. <i>Пожежна безпека електричних мереж.</i> Основні поняття (електричний струм, електрообладнання, електрична напруга, вогнегасник). Дотримування правил користування електроенергією в побуті. Запобігання виникненню пожеж від електричного струму. Правила гасіння пожеж, викликаних електричним струмом. Використання пожежного інвентарю та підручних засобів на першій стадії розвитку пожежі Види вогнегасників.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Практична вправа: виклик пожежної служби і швидкої допомоги. Моделювання ситуації: «Пожежа, викликана електричним струмом. Твої дії».</p>	<p>Учень/учениця: - визначає за наочною опорою причини виникнення пожеж, правила гасіння пожеж, викликаних електричним струмом; - ознайомлений з поняттями «електричний струм», «електрообладнання», «електрична напруга», «вогнегасник» ; - ознайомлений з основними правилами пожежної безпеки і профілактики виникнення та розвитку пожежі; - визначає за допомогою вчителя негативні наслідки не дотримання правил користування електроенергією в побуті; - знає як зателефонувати в пожежну службу та швидку допомогу. Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше розширення понять «безпека» та «небезпека»; • формування понять «електричний струм, електрообладнання, електрична напруга та вогнегасник»; • розширення понять про правила користування електроенергією в побуті; • розширення уявлень про пожежі та способи їх гасіння; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки - пожежі; • розвиток уваги при проведенні практичних вправ; • формувати вміння робити в команді; • формування та розвиток основних екологічних та соціальних компетентностей; • формування умінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.

		<p>навички на практиці; - демонструвати елементарну модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами пожежної безпеки; - самостійно зателефонувати в пожежну службу, швидку допомогу.</p>	
<p>Безпека в природному довкіллі. Правила безпечної прогулянки в природі. <i>Отруйні рослини своєї місцевості</i> (борщівник, аконіт (борець), блекота чорна, беладонна, болиголов плямистий, віх отруйний (цикута), вовчі ягоди, дурман звичайний, березка польова). Ознаки отруєння людей речовинами рослинного походження. Заходи безпеки взаємодії з рослинами: жалкі (кропива), колючі (малина, ожина, агрус, барбарис, шипшина, садові троянди, обліпіха, глід, терен, акація, деякі сорти груші), викликають алергію (полін, амброзія, настінниця розлога, тимофіївка). Отруйні гриби своєї місцевості (бліді поганки, мухомори,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Колективне обговорення проблеми забруднення навколишнього середовища своєї місцевості. Екскурсія реальна/віртуальна «Лісопаркова зона міста», «Отруйні рослини». Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню небезпечних рослин та отруйних грибів; складання інфографіки/альбомів про отруйні і алергійні</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про небезпечні рослини та отруйні гриби, ознаки отруєння; - має уявлення про небезпечні рослини і гриби, ознаки отруєння ними та його негативні наслідки для людини; - має уявлення про елементарні правила домедичної допомоги; - ознайомлений і називає наслідки діяльності людини на порушення екології навколишнього середовища; - має уявлення про різні екологічні небезпеки оточуючого середовища і передбачає їх вплив на власне здоров'я та безпеку; - розповідає за допомогою вчителя про шляхи поліпшення екологічного стану навколишнього середовища; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● Подальше формування вміння орієнтуватися у ситуації та навколишньому середовищі; ● формування уявлень про забруднення навколишнього середовища; ● розширення уявлень про небезпечних представників флори свого краю; ● розвиток пізнавальних процесів шляхом формування потреби захищати природне середовище свого проживання від забруднення та знешкодження; ● розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння зовнішніх ознак рослин і грибів; ● розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діяльністю людини та екологічними проблемами, кризами та катастрофами; ● збагачення активного словника новими поняттями; ● розвиток усного мовлення в процесі

<p>несправжні опеньки, несправжня лисичка, блювотна сиріжка та ін.). Ознаки отруєння людей грибами.</p> <p>Перша допомога при отруєнні рослинами і грибами, пораненні рослинами.</p> <p><i>Екологічна безпека природного довкілля.</i></p> <p>Взаємозв'язок людини і природи. Наслідки нерозумного використання природних багатств людиною (спустошення земель, знищення лісів, забруднення води, повітря, землі, зсуви, селі, затоплення). Вплив на здоров'я людини забруднення повітря, води, землі. Способи захисту від негативних факторів. Важливість дій людей по збереженню та відновленню природи. Заходи, що здійснюються у вашому регіоні (місті, селі, селищі) щодо зменшення забруднення навколишнього середовища і покращення його стану. Прості дії для оздоровлення екологічного стану довкілля (відмовитися від поліетиленових пакетів, одноразових пляшок та посуду; економити воду та електроенергію у побуті; берегти</p>	<p>рослини, отруйні гриби. Моделювання ситуації «Пікнік у лісі. Правила поведінки».</p> <p>Екологічний проект «Збережемо довкілля свого рідного краю».</p>	<p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розпізнавати за допомогою вчителя отруйні рослини та гриби за їх зовнішніми ознаками ; - демонструвати модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в природному середовищі; - викликати необхідні рятувальні служби; - приймати посильну участь у збереженні природного середовища; - застосовувати набуті знання та навички на практиці. 	<p>відповіді на запитання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування правил безпечної поведінки в природному середовищі; • формування вміння робити в команді; • формування та розвиток основних природничих, екологічних, комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	--	--	---

<p>речі, щоб купувати менше та менше викидати; сортувати сміття і віддавати на переробку скло, пластик та папір; використані батарейки не викидати в смітник, а здавати у спеціальні пункти та ін.).</p>			
<p>Безпека в надзвичайних ситуаціях. Епідемії. Масові інфекційні захворювання людей – <i>епідемії</i>. Правила поведінки людей в умовах епідемій. Карантин. Обсервація. Заходи, що проводяться під час карантину. Санітарно-епідеміологічна служба. <i>Масові отруєння людей</i> продуктами харчування, водою та інше. Ознаки отруєння. Домедична допомога при отруєннях.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Моделювання ситуації: «Оголошено епідемію Твої дії під час карантину».</p>	<p>Учень/учениця: - ознайомлений з поняттям епідемії та масових отруєнь людей, їх небезпеками та наслідками; - має елементарне уявлення про заходи, що проводяться під час епідемії та масового отруєння людей; - розуміє і розповідає за запитаннями вчителя про основні правила поведінки в умовах епідемії та масового отруєння людей; - має уявлення про сигнали попередження населення про епідемію та масові отруєння. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил безпечної поведінки під час карантину та масових отруєнь; - виконувати усі рекомендації санітарно-епідеміологічної служби.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про безпеку в надзвичайних ситуаціях; • формування вміння орієнтуватися у ситуації епідемії; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах епідемії; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил безпечного поводження під час епідемій; • формування та розвиток основних природничих та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Надання домедичної допомоги. <i>Перша допомога при харчових</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження здоров'я

<p><i>отруєннях.</i> Харчові отруєння та їх види (захворювання, які виникають унаслідок вживання недоброякісної їжі чи напоїв або прострочених, лежалих продуктів (м'яса, ковбаси, риби, консервів, сирів); гострі кишкові інфекції (спричинені бактеріями, вірусами, паразитами); отруєння, викликані отруйними рослинами, ягодами чи грибами; отруєння токсинами хімічного походження). Ознаки гострого харчового отруєння (нудота, часте блювання і пронос, біль і різь у животі, слабкість, блідість, підвищення температури і озноб, у важких випадках – зневоднення організму, запаморочення та втрата свідомості). Ознаки зневоднення (знижений артеріальний тиск; блідість шкіри; сухість в роті; прискорений пульс та дихання). Правила і послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим при харчових отруєннях, лікуванні вдома проявів отруєння (що можна і що не можна робити при лікуванні блювання і проносу). Правила запобігання зараженню інших людей при харчовій</p>	<p>Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: виклик швидкої допомоги, Моделювання ситуації «Твої дії після обмороження ділянок тіла (рук, носа, вух)»,</p>	<p>переохолодження організму та обмороження ділянок тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя послідовність долікарської допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження; - за допомогою наочності може розповісти про правила надання допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись послідовності і правил надання допомоги постраждалому від переохолодження і обмороження; - розрізняти ознаки замерзання організму та обмороження окремих ділянок тіла..</p>	<p>постраждалої людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> • збагачення уявлень про правила допомоги постраждалим від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак здорової і змерзлої людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;
---	---	--	---

<p>інфекції (часто мити руки з милом; прати постіль та одяг, що мають сліди блювання й проносу, окремо від інших речей у гарячій воді; не користуватися спільними рушниками, серветками, столовими приборами, посудом; ретельно мити сидіння в туалеті, клямки, двері, покриття, посуд та всі поверхні, яких часто торкаються; не купатися в басейні ще 2 тижні після того, як симптоми проносу зупинилися). Можливі негативні наслідки харчових отруєнь (ураження нервової системи, зокрема головного мозку; розвиток ниркової недостатності; хронічне запалення суглобів (артрит)). Правила уникнення харчових отруєнь (дотримання гігієни, правил поводження з продуктами, кулінарних рекомендацій щодо приготування страв; не вживання несвіжої, зіпсованої їжі, невідомих та отруйних рослин і грибів).</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ»			
<p>Особистий добробут. <i>Розуміння власних потреб і навичок. Як стати успішним.</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео.</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє та пояснює поняття слова «добробут» та «особистий</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про поняття «особистий добробут»; • виховання потреби у задоволенні

<p>Життєва мета. Мрії і сподівання. <i>Розвиток самоефективності.</i> Що сприяє добробуту і покращує якість життя: здоровий і цілеспрямований спосіб життя, який виникає з цінностей та дисципліни. Розуміння, що щастя знаходиться не «десь там», де його можна знайти раптово. Немає ідеального варіанту моделі життя (переїхати у місто, село, на узбережжя моря тощо), який допоможе впоратися з усіма проблемами, буде складатися лише з приємних моментів, не вимагатиме докладання зусиль і гарантовано зробить людину щасливою.</p> <p>Що погіршує якість життя: хибні мрії і шаблони мислення (наприклад, «Все було б набагато краще, якби я жив у іншому районі (місті, країні)»), очікування замість реальних дій, невизначеність життєвих цілей або їх помилковість.</p> <p><i>Розвиток самосвідомості.</i> Власна діяльність для успішного майбутнього. Задоволення духовних потреб у розвитку: наполегливому здобутті знань та умінь, пізнанні світу, самовдосконаленні.</p>	<p>Дидактичні ігри. Обговорення. Колективні обговорення мрій дітей, їх відповідності справжнім інтересам і потребам, розмірковування над реальністю омріяних очікувань. Усні відповіді на запитання. Моделювання ситуацій: «Мої мрії – шлях у майбутнє».</p>	<p>добробут»; -розуміє і може з допомогою вчителя пояснити відмінність реальних і справжніх мрій; - розуміє і пояснює з допомогою вчителя значення дисципліни і наполегливої праці для досягнення успіху у житті; - аналізує зв'язок між своїми потребами та бюджетом сім'ї; - за допомогою вчителя аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; - моделює кроки задоволення потреб з урахуванням своїх сімейних, суспільних можливостей; - має уявлення про можливість посильного внеску в сімейний бюджет; - має деякі уявлення і може пояснити про можливість законного заробітку для підлітків. Учень/учениця уміє: - бережно ставитись до сімейного майна; розумно розпоряджатися власними коштами і коштами сім'ї; - співвідносити свої бажання та потреби з бюджетом сім'ї. - за допомогою дорослого аналізувати адекватність своїх очікувань та мрій.</p>	<p>духовних потреб у своєму розвитку; • виховання відповідального ставлення до навчання та розвитку здібностей; • подальше формування потреби контролювати та оцінювати власні мотиви та дії; • розвиток пізнавальної активності на основі аналізу своїх потреб, інтересів, можливостей, мотивів; • формування вміння аналізувати свої витрати та витрати сім'ї; • формування вміння розрізняти законні джерела доходів для свого віку; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних, природничих та екологічних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті</p>
--	--	--	---

<p><i>Розвиток наполегливості у визначенні власних життєвих цілей.</i></p>			
<p>Родинний добробут. Сім'я та її потреби. Добробут сім'ї: якість життя, рівень та умови життя родини. Створення родинного добробуту. Соціальне забезпечення сім'ї. Забезпеченість родини необхідними матеріальними і духовними благами. Вибір економічних і безпечних електроприладів клімат-контролю для створення комфортних умов проживання (зволоження повітря, якщо дуже сухо; чи сушити повітря, якщо з'являється пліснява; нагрівачі та ін.). Злагода у родині. Родинні традиції спільного дозвілля вдома (настільні ігри, співи, домашній театр тощо). Створення мікроклімату власноруч. Корисні кімнатні рослини: для очищення повітря (алое, фікус ...), поглинання електромагнітного випромінювання (кактуси біля комп'ютера), захисту від радіаційного випромінювання</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Коллективне обговорення щодо необхідних матеріальних і духовних благ сім'ї, можливих способів створення затишку своїми руками. Коллективне обговорення: «Традиції спільного дозвілля у ваших родинях». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практичне завдання: за допомогою вчителя провести дослідження з розпізнавання кімнатних рослин, що створюють корисний мікроклімат у приміщенні. Міні -практикум «Догляд за рослинами». Творчий проект: «Декор пластикових кашпо для квітів».</p>	<p>Учень/учениця: - може пояснити за допомогою наочності з чого складається добробут сім'ї: якість життя, рівень життя, умови життя; - має необхідні поняття про власний, сімейний та суспільний бюджет; - аналізує за допомогою вчителя зв'язок між бюджетом сім'ї та суспільним бюджетом; - за допомогою вчителя аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; - ознайомлений зі способами і приладами створення комфортного мікроклімату в приміщенні; - має уявлення і може розказати за допомогою вчителя про правила догляду за кімнатними рослинами; - визначає і може сформулювати потреби та інтереси своєї сім'ї; - розуміє, що таке взаєморозуміння, взаємоповага та взаємопідтримка у сім'ї, що таке родинні стосунки; - знає про розподіл обов'язків у сім'ї; - має уявлення про можливість</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про родинний добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • виховання відповідальності та взаємопідтримки у родинних стосунках; • формування потреби цінувати сімейні стосунки; • формування наочно-образного мислення на основі порівняння ознак кімнатних рослин; • розвиток процесів пам'яті на основі засвоєння знань про правила настільних ігор, правила догляду за рослинами; • виховання відповідальності та культури поведінки; • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • збагачення словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та природних компетентностей; • формування вміння робити в команді;

<p>(хлорофітум), очищення від бактерій і вірусів (аспарагус, мирт ...) та ін.. Правила догляду за кімнатними рослинами. Акваріум і догляд за ним.</p>	<p>Моделювання ситуацій: «Створення мікроклімату в приміщенні»; «Настільні ігри в для дітей та дорослих: ідеї дозвілля».</p>	<p>свого посильного внеску в підтримання добробуту сім'ї. Учень/учениця уміє: - бережно ставитись до сімейного майна; - розумно розпоряджатися власними коштами і коштами сім'ї; - співвідносити свої бажання та потреби з бюджетом сім'ї; - виконувати свої постійні обов'язки у сім'ї.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
<p>Суспільний добробут <i>Життя у суспільстві.</i> Безпека громадян – основний обов'язок держави. Громадська безпека. Право людини на життя, свободу, недоторканість. Порухення прав людини, посягання на життя людини, майно та особисті речі. <i>Держава на захисті громадської безпеки і внутрішнього порядку.</i> Значення Національної поліції України для охорони прав і свобод людини, протидії злочинності. Захист потерпілого з боку держави в суді. Кримінальний кодекс України. Відповідальність за хуліганство, шантаж, крадіжки, напади, викрадення, підпали.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Онлайн-перегляд «Самозахист та його межа». Моделювання ситуації «Крадіжка телефону у транспорті»; «Хуліганство на дитячому майданчику».</p>	<p>Учень/учениця: - має елементарні уявлення про суспільний добробут та його захист державою; - знає і може розповісти про права людини на життя, свободу і недоторканність; - має уявлення про ознаки добродесного громадянина; - ознайомлений з роллю Національної поліції України у захисті добробуту громадян; - має уявлення про норми законів України щодо захисту життя людини; - має елементарне уявлення про Кримінальний кодекс України; - розуміє і пояснює приклади захисту потерпілого з боку держави; - має уявлення про дозволені</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про захист державою добробуту людей; • формування понять «право на життя», «право на свободу» та «право на недоторканність», «добродесність»; • формування понять про порушення прав людини; • заохочення бути добродесним громадянином; • формування уявлень про поведінку при загрозі шантажу; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між правопорушенням і покаранням за нього; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • формування вміння орієнтуватися в ситуації, передбачати та уникати

<p><i>Особистий внесок у дотримання громадського порядку.</i> Доброчесна поведінка і захист своїх прав. Поведінка при загрозі нападу та шантажу. Приклади уникнення небезпечних ситуацій. Самозахист та його межа. Особливості самозахисту.</p>		<p>засоби самооборони, та їх використання; - знає простіші правила самозахисту; - має уявлення про відповідальність за хуліганство, шантаж, крадіжки, напади, викрадення, підпали тощо; - при моделюванні різних штучних ситуацій передбачає та намагається уникати небезпечних наслідків; - відповідає на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - дотримуватися правил доброчесності і безпеки життєдіяльності; - демонструвати модель поведінки згідно прав людини на життя, свободу та недоторканність; - під контролем дорослого уникати небезпечних ситуацій; - безпечно поводитись в громадських місцях та з незнайомими людьми; - самостійно зателефонувати в національну поліцію.</p>	<p>небезпечних ситуацій; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання; • формування вміння робити в команді; • формування та розвиток основних соціальних і громадянських компетентностей.</p>
---	--	--	--

9 клас

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ			
<p>Вступ: основні поняття. Базові потреби людини для її благополуччя; здоров'я, безпека, добробут. Безпека – стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави. Добробут – це процвітання, удача та успішний соціальний статус. Здоров'я людини — стан повного фізичного, душевного та соціального благополуччя. <i>Що таке здоровий спосіб життя</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Коллективне обговорення «Здоровий спосіб життя». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - знає і може пояснити поняття «безпека», «добробут», «здоров'я»; ; - розуміє значення здоров'я для людини; - знає і називає складові здоров'я; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя складові здорового способу життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Поглиблення уявлень про основні поняття курсу «безпека», «добробут», «здоров'я»; • розвиток мислення на основі порівняння базових потреб людини для її благополуччя; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні основних складових здорового способу життя.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»			
«ТІЛЕСНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВЕ ТІЛО»)			
<p>Життя у чистоті <i>Позитивні звички щодо захисту від поту.</i> Вирішення проблеми пітливості пахв (використовувати вкладиші під одяг, частіше митися, позбутися плям від поту), та пітливості ніг (мити ноги вранці та ввечері у теплій чи прохолодній воді, не витирати, а просто просушувати на повітрі; використовувати спеціальні антибактеріальні креми чи пудри; видаляти омертвілий шар шкіри з підошви ступнів за допомогою ванн,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: «Правила чищення зубів і полоскання рота» Моделювання ситуації «На прийомі у лікаря».</p>	<p>Учень/учениця: - знає і розуміє значення дотримання чистоти тіла для здоров'я людини, - має уявлення про способи підтримання чистоти тіла; - ознайомлений з видами медичних послуг, які може надати кардіолог; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя як записатися на прийом до лікаря і правильно підготуватися до нього;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання інтересу і відповідального ставлення до збереження власного здоров'я; • розвиток пізнавальної активності; • формування уявлень щодо послуг кардіолога, • формування і збагачення уявлень про гігієну тіла; • збагачення активного словника новими поняттями;

<p>щіточок або спеціальних педикюрних шкарпеток; протирати після носіння устілки та внутрішню поверхню взуття антисептиком або розчином борної кислоти; ходити босоніж по траві, гальці, піску для нормальної роботи потових залоз).</p> <p>Позитивні звички щодо здоров'я серця і судин. <i>Переваги відповідального ставлення до свого здоров'я</i> (надавати пріоритет професійному консультуванню та своєчасній профілактиці, щоб вчасно виявити перші ознаки хвороби, призначити своєчасне та ефективне лікування, запобігти розвитку складних ускладнень, покращити якість життя чи навіть зберегти життя).</p> <p><i>Відвідування кардіолога</i> для контролю стану серця і судин, регулярного обстеження (контроль тиску, ваги, рівня холестерину), з метою запобігти появи серйозних проблем із серцем (запальних процесів у серці, утворення тромбів у судинах та ін.), лікування захворювань та їх ускладнення (інсульт, інфаркт та ін.).</p> <p><i>Правила відвідування лікаря та поведінки на прийомі у лікаря.</i></p>	<p>Набуття досвіду щодо одержання медичних послуг в процесі ознайомлення з діяльністю лікарів різного профілю.</p>	<p>- за допомогою наочності може розповісти про правила захисту від поту.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - правильно вирішувати проблеми пітливості пахв і ступнів ніг; - розумно підготуватись і поводитись на прийомі у лікаря. 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування комунікативної культури; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
<p>Життя у злагоді з природою. <i>Екологічні сприятливі умови для життя людей</i> (звукова гармонія середовища проживання). Позитивний</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про сприятливі умови для проживання та ні; - знає, розуміє та може пояснити 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про придатні умови для життя людини; • розвиток мислення шляхом

<p>вплив гармонійних вібрацій звуків і мелодій життєдіяльність та психоемоційний стан людини (наповнюючись цілющими вібраціями довкілля організм за рахунок саморегуляції налаштовує і намагається виправити мозкові та інші ритми тіла). <i>Позитивний вплив природного шуму для оздоровлення організму</i> (шебетання птахів, шелесту листя дерев, помірною стукоту дощових крапель, дзюркотіння струмкової води, лагідного шуму водоспаду чи морських хвиль). Лікування душевних розладів пташиним співом (він радує і підбадьорює, піднімає працездатність і настрої; його записи беруть космонавти в польоти). <i>Значення звуків (звукотерапія) і музики (музикотерапії) для оздоровлення організму та профілактики захворювань.</i> Користь музикотерапії у комплексному оздоровленні людини та її лікуванні (психічних і гормональних захворювань, захворювань нервової системи, дихальних шляхів та легень, органів шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної системи). Уявлення про збіг ритму органів людини з ритмом деяких музичних інструментів. Добові ритми і життя у злагоді з ними: складання «музичного плану дня». Правила прослуховування музики (у</p>	<p>Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя користі гармонійних природних звуків та музики для здоров'я людини. Практична робота: складання «музичного плану дня». Модельовання ситуацій з вибором підходящої для того чи іншого настрою музики.</p>	<p>за допомогою вчителя вплив гармонійної мелодії на здоров'я і працездатність людини; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя значення гармонійних природних звуків та музики для оздоровлення організму людини; - за допомогою наочності може розповісти про збіг ритму органів людини з ритмом деяких музичних інструментів. Учень/учениця уміє: - оцінювати з допомогою вчителя гармонійність музики; - дотримуватись правил прослуховування музики в приміщенні; - розумно і безпечно застосовувати музику для оздоровлення; - правильно вести себе на природі, дотримувати тишу в природному довкіллі (зокрема в червні, коли птахи висиджують пташенят).</p>	<p>аналізу добутих знань про організацію життєдіяльності; • формування причинно-наслідкових зв'язків між гармонійністю звуків довкілля та настроєм і здоров'ям людини; • розвиток пізнавальної активності; • збагачення уявлень про здоров'я і способи релаксації; • розвиток зв'язного мовлення; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих компетентностей.</p>
--	---	--	--

помірних кількостях, не гучно).			
<p>Життя у русі. <i>Переваги активного способу життя:</i> для збереження здоров'я, довголіття, навчання та працездатності. <i>Шкідливі наслідки малорухливого і сидячого способу життя для серцево-судинної системи</i> (нетреноване серце втрачає силу, починає скорочуватися дуже часто, що призводить до розвитку небезпечних захворювань серця (тахікардії, аритмії, інфаркту міокарда); має місце стрибки артеріального тиску, а високий тиск може призвести до появи вкрай небезпечного захворювання – інсульту). <i>Рухова активність для здоров'я серця:</i> помірні (кардіостатичні) динамічні навантаження (піші прогулянки, скандинавська ходьба, біг підтюпцем, їзда на велосипеді, плавання в басейні, присідання, тренажери (велосипед, гребля, біг тощо), фітнес-тренування, аква-аеробіка та інші водні вправи, степ-аеробіка), лікувальна гімнастика, танці, рухливі види спорту (флорбол, баскетбол, теніс тощо).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя шкоди сидячого способу життя і користі різних видів рухової активності для підтримання здоров'я серця. Практична робота зі створення колажу «Вправи для здоров'я серця» Моделювання і порівняльний прогноз ситуації щодо стану здоров'я серця у дитини, яка мало рухається та у дитини, яка веде активний спосіб життя. Набуття досвіду щодо рухливих вправ для здоров'я серця.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про переваги активного способу життя; - розуміє наслідки малорухливого способу життя для серця; - за допомогою наочності може розповісти про види рухової активності. Учень/учениця уміє: - дотримуватися правил рухливого способу життя для збереження здоров'я; - пояснювати за допомогою вчителя наслідки недотримання рухливого способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання мотивації до активного способу життя; • формування і збагачення уявлень про здоров'я та способи його підтримання; • розвиток сприймання та мислення на основі формування вмінь визначати руйнівний вплив на здоров'я людини малорухливого способу життя; • формування причинно-наслідкових зв'язків між руховою активністю та здоров'ям серця; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
<p>Здорове харчування <i>Значення жирної їжі для людини</i> (дають енергію; оберігають від впливу холоду; допомагають засвоюватися</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця: - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя користь жирів;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до вибору їжі для збереження здоров'я; • формування уявлень про

<p>вітамінам і роботі гормонів, покращують стан шкіри і волосся). Корисні здоров'я серця і роботи мозку жири (рослинні і рибний жир). Некорисні жири, які можуть призводити до розвитку серцево-судинних захворювань і діабету (жир на м'ясі та птиці, сало, вершкове масло, твердий сир тощо). Шкідливі жири (трансжири, які містяться у швидкоїжі та смажених стравах (картопля фрі, пончики тощо), маргарині, цукерках, у випічці (бісквіти, піріжки, заморожена піца, печиво, крекери), тощо).</p> <p><i>Дієта для захисту і зміцнення серця.</i></p> <p>Вороги для серця (переїдання, недостатнє споживання овочів та фруктів, вживання жирної їжі, солодких газованих напоїв і солі).</p> <p>Корисна їжа для серця (авокадо (в салаті, просто шматочками або перетертим з лимонним соком), курага, родзинки, горіхи (волоські горіхи, мигдаль та ін.), насіння (соняшникове, гарбузове, лляне, кунжут), вівсянка, цільнозернові продукти, овочі та фрукти в будь-якому вигляді, зелень, жирна рибу (лосось, тунець, оселедець, сардини) і морепродукти, нежирне м'ясо і молоко, натуральний йогурт без наповнювачів, бобові, оливкова олія).</p> <p><i>Правила харчування</i> (вживати переважно корисні рослинні жири,</p>	<p>Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Ознайомлення з демонстраційними матеріалами різних видів корисних страв, лікарських трав. Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню лікарських рослин, створення гербарію і альбомів з рецептами корисних страв, створення колажу «Їжа для серця: корисна і шкідлива», «Приготування трав'яного чаю». Моделювання рольових ситуацій щодо дієтичного харчування.</p>	<p>- розуміє та пояснює за допомогою вчителя користь і шкоду різної їжі і різних способів її приготування для здоров'я серця; - за допомогою наочності може розповісти про корисні лікарські рослини для серця; - ознайомлений з правилами вживання їжі для здоров'я серця.</p> <p>Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил споживання їжі та розумних обмежень для підтримання здоров'я серця; - розпізнавати корисні і шкідливі продукти харчування для серця; - розумно вживати лікарські рослини.</p>	<p>гігієну харчування;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування уявлень щодо правил споживання їжі; • розвиток пізнавальної активності; • розвиток наочно-образного мислення на основі усвідомлення знань про корисні і шкідливі страви та рослини; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток зв'язного мовлення; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей; • формування елементарної дослідницької компетенції.
---	---	--	---

<p>насичені жири – в невеликих кількостях, трансжири – не вживати; менше їсти жирного м'яса (особливо червоного), під час готування їжі зрізати з м'яса жир, а з птиці – шкірку; замість смажити – пекти страви, варити або готувати на пару; додавати в супи і салати насіння (соняшникове, гарбузове, кунжут); для приготування їжі обирати не оброблену (холодного віджиму) олію (соняшникову, оливкову чи кунжутну) і уникати її перегрівання під час готування їжі; менше їсти жирних молочних продуктів і твердого сиру (не більш як розмір сірникової коробки); обмежити вживання кухонної солі; їсти невеликими порціями кожні три години).</p> <p><i>Трави для лікування серця:</i> при аритмії (глід, деревій, календула), для заспокоєння (пустирник, валеріана, меліса), зміцнення судин (чорноплідна горобина, кропива дводомна, деревій).</p>			
<p>Профілактика захворювань. <i>Профілактика серцево-судинних захворювань.</i> Тривожні ознаки серцево-судинних захворювань (задишка, поколювання/болі в грудях, набряки ніг та обличчя, хронічна втома, порушення ритму серця, постійне оніміння кінцівок). Головні причини серцево-судинних захворювань (високий тиск, високий рівень холестерину,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки і причини серцево-судинних захворювань; - знає, розуміє та пояснює за допомогою вчителя вплив не здорового способу життя і негативних звичок на появу проблем з серцем і судинами; - за допомогою наочності може</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження свого здоров'я; • заохочення підлітка до вибору здорового способу життя і відстання від негативних звичок; • збагачення уявлень про заходи забезпечення себе від серцево-судинних

<p>надлишкова вага та хронічний стрес). <i>Правила запобігання появі проблем з серцем:</i> вести здоровий спосіб життя і відстати від негативних звичок (уникати тютюну в будь-якому вигляді, паління (в тому числі і пасивного), відмовитися від алкоголю тощо); правильно харчуватися; включення в повсякденне життя рухової активності (достатньо 30-хвилинної прогулянки п'ять днів на тиждень); контролювати вагу, залишатися стрункими (для уникнення ризику високого рівня холестерину в крові, високого тиску і діабету); повноцінно висипатися. <i>Рекомендації щодо корисної їжі для серця і судин:</i> вживати велику кількість фруктів і овочів (400-600 г, розділених на п'ять порцій); цільнозернових продуктів, горіхів; намагатися щотижня з'їдати дві порції жирної риби (сардина, оселедець, лосось); перевагу віддавати нежирному білому м'ясу (птиці); вживати поліненасичені жирні кислоти Омега 3 та обирати рослинні олії першого віджиму; готувати їжу на парі, тушкувати, варити або запікати; пити достатньо чистої води; скоротити споживання цукру та солі (не більше 1 чайної ложки без верху на день)). Що не можна вживати (жарену їжу, червоне м'ясо, рафіновані та прості вуглеводи, продукти та напої з рясним додаванням</p>	<p>вчителя негативних наслідків не здорового способу життя і негативних звичок на появу проблем з серцем. Практична робота: виклик швидкої допомоги, «Вимірювання тиску», «Контроль ваги», створення колажу «Корисна їжа для серця». Моделювання ситуації «Ти набрав зайву вагу. Що слід робити, щоб схуднути?».</p>	<p>розповісти про заходи і правила збереження здоров'я серця і судин; - має уявлення про корисні продукти для серця і судин; - знає прилади для вимірювання тиску і ваги тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя правила щоденного контролю ваги тіла. Учень/учениця уміє: - розрізняти за допомогою вчителя тривожні ознаки серцево-судинних захворювань; - дотримуватись правил здорового способу життя і режиму дня; - дотримуватись правил харчової поведінки для здоров'я серця і судин; - вимірювати з допомогою вчителя тиск; - вимірювати вагу і контролювати її.</p>	<p>захворювань; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між поведінкою людини та станом здоров'я її серця і судин; • розвиток наочно-образного мислення шляхом порівняння ознак хворої і здорової людини; • розвиток самоконтролю за станом власного здоров'я і вагою тіла; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;</p>
---	--	---	---

<p>цукру (більшість безалкогольних напоїв, страв у фаст-фуді), великий вміст солі (маринади, копченості), продукти з трансжирами).</p> <p><i>Контроль ваги.</i> Прилади для вимірювання ваги, правила ведення точного обліку втрати або набору маси, вимірювані показники (індекс маси тіла (ІМТ), окружність талії), допоміжні програми для їх розрахунків (додатки в Google Play).</p> <p><i>Щоденний контроль тиску.</i> Прилади для вимірювання тиску (механічний та електронний тонометр) і правила користування ним.</p>			
«ДУШЕВНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВА ДУША І ЗДОРОВИЙ ДУХ»)			
<p>Емоційне благополуччя. <i>Власне емоційне благополуччя.</i> Відтінки емоцій (наприклад, злість може проявлятися як: роздратування, неприязнь, обурення, невдоволення, ненависть, жорстокість тощо). Слабий і сильний прояв емоцій (тривога → страх → жах; роздратування → гнів → лють; смуток → сум → горе тощо). Складні емоції ("Любов = Радість + Визнання", «Розчарування = Подив + Смуток», "Агресія = Гнів + Очікування", "Оптимізм = Радість + Очікування"). Інструменти розвитку емоційної усвідомленості (таблиці емоцій і почуттів, колесо Р. Плучика). <i>Що допоможе підтримувати емоційне</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: аналіз відтінків емоцій та складних емоцій з опорою на колесо Р. Плучика; використання «Щоденника емоцій» для спостереження за своїми почуттями і думками; прослуховування заспокійливої музики.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про різну силу проявів емоцій та що кілька емоцій може поєднуватись в одну; - ознайомлений з деякими відтінками емоцій та деякими складними емоціями; - ознайомлений з деякими назвами для позначення відтінків емоцій та складних емоцій; - має уявлення про те, як вести щоденник спостереження за своїми емоціями; - має уявлення про використання музичних творів для заспокоєння; - розуміє і може розповісти про правила прослуховування музики;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (душевного) здоров'я; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за ознаками власного психічного, сенсорного, емоційного, нервового стану; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток емоційної

<p><i>благополуччя:</i> прослуховування гармонійної заспокійливої музики (релакс, класичної, мелодійної, живої) сприяє уповільненню пульсу, розширенню судин, упорядкуванню мозкових ритмів.</p> <p>Регуляція емоцій. Базові техніки для оволодіння емоційним станом:</p> <p><i>Музикотерапія</i> (як засіб формування емоційного здоров'я, засіб зняття психоемоційної напруги і агресії): прослуховування заспокійливої мелодії – звуків природи (дощу, водоспаду, щебетання птахів, шелесту вітру); гри на флейті чи струнних інструментах (скрипці та ін.); композицій класичної музики; православного богослужбового співу, молитовних співів; співи (та інсценізація українських пісень, виспівування мантр тощо), музико-ритмічні завдання, музична кольоротерапія тощо. Правила прослуховування музики (слухати музику бажано без навушників, не голосно і не тихо, не голосніше розмовної мови, слухати обмежений час, використовувати навушники, якщо твір для прослуховування подобається не всім оточуючим тощо).</p> <p>Самоконтроль. Використання «Щоденника емоцій (почуттів)» для спостереження за своїми почуттями і думками. Аналіз причин появи емоції</p>	<p>Моделювання життєвих ситуацій з аналізом емоцій і думок дитини в ній.</p> <p>Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p>	<p>- відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою наочності і вчителя розрізняти базові емоції за їх фізичними проявами; - аналізувати за допомогою вчителя власні емоції; - дотримуватися правил прослуховування музики; - користуватись в разі потреби навушниками з шумозаглушенням. 	<p>усвідомленості шляхом розрізнення сили прояву емоцій та складних емоцій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між емоціями та рівнем задоволення потреб людини; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • набуття практичного досвіду застосування технік емоційної саморегуляції; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування уміння володіти собою; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих, соціальних та культурних компетентностей.
---	---	---	--

та потреб людини.			
<p>Здорове мислення. Виховання моральних якостей учня, що сприяють розвитку у нього вміння жити у гармонії / в ладу із собою, з оточуючими та Світом навколо.</p> <p>Істинна любов (її важливість для життя в ладу з оточуючими та налагодження щасливого та довготривалого подружнього життя). Формування ставлення до любові у розумінні «дружба або ніжна прихильність», яка не має відношення до тіла, а живе в душі. Що є істинна любов (це не лише емоції, не капризи та не забавки; окрім почуттів для неї потрібні: розуміння один одного, взаємна довіра і повага). Приклади вирішення життєвих ситуацій у подружніх парах, які живуть в ладу («душа в душу») та неладно. Що допомагає і що заважає подружньому життю (терплячість / гнів; повага / заздрість чи ненависть; відкритість / замкнутість; довіра / ревності тощо). Мова кохання (сім основних способів, за допомогою яких чоловік і жінка виражають і сприймають любов – дотик, емоційне вираження почуттів, слова заохочення, турбота, подарунки, час та служіння).</p> <p><i>Різновиди любові</i> (прихильність між родичами, романтичне кохання двох</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя рис характеру, які сприяють і заважають подружнім стосункам. Творча робота «Виготовлення сувеніру-подарунку для друга/подруги». Моделювання життєвих ситуацій у подружньому житті та прикладів їх вирішення у парах, які живуть в ладу та неладно Набуття досвіду щодо зміни думок з негативних на позитивні для кращого вирішення життєвих проблем.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про значення вміння жити в ладу (налагодження гармонійних стосунків) з оточуючими; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя на чому базується істинна любов і довготривалі шлюбні відносини; - ознайомлений з поняттями «любов», «довіра» і «повага», назвами для позначення якостей характеру; - має уявлення про способи вираження любові між чоловіком і жінкою; - розуміє, які чесноти сприяють подружнім стосункам, а які вади заважають; - ознайомлений з різновидами любові; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє: - розрізняти та оцінювати за допомогою вчителя вчинки людей як такі, що сприяють ладу між людьми чи ні; - оцінювати за допомогою вчителя власні вчинки та особистісні якості як такі, що сприяють</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування правильного розуміння того, що є істинна любов і на чому вона базується (окрім почуттів, потрібно розуміння один одного, взаємна довіра і повага); • виховання поваги до ближнього і культури вдячності; • збагачення уявлень щодо культурних цінностей українського народу; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними вчинками та думками; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями та думками; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання

<p>закоханих, любов до Бога, любов до ближнього, любов до Батьківщини тощо). Важливість мати улюблену справу для досягнення життєвого успіху («якщо роботу виконувати з любов'ю, буде успіх»). Важливість поваги і любові до ближнього для єдності родини та народу («що не можливо, якщо кожен бути вважати себе кращим за свого сусіда»).</p> <p><i>Плекання культури вдячності.</i> Ведення щоденника вдячності. Звичка щиро висловлювати вдячність (в родині, в колективі, у спільноті) і дякувати при кожній нагоді (словами, жестом, вчинком). Виготовлення сувеніру-подарунку.</p>		<p>стосункам чи руйнують їх; - за допомогою запитань вчителя визначати власні негативні чи обмежуючі думки і знаходити для них альтернативні, більш позитивні варіанти; - вміти бути вдячним іншим і виражати вдячність у адекватний спосіб.</p>	<p>короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей.
«СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВІ СТОСУНКИ З ЛЮДЬМИ»)			
<p>Життя у мирі та злагоді з оточуючими.</p> <p>Колективізм. Уявлення про важливість згуртованості людей для життя і спільної праці: «Дружба та братство – найбільше багатство» (разом веселіше – «Гуртом і каша краще їсться», «В гурті і пісня в лад іде»; легше долати незгоди – «Один у полі не воїн», «Один дуб у полі – не ліс», «Один за всіх – всі за одного!», «Дружні сороки і орла заклюють», «Дружній череді і вовк не страшний»; легше досягти результату – «Один розум добре, а два ще краще!», «Одна</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективно обговорення особистісних рис, які сприяють злагоді між людьми. Практична робота: складання книжечки «Що є злогода»:</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення згуртованості людей для життя і спільної праці; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що є злогода та її прояви; - ознайомлений з поняттями «злагода», «згуртованість», «ввічливість», «чуйність»; - визначає та може пояснити за допомогою вчителя можливі причини емоцій чи мотиви дій інших; - розуміє і може розповісти з</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання чуйності до навколишніх, вміння дружити і жити у злагоді; • заохочення дитини бути уважними до навколишніх, до сприймання і спостереження за емоціями і почуттями навколишніх; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження можливих причин почуттів та мотивів дій інших людей;

<p>бджола меду не наносить», «Одним пальцем і голки не вдержиш». «Однією рукою в долоні не заплещеш»). Уявлення про клас як колектив (група дітей, яка постійна за складом, об'єднана певними правилами і традиціями, має спільні інтереси і особисті стосунки).</p> <p><i>Слухання (складання) терапевтичних історій «Що є злагода?»</i>: вміння жити і працювати у злагоді з іншими у колективі (бути частиною колективу – брати активну участь у різних видах спільної діяльності, вміти підпорядковувати (за необхідності) власні інтереси спільним та відмовлятися від задоволення власних бажань, якщо вони суперечать інтересам оточуючих (зокрема, «не вимагати увагу лише до себе», не лише себе показувати, а й дати можливість іншим проявити себе, не виділятися занадто чи «тягнути одіяло» лише на себе); чемно поводитись і з повагою ставитись до оточуючих – ввічливо вітатись, прощатись і дякувати, охоче та сумлінно виконувати прохання друзів, запам'ятовувати та відзначати дні народження у житті товаришів; вміти підкорятись правилам спільної життєдіяльності й добросусідства та виконувати їх – бути дисциплінованим і не запізнюватись на заняття та інші</p>	<p>Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі.</p> <p>Моделювання ситуації, у якій дитина мусить попросити допомогу у товаришів «Мені важко. Допоможіть».</p>	<p>допомогою вчителя правила дружнього класу;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає правила ввічливості; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - розрізняти за допомогою вчителя емоції інших людей за їх фізичними проявами; - оцінювати за допомогою вчителя власні вчинки та вчинки інших як такі, що сприяють згуртованості класу чи ні; - дотримуватись правил ввічливості у спілкуванні; - виявити дружність і виразити її у адекватний спосіб. 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу власних дій на емоції й дії інших людей; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • розвиток емоційного сприймання; • набуття практичного досвіду з дослідження намірів і почуттів інших у контексті комунікації; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	---	---	--

<p>спільні заходи, дотримуватись порядку, вислухати співрозмовника до кінця (не перебивати його), не кричати і не перекрикувати всіх інших, не розмовляти і не слухати музику надто голосно, займатися своїми справами, не заважаючи іншим тощо; вміти помічати і виправляти недоліки своєї поведінки, вміти спокійно і правильно реагувати на зауваження (без суперечок), вміти реагувати на порушення правил поведінки іншими; бути відповідальним – сумлінно виконувати свої обов'язки, роботу та обіцянки, дотримуватись спільних домовленостей, пред'являти рівні та в межах можливостей вимоги до інших та себе («Біда, коли один в бороні, а десять в стороні», «Як роблять укупі, не болить у пупі»); виявляти турботу і доброту до інших (сприяти підтриманню гарного настрою в колективі, вміти організувати дозвілля самому і разом з товаришами, вміти реагувати та зважати на емоційний стан оточуючих (заспокоїти ображеного чи засмученого, дотримуватися тиші, якщо інші хочуть відпочити тощо), вміти емпатійно підтримати оточуючих і, за потреби, підпорядкувати власний настрій переважному настрою більшості, вміти запитувати про необхідність допомоги (чого потребує конкретно ця людина в</p>			
--	--	--	--

<p>цій ситуації), визначати вид допомоги та допомагати товаришам у грі, з виконанням завдань (з якими вони відчувають труднощі), неорганізованим та ін.).</p> <p><i>Розвиток емпатії (здатності розуміти наміри і почуття інших) у контексті ділового спілкування):</i> вчимо дитину міркувати і наводити різні можливі причини чи мотиви дій інших людей, розглядати різні точки зору (наприклад: «Що відчуває Василь, коли вимкнули телевізор і пішли робити справи? (Він розлючений, бо любить дивитися фільми про тварин. Але екранний час вийшов. Йому слід перестати злитися і доєднатися до інших допомогти прибирати)», «Як почуває себе Маринка після того, як виставу відмінили?», «Що відчуває Павло, коли Катруся не виконала свою обіцянку?» «Що відчуває Маринка, коли вона забула вдома костюм для виступу?» тощо).</p> <p><i>Правила ввічливості:</i> гарні манери (вітання і прощання, скромне і зрозуміле прохання про послугу і допомогу, звернення із запитанням, висловлення подяки за увагу та послугу, вибачення, поведження в гостях за столом, етикет по відношенню до старших, однолітків, представників протилежної статі тощо).</p> <p><i>Правила дружнього колективу (класу):</i></p>			
--	--	--	--

<p>бути надійними і дисциплінованими, чемними і шанобливими, чесними і доброзичливими, вміти злагоджено діяти та домовлятися, підтримувати одне одного тощо). Можливі прояви згуртованості (адекватні до розглянутих життєвих ситуацій).</p> <p><i>Вміння просити підтримку у школі (з боку товаришів): відкрито розказати про свої переживання, пред'явити претензії та вимоги, попросити допомоги.</i></p> <p><i>Ігри для емоційного зближення та поєднання групи.</i></p>			
<p>Культура спілкування. Розповідання історій (про себе, про подію, про клас/школу сім'ю/родину тощо) як метод спілкування. Методи розповідання історій в давнину (усно поетами-співцями, в народній творчості, в літописах та ін.) і тепер (друковані видання, аудіо- та відеомовлення).</p> <p><i>Візуальна комунікація:</i> спілкування за допомогою письма, візуальних знаків (дорожніх, уніформи тощо), культурних символів (християнський хрест, іконки в телефоні, смайлики, піктограми, арифметичні математичні знаки, діаграми, наукові символи тощо).</p> <p>Розвиток навичок розповідати про себе і своє життя за допомогою візуальних засобів (фотографій, відео,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя засобів візуальної комунікації. Практична робота зі створення портфоліо «Мої досягнення». Моделювання ситуації розповіді про себе: «Ти влаштуєшся на роботу. Розкажи про себе».</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про різні методи комунікації; - має уявлення про «розповідання історій» як основний метод комунікації протягом багатьох років; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя особливості візуальної комунікації; - за допомогою наочності може розповісти про способи візуальної комунікації; - має уявлення про спосіб розповісти про себе за допомогою візуальних засобів; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування комунікативної культури; • збагачення уявлень щодо національних та культурних особливостей невербальної комунікації; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння візуальних засобів; • розвиток способів невербальної передачі повідомлення; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей;

<p>емодзі та GIF-файлів тощо): створення колажів («Моя майбутня професія», «Моя майбутня сім'я» тощо), книжок, презентацій, портфоліо власних досягнень тощо.</p>	<p>Набуття досвіду щодо використання невербальних способів спілкування та способів ініціювати комунікацію.</p>	<p>Учень/учениця уміє: - застосовувати за допомогою вчителя візуальні засоби для розповіді про себе і своє життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Дружна спільна діяльність у команді. Стратегії налагодження продуктивної співпраці. Що може зіпсувати кінцевий результат спільної праці? (якщо хтось не виконує свою частину роботи, або робить її неправильно: «Словом і комара не вб'єш. До слова треба й праці», «Взявся за гуж, не кажи, що не дуж»). Що допоможе досягти гарного результату? (контроль та оцінка результатів своєї роботи та інших: «Коли став робить, то байдики не бить!», «Нема роботи без клопоту»). Важливість для досягнення успіху роботи всієї команди не боятися критикувати один одного та вчити один одного як правильно робити («Благаємо вас, браття, наставляйте на розум безчинних, умовляйте малодушних, підтримуйте слабких, будьте довготерпеливими до всіх» (1 Фессалонікійцям 5:14)), допомагати іншим і вміти приймати допомогу («Всі за одного і один за всіх», «Краще приклад, ніж наука (на словах)»), слухати інших і вміти визнати свою неправоту («Хто нічого не робить, той і не помиляється», «Не все одразу</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективні обговорення за допомогою запитань вчителя: «Що може зіпсувати результат спільної праці і що допоможе досягти успіху?», «Чи дотримуються діти правил критики? Як часто їх дотримуються навколишні? Які ще правила діти могли б додати від себе?». Практична робота «Вчимося правильно критикувати». Моделювання варіантів прояву критики для вирішення життєвих ситуацій. Набуття досвіду щодо</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення критики для взаємодії для співпраці людей; - ознайомлений з поняттями «критика» та її різновидами; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які заважають успішній роботі групи; - має уявлення і може розповісти за допомогою вчителя про правила застосування критики; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють успішній співпраці чи ні; - за допомогою запитань вчителя знаходити інші, більш підходящі варіанти критики для вирішення конфлікту і налагодження співпраці з іншими; - дотримуватися спільних правил культурної і безпечної поведінки, порядку і черги виконання дій.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування вміння конструктивної критики для налагодження взаємодії і співпраці людей в команді; • виховання відповідального і ввічливого ставлення до інших членів команди; • заохочення дитини до спільної діяльності з іншими; • збагачення уявлень щодо загальнолюдських цінностей і культури українського народу; • спрямування дитини до спостереження за власною поведінкою та її адекватної самооцінки; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження наслідків тієї чи іншої поведінки; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між проявами поведінки та її впливом на ефективність

<p>дається, а потроху зробиш користі чимало», «Умієш помилятися, умій і поправлятися», «Доки не вприти, доти не вміти»), вміти підтримати гарні пропозиції інших та витримано переконати інших у правильності своєї позиції («Вік живи, вік учись і вік трудись», «Слова мудрих, висловлені спокійно, вислуховуються краще, ніж крик ...» (Екклезіяст 9:17)).</p> <p>Уявлення про критику та її види. Критика як вміння розібрати, оцінити та вказати на переваги та недоліки чи помилки іншої людини – її праці, вчинків, рис особистості та способу життя. Завдання критики: виявити протиріччя (між поглядами людей тощо); виявити помилки (у виконанні роботи) та розібрати їх; обговорити роботу для її оцінки; перевірити достовірність, справжність чогось (наприклад, розказаної історії); поставити оцінку (роботі, вчинку, позитивним чи негативним якостям). Різновиди критики (конструктивна чи деструктивна, пряма чи опосередкована). Важливість вміти критикувати розумно, на користь справі чи людини («Гарна птиця пером, а чоловік ученням», «Не кажи – не вмію, а кажи – навчусь!»), щоб не нашкодити і не образити («Худого слова та медом не зап'єш», «Від одного слова – та на</p>	<p>варіантів конструктивної критики для вирішення конфлікту.</p>		<p>спільної роботи та емоційний комфорт у групі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання за допомогою вчителя короткої розповіді за темою уроку; • формування умінь конструктивної критики інших; налагоджувати і підтримувати ефективну взаємодію з іншими та спільно вирішувати проблеми; • спрямування дитини на створення і збереження позитивного настрою у колективі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей.
---	--	--	--

<p>вік сварки», «Смерть і життя у владі язика» (Притчі 18:21)).</p> <p><i>Розвиток вміння критикувати.</i></p> <p>Правила критики: 1) говорячи зауваження, не слід говорити загально («Ти не вмієш розмовляти!», «Ти завжди погано працюєш»), а критикувати конкретні слова чи вчинки людини («Ти перебиваєш співрозмовника, не слухаєш його», «Ти занадто поспішаєш, і не все витираєш», «У тебе погано виходить вирізати, тобі треба потренуватись»); 2) говорити слід так, щоб не образити іншу людину, заборонено її лаяти (тобто, виражати своє незадоволення грубими, непристойними чи образливими словами, фукати, матюкати, давати образливі прізвиська, клясти, паплюжити), корисно дати зрозуміти співрозмовнику, що його цінують і саме тому хочуть допомогти (справитися зі справою чи налагодити стосунки); 3) не слід бути зверхнім при оцінці іншої людини і насміхатися над нею – ми всі люди, просто різні (ніхто не вище і не краще за іншого, один знає чи вміє робити щось краще, інша людина – інше); 4) оскільки ми всі різні, не слід вихвалитися («Я б на твоєму місці ...»), краще дати пораду іншій людині, як ліпше вона може вчинити в тій чи іншій ситуації, чи показати, як правильно слід</p>			
--	--	--	--

<p>виконувати ту чи іншу дію. Розгляд адекватних варіантів критики відповідно до життєвих ситуацій.</p>			
<p>Протидія негативному впливу інших людей. Протидія корисливій (маніпулятивній) взаємодії людей. Уявлення про маніпулятивне спілкування як лицемірний спосіб спілкування, коли людина (свідомо чи несвідомо) застосовує різноманітні хитрощі, щоб отримати щось від іншої людини, але прихованим шляхом. Розрізнення чесних і нечесних людей. Якості чесною людини (вона: щира; бачить і чує інших, а не лише себе; є господарем своєї судьби, справляється зі своїми труднощами «тут і зараз»). Особистісні якості шахрая (людини-маніпулятора: не довіряє ні собі, ні іншим; бажає все контролювати; закритий, фальшивий (брехливий), відчуває нудьгу, ні у що не вірить). Уявлення про причини маніпуляцій – людина бореться за своє існування, але: вона не впевнена, чи може довіряти собі та іншим; людина вважає, що найбільше люблять досконалих (але насправді навпаки, більше люблять тих, хто готовий зізнатися у своїх слабкостях); життя в постійно мінливому світі породжує невизначеність і відчуття</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя проявів різної маніпулятивної поведінки та ролей, які розігрують маніпулятори. Практична робота з дослідження за допомогою вчителя можливих цілей маніпуляцій та розрізнення маніпулятивної поведінки. Практична робота зі створення колажу «Обережно, маніпулятор! Ролі і правила маніпуляторів. Протидія маніпуляторам». Моделювання ситуації взаємодії з маніпуляторами та протидії їм. Набуття досвіду щодо захисту своїх інтересів і</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про стратегії протидії корисливій (маніпулятивній) взаємодії людей; - має уявлення про особистісні якості ошуканця та причини його маніпулятивної поведінки; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя можливі мотиви і зиски маніпулятивного спілкування; - ознайомлений з поняттями «корисливість», «нечесність», «хитрість», назвами особистісних якостей; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя як розпізнавати прояви поведінки маніпулятора; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя прояви поведінки, які сприяють налагодженню стосунків чи відштовхують інших; - має уявлення про способи протидії маніпуляторам; - має уявлення про значення розумного вибору кампанії для якості подальшого життя; - знає, розуміє та може навести за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій протидії негативному впливу інших людей; • виховання уважного і критичного ставлення до слів і дій навколишніх; • заохочення дитини до виховання позитивних особистісних якостей, які сприяють встановленню дружніх стосунків; • виховання відповідального ставлення до вибору кола друзів; • збагачення уявлень щодо культури і цінностей українського народу; • формування умінь надавати об'єктивну самооцінку; • розвиток пізнавальної активності на основі оцінювання особистісних якостей та проявів поведінки як маніпулятивні чи щирі; • розвиток елементарного аналітичного сприймання на основі розрізнення різних маніпулятивних

<p>безпорадності у людини (Що буде завтра?); людина боїться близьких стосунків, бо не знає що робити; людина хоче отримати схвалення всіх та кожного.</p> <p><i>Розвиток вміння аналізувати спонукальні мотиви у поведінці хитрих і нечесних у своїх учинках людей. Маніпулятивні ролі у спілкуванні: «диктатор» (перебільшує свою силу, хоче командувати іншими, сам встановлює правила, не терпить чужої думки чи проявів самостійності інших, постійно критикує і злиться, коли йому ставлять питання); «хамелеон» (перебільшує свою чутливість, займає пасивну позицію, хоче, щоб замість нього думали і робили роботу, а його не чіпали, для чого використовує прийоми: забувати, не чути, мовчати); «аферист» (перебільшує необхідність все і всіх контролювати, бреше, хоче всіх перехитрити і перевірити інших); «скиглій» (перебільшує свою залежність, хоче, щоб усі дбали про нього, хоче змусити інших робити за нього всю роботу), «хуліган» (перебільшує свою агресивність, жорстокість і недобррозичливість, хоче весь час змагатися, суперничати з іншими, керувати іншими через залякування та різні погрози); «догідливий» (перебільшує свою</i></p>	<p>способів протидії маніпулятивному спілкуванню.</p>	<p>допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо чеснот і вад друга;</p> <p>- відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють дружнім стосункам чи відштовхують інших;</p> <p>- розрізняти і оцінювати за допомогою вчителя прояви маніпулятивної поведінки навколишніх;</p> <p>- досліджувати за допомогою вчителя мотиви маніпулятивного спілкування;</p> <p>- дотримуватись за допомогою вчителя дій щодо захисту себе від маніпулятивної взаємодії.</p>	<p>ролей та дослідження причин маніпуляцій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між колом спілкування та якістю життя; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	---	--	--

<p>турботливість, любов і уважність, дуже хоче догодити («пнеться із шкіри», «стелиться барвінком»), душить своєю турботою); суддя/обвинувач (перебільшує свою критичність, нікому не вірить, хоче всіх звинуватити, викрити, заставити визнати свою провину, зганьбити, помститися, він сповнений обурення і насилу прощає); «надмірно турботливий» (співчуває понад усяку міру, надмірно підкреслює свою поблажливість до помилок, замість того, щоб зайнятися своїми справами, хоче піклуватися про потреби інших, через надмірне піклування не дозволяє тому, ким опікується, стати на власні ноги і вирости самостійною людиною).</p> <p><i>Розвиток вміння протидіяти «пасткам» у спілкуванні – розпізнавати маніпулятора, його роль і не грати за його правилами: вміти сказати «Ні» «скиглію» («Ні. Ти сам зможеш зробити і без моєї допомоги») чи «Досить!» «шантажисту», «догідливому» чи «надмірно турботливому», «обвинувачу» («Досить хитрувати і обманювати», «Дякую за допомогу. Далі я сам. Я вже не маленький (дорослий)», «Досить вказувати на мої недоліки. Я зрозумів. Я працюю над ними». «Досить принижувати мене та інших. У всіх є</i></p>			
--	--	--	--

сильні і слабкі сторони (недоліки)»; бути наполегливим з «хамелеоном» («Сам думай», «Не прикидайся, наче не чуєш. Сам виконуй свою роботу»); вміти запропонувати інші, чесні правила спілкування: замість погоджуватися на претензії «диктатора» командувати запропонувати колективні вибори лідера групи; замість терпіти погрози від «хулігана» запропонувати йому позмагатися з іншим на рівних (у настільній чи спортивній грі, хто швидше прибере у кімнаті / виконає роботу, хто краще виконає завдання тощо, «Не силою треба боротися, а умінням»); «догідливому» запропонувати турботу про щось (квіти, акваріум тощо), «хамелеону» і «скиглію» – роботу по їх можливостям і силі; «надмірно турботливому» – взяти шефство над тими, хто потребує догляду чи допомоги (у навчанні тощо).

Важливість розумно обирати коло спілкування і стерегтися злих та нещирих людей («Жалить, як кропива, а колеться, як їжак», «Пішла Настя в поле жати та й забула серп узяти», «Голосок дзвенячий, а совість свиняча», «Перше ти мене повози, а потім я на тобі покатаюсь», «Сила воляча, а ум курячий», «Улесливий приятель схожий

<p>на кішку: спереду ласкає, а ззаду кусає», «Узнай самого себе, тоді й говори про другого», «Любов сліпа – доведе до біди»).</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»			
<p>Безпека у побуті Безпека середовища проживання і життєдіяльності людини від шуму. <i>Шумове забруднення середовища.</i> Джерела шуму: транспорт (зростання кількості автомашин, відкриті ділянки метрополітену і міські трамваї, залізничні станції і великі автовокзали), промислові об'єкти (з гуркотливими машинами та механізмами) і енергетичні установки (зокрема, вітряки), прилади, що видають звук (гучномовні пристрої, телевізори, радіоприймачі, музичні інструменти), ліфти, юрби людей і окремі особи. Джерела вібрації у містах (рейковий транспорт, автомобільний транспорт, будівельна техніка, промислові установки). Негативний вплив надмірного шуму на самопочуття і здоров'я людини (серцево-судинну систему, нервову систему і емоції (збільшує роздратованість, неспокій, тривогу, порушує сон, викликає нервову виснаженість, дзвін у вухах, запаморочення, головний біль, підвищену втому), органи травлення</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Коллективне обговорення проблеми шумового забруднення та способів захисту від нього. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Екскурсія реальна/віртуальна «Джерела шуму в місті». Моделювання ситуації щодо захисту від надмірного шуму вдома, «Сусіди святкують. Гучно лунає музика. Вже ніч і ти хочеш спати. Твої дії»».</p>	<p>Учень/учениця: - розпізнає за допомогою вчителя різні небезпеки побутового походження; - ознайомлений з поняттям «шумове забруднення» і його джерелами; - ознайомлений з негативним впливом шуму на власне здоров'я; - має уявлення щодо заходів і засобів зменшення шуму; - здатний захистити своє право на тишу і викликати в разі необхідності службу національної поліції; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - дотримуватись правил поведінки спільного життя з іншими, поважати їх потребу у тиші; - демонструвати модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в соціальному середовищі.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про шумову безпеку житла і життєдіяльності людини; • формування вміння орієнтуватися щодо загрози шумового забруднення; • виховання поваги до оточуючих і їх потреби у тиші; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил забезпечення себе від надмірного шуму; • формування та розвиток основних екологічних та комунікаційних компетентностей; • формування вміння застосовувати набуті знання та навички на

<p>(виразкова хвороба) і кровотворення, ушкодження слуху до його втрати та може вплинути на дихання). Вплив шуму на зниження працездатності (ослаблення і відволікання уваги тощо). Шкода від вібрації (вібраційна хвороба, порушення вестибулярних реакцій і координації рухів, функцій опорно-рухового апарату, ураження м'язевих тканин і суглобів, переміщення і ушкодження внутрішніх органів).</p> <p><i>Поради щодо зменшення шуму в приміщенні:</i> відрегулювати гучність дзвоника вхідних дверей та телефону, змазати двері, щоб не скрипіли, не вмикати телевізор і магнітофон на повну гучність, щільно зачиняти двері у свої кімнати та ванну кімнату, не вмикати телевізор, коли на кухні відкритий кран або працює витяжка, застосовувати захисні засоби (протишумні беруші, навушники) тощо.</p> <p>Шумопоглинаюча здатність рослин (насадження клена, тополі, липи поглинають від 10 до 20 дБ звукових сигналів; густа жива загорожа здатна зменшити шум автотраси у 10 разів).</p>			практиці.
<p>Дорожня безпека. Безпека руху велосипедиста. <i>Правила дорожнього руху для велосипедистів.</i> Елементи конструкції велосипеда для безпечного руху (гальма, фари,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання.</p>	<p>Учень/учениця: - знає основні дорожні знаки та дорожню розмітку; - називає та показує на наочному матеріалі основні конструктивні елементи велосипеда;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про безпеку на дорозі; • виховання уважності на дорозі і стійкості уваги; • розвиток пам'яті на основі

<p>дзвоник, дзеркало, захисні дуги, кермо, габаритні вогні, захисні накладки). Захисний одяг і використання світловідбиваючих елементів в одязі. <i>Рух на велосипеді.</i> Основні знаки, що потрібно знати велосипедисту. Сигнали регулювання дорожнього руху. Види перехресть. Виконання маневрів на велосипеді. Рух за різних погодних умов. Перевезення пасажирів та вантажу на велосипеді. Види ДТП з велосипедом Правила поведінки в разі ДТП. Положення тіла, які знижують ризики травмування під час ДТП. Відповідальність велосипедиста і пішохода за порушення правил дорожнього руху. Перша допомога у разі падіння з велосипеда та інші пов'язані травми.</p>	<p>Розв'язання простих ситуаційних задач щодо поведінки велосипедиста і пасажирів велосипеда. Дослідження рівня сформованості власних навичок. Моделювання ситуацій «Я – велосипедист»: «Моя поведінка під час руху на велосипеді», «Дотримання правил дорожнього руху», «Зіткнення з пішоходом», «Надання першої допомоги при падінні/ДТП». Практична робота: «Регулювання захисних систем велосипеда і правила користування ними».</p>	<p>- має уявлення про правила безпечного руху велосипедиста; - визначає потенційні небезпеки на дорозі для свого здоров'я; - розв'язує за допомогою наочності прості навчальні ситуаційні задачі відповідно до правил поведінки велосипедиста та пасажирів велосипеда; - має уявлення про способи захисту від травмування під час руху на велосипеді; - моделює за допомогою наочності послідовність дій у небезпечних ситуаціях на дорозі; - приймає прості рішення щодо надання допомоги собі та іншим особам. Учень/учениця уміє: - дотримуватися основних правил дорожнього руху для велосипедиста; - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - застосовувати в реальному житті правила для велосипедистів; застосовувати індивідуальні засоби захисту та конструкції велосипеда для безпечного руху; - за інструкцією виконувати практичні дії, що пов'язані з наданням першої допомоги при падінні чи ДТП.</p>	<p>запам'ятовування та адекватного відтворення інформації щодо правил безпечного руху для велосипедиста; • формування вміння орієнтуватися у ситуації; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток зв'язного мовлення,; • стимулювання активності та самостійності учнів на уроці; • формування вміннь застосовувати набуті знання та навички на практиці; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей.</p>
---	--	---	---

<p>Безпека поведження з людьми. Психологічне та фізичне насильство над особистістю. Сексуальні збочення. Сексуальна образа (сексуальний контакт без згоди) і відповідальність за нього. Поведінка, що може спровокувати сексуальне насильство. Способи захисту від гвалтівника. Діти і сексуальне насильство в інтернеті. Булінг з використанням цифрових технологій. Грумінг – налагодження у віртуальному просторі довірливих стосунків із неповнолітніми, мета якого вступити з ними в сексуальний зв'язок, а також налякати і шантажувати дитину.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання вчителя. Моделювання ситуації «Поведінка та одяг, які провокують сексуальне насильство». Моделювання ситуації «Захист від гвалтівника». Моделювання ситуацій «Підозрілі знайомства в соціальних мережах». Коллективне обговорення проблеми сексуального насильства в інтернеті.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про поняття «сексуальна образа, сексуальне збочення»; - розуміє та пояснює правила поведінки щодо запобігання сексуального насилля; - за допомогою вчителя пояснює наслідки своєї поведінки і зовнішнього вигляду щодо провокування сексуальної образи; - має уявлення про способи захисту від гвалтівника і за інструкцією може розповісти про правила захисту при нападі гвалтівника; - за допомогою вчителя під час змодельованої ситуації намагається розпізнавати гвалтівника та захищатися від нього. Учень/учениця уміє: - оцінювати ситуацію та контролювати свою поведінку; - розумно спілкуватися у соціальних мережах; - розрізняти провокуючий сексуальні домагання одяг; - слідкувати за своїм зовнішнім виглядом, щоб не спровокувати сексуальної образи; - покликати на допомогу в разі необхідності.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до свого зовнішнього вигляду і поведінки, поваги і цінування своєї жіночості як майбутньої жінки і матері; • набуття досвіду щодо вибору стилю непровокуючого сексуальні образи одягу; • розвиток мовлення при засвоєнні нових понять (булінг, грумінг); • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між поведінкою, стилем одягу і сексуальною образою; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • стимулювання активності в спілкуванні під час обговорення можливих ситуацій з власного досвіду.
--	---	--	--

<p>Пожежна безпека. <i>Пожежа в громадських місцях.</i> Правила пожежної безпеки. Способи оповіщення населення про пожежу. План евакуації при пожежі. Моделі поведінки по збереженню власного життя у натовпі під час пожежі у місцях з масовим перебуванням людей. Загальні правила поведінки від час пожежі в громадському місці (зберігати спокій, уникати паніки; не користуватися ліфтом; вимкнути електроприлади та ін.). Способи рятування людей. <i>Перша допомога постраждалим під час пожежі.</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Практична вправа: виклик пожежної служби і швидкої допомоги. Моделювання ситуації: «Пожежа громадському місці / на масових заходах. Твої дії», «Евакуація зі школи». «Рятування людини від пожежі».</p>	<p>Учень/учениця: - визначає за наочною опорою причини виникнення пожеж, правила та засоби їх гасіння в приміщенні, - ознайомлений з основними правилами пожежної безпеки і шляхами профілактики виникнення та розвитку пожежі; - має уявлення про план евакуації при пожежі; - знає як зателефонувати в пожежну службу та швидку допомогу. Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - демонструвати елементарну модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами пожежної безпеки; - самостійно зателефонувати в пожежну службу, швидку допомогу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше розширення понять «безпека» та «небезпека»; • розширення понять про правила безпеки в громадських місцях; • розширення уявлень про пожежі та способи їх гасіння; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки - пожежі; • розвиток уваги при проведенні практичних вправ; • формувати вміння робити в команді; • формування та розвиток основних екологічних та соціальних компетентностей; • формування умінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Безпека в природному довкіллі. <i>Правила безпечної прогулянки в природі.</i> <i>Інфекції та хвороби диких тварин</i> Заходи безпеки при спілкуванні з тваринами (білка, їжак та ін.) для попередження зараження сказом. Правила підгодовування тварин в природі.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Екскурсія віртуальна/реальна у зоопарк/зоологічний музей</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про небезпечність спілкування з дикими тваринами; - має уявлення про небезпечних комах, ознаки отруєння після їх укусу та його негативні наслідки для людини; - ознайомлений з ознаками і наслідками надзвичайних</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Збагачення уявлень про природне середовище та про надзвичайні ситуації в ньому; • розширення уявлень про небезпечних представників фауни свого краю; • розвиток наочно-образного мислення на основі

<p><i>Лісові кліщі</i>: їх небезпечність, способи захисту і перша допомога у разі укусу. <i>Небезпечні комахи</i> своєї місцевості (бджоли, оси, джмелі, мурахи, овід, отруйні павуки, комарі та ін.). Заходи щоб уберегтись та перша допомога при укусі або жалінні комахи. Небезпечні жителі моря (медуза корнерот, морський дракончик та ін.), допомога при жалінні медуз. <i>Хвороби рослин</i> (парку): їх ознаки та небезпека для людей. Стихійні лиха. Надзвичайні ситуації, пов'язані з водою (паводки, повені, цунамі, крижані затори, відрив прибережного льоду, обвали), землетруси, їх ознаки. Правила поведінки в разі потрапляння в зону підтоплення, на льоду під час його танення. Сигнали попередження населення про надзвичайні ситуації. Аварійно-рятувальні служби. Організація рятувальних робіт.</p>	<p>«Небезпечні комахи», «Небезпечні мешканці Чорного моря». Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню небезпечних комах і жителів моря; складання інфографіки/альбомів про хвороби рослин своєї місцевості. Моделювання ситуації «Землетрус. Твої дії», «Повінь. Твої дії».</p>	<p>ситуацій природного походження; - має елементарне уявлення про способи безпечної поведінки під час виникнення небезпечних ситуацій природного походження; - знає і розповідає за запитаннями вчителя про правила поведінки в зону підтоплення та на льоду; - має уявлення про сигнали попередження населення про надзвичайні ситуації; - знає як викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності; - знає простіші правила самозахисту під час надзвичайної ситуації; - має уявлення про елементарні правила домедичної допомоги; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розпізнавати за допомогою вчителя небезпечних комах за їх зовнішніми ознаками; - дотримуватись правил безпеки у надзвичайних ситуаціях; - демонструвати модель безпечної поведінки в природному середовищі згідно з інструкціями і правилами; - викликати необхідні рятувальні</p>	<p>порівняння ознак стихійних лих, зовнішніх ознак небезпечних комах;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між надзвичайними ситуаціями та їх причинами; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах безпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил безпечної поведінки в природному середовищі; • формування та розвиток основних природничих, екологічних, комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	--	--	--

		<p>служби; - застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>	
<p>Безпека в надзвичайних ситуаціях соціально-політичного характеру. Громадська безпека. Що таке натовп (тимчасове скупчення неорганізованих людей). Види натовпу (випадковий, експресивний, дійовий). Небезпека натовпу (масові безладдя та ін.). Людина і натовп. Особливості поведінки груп людей і окремої людини в місцях масового накопичення людей (кінотеатри, стадіони, концерти, масові гуляння, демонстрації). Моделі поведінки по збереженню власного життя у натовпі під час масових заходів. <i>Сигнал тривоги «Вуличні бої».</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Коллективне обговорення небезпеки натовпу людей. Онлайн перегляд «Безпека на масових заходах». Моделювання ситуації: «Бійка групи людей на вулиці. Твої дії».</p>	<p>Учень/учениця: - має елементарні уявлення про соціально-політичні конфлікти; - має уявлення про поняття «натовп», про неможливість регулювання дій натовпу та людини в ньому; - з допомогою наочності і запитань вчителя розповідає про особливості психологічного стану людини в місцях масового їх накопичення; - має уявлення про шляхи евакуації з небезпечної зони; - має уявлення про відповідальність за порушення правопорядку; - за інструкціями намагається уникати участі у потенційно небезпечних діях та масових заворушеннях; - має уявлення як використовувати свої права та можливість для захисту власного життя; - з допомогою вчителя може прокоментувати інформацію з метою передбачення можливих наслідків; - має уявлення про сигнал «Вуличні бої».</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування понять про громадську безпеку; • розширення вміння орієнтуватися у ситуації; • формування уявлень про різні види натовпу; • виховання дисциплінованості, відповідальності та самостійності; • розвиток мислення на основі встановлення причинно-наслідкових зв'язків порушень правопорядку та відповідальністю за них; • стимулювання активності та самостійності під час відпрацювання навичок керування своєю поведінкою у натовпі; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання та складання запитань, за незначною допомогою вчителя; • формування та розвиток

		<p>Учень/учениця уміє: - самостійно зателефонувати в національну поліцію.</p>	<p>основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • розширення вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>
<p>Надання домедичної допомоги. <i>Перша допомога при травмі вуха.</i> Ознаки травми вуха (біль у вусі, почервоніння і набряк вуха, витікання рідини чи кровотечі з вуха, поганий слух, чужорідний предмет у вусі, головний біль, запаморочення). Правила надання домедичної допомоги постраждалим при травмі вуха (при розриві барабанної перетинки, попаданні стороннього предмета чи комахи у вухо). Що не можна робити при травмі вуха (вставляти ватний тампон у вухо, щоб не заважати відтоку рідини з вуха; видаляти чужорідне тіло шпилькою чи ватною паличкою, щоб не проштовхнути предмет далі та не поранити вухо всередині (середнє вухо); мити чи чистити вухо; вводити пінцет у зовнішній слуховий прохід, щоб витягти чужорідне тіло). <i>Перша допомога постраждалим при гострому отруєнні речовинами, які виділяють під час укусу деякі комахи, змії та інші тварини (жителів моря, звірів).</i> Правила надання домедичної допомоги постраждалим у випадку</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: виклик швидкої допомоги, Моделювання ситуації «Твої дії після обмороження ділянок тіла (рук, носа, вух)»,</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки переохолодження організму та обмороження ділянок тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя послідовність долікарської допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження; - за допомогою наочності може розповісти про правила надання допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись послідовності і правил надання допомоги постраждалому від переохолодження і обмороження; - розрізняти ознаки замерзання організму та обмороження окремих ділянок тіла..</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження здоров'я постраждалої людини; • збагачення уявлень про правила допомоги постраждалим від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак здорової і змерзлої людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;

<p>укусу не отруйної комахи, плазуна чи тварини (як і у випадку отримання поранення: очистити і продезінфікувати місце укусу та шкіру навколо спиртом або йодом; накласти чисту пов'язку; звернутися по медичну допомогу у випадку виникнення набряку, нагноєння або тривалих больових відчуттів в місці укусу).</p> <p><i>Перша допомога у випадку укусу комахи.</i> Ознаки алергічних реакцій на укуси комах (свербіж, припухлість, печіння, біль, почервоніння шкіри діаметром більше 10 см; у більш складних випадках – висип по всьому тілу, набряк шкіри та слизових оболонок, біль у животі чи грудях, кашель, утруднене чи свистяче дихання, утруднене ковтання, жар і почервоніння обличчя, нудота або блювота, запаморочення). Загальні правила надання домедичної допомоги постраждалим від укусу комах (комарів, бджіл і ос, кліщів та ін.): що можна робити (акуратно виїняти жало осі чи бджоли, помити місце укусу водою з милом, краще дитячим; застосувати протисвербіжні креми чи гелі згідно з інструкцією; вжити протиалергійні ліки згідно з інструкцією; застосувати народні засоби – прикласти лід через тканину або пасту із соди на ділянку укусу на 5-</p>			
--	--	--	--

<p>10 хвилин), що не можна робити (розчухувати місце укусу, щоб не дати можливість бактеріям пошкодити шкіру ще більше і рознести інфекцію; підкладати подушку під голову, якщо у людини порушене дихання; змінювати різко положення тіла, щоб не викликати падіння тиску і втрату свідомості). Правила поведінки, щоб уникнути укусів комарів та інших комах (не їсти солодощі на вулиці, мити руки і обличчя після морозива і солодких фруктів; пити зі світлих прозорих склянок і щільно закривати напої після вживання; уникати місць скупчення комах, перебувати в приміщенні зранку та після заходу сонця, коли комарі більш активні; використовувати протимоскітні сітки на вікна та двері; використовувати «відлякуючими» ароматами (аромалампи чи змочити хусточку ефірною олією евкаліпту, лаванди, чайного дерева, базиліку чи соснових; відвар бутонів харчової гвоздики, запах валеріани чи камфори; евкаліпту, дим від кинутої у вогонь хвої, шишок тощо), виходячи на вулицю, одягати штани та закритий одяг на довгий рукав, краще із щільної тканини світлих кольорів, а також головний убір; перед виходом назовні обробити одяг репелентами, якщо не має до них протипоказань).</p>			
--	--	--	--

<p><i>Послідовність дій при наданні домедичної допомоги постраждалим при укусі отруйної змії. Правила надання допомоги: що можна робити (забезпечити спокій постраждалому та положення лежачи; обробити місце укусу антисептиком та обережно прибрати залишки отрути з поверхні шкіри; накласти на місце укусу чисту пов'язку та дати багато рідини пити) і що не можна робити (ловити чи вбити змію; панікувати; відсмоктувати ротом отруту).</i></p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ»			
<p>Особистий добробут. <i>Розуміння власних потреб і навичок.</i> Послідовний розвиток людини, власних здібностей і можливостей («Усьому є свій час, і для кожної справи під небом є свій час: час народжуватися і час помирати;... час обіймати і час утримуватися від обіймів ...» Еклезіаст 3:1-15). <i>Розвиток самооефективності, Що сприяє добробуту і покращує якість життя: своєчасне взяття на себе певних зобов'язань через готовність до їх виконання. Можливості для задоволення власних потреб. Добробут і власні фінанси.</i> Що погіршує якість життя: неготовність до виконання певних обов'язків. Статеве дозрівання</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Дослідження та обговорення ознак фізіологічної дорослості підлітків . Колективне обговорення мрій дітей, їх відповідності справжнім інтересам і потребам, розмірковування над реальністю омріяних і очікувань. Колективне обговорення наслідків ранніх статевих відносин. Усні відповіді на запитання.</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє та пояснює поняття слова «добробут» та «особистий добробут»; - за допомогою наочності пояснює вікові зміни в організмі підлітків та називає ознаки фізіологічної дорослості підлітків; -розуміє і може з допомогою вчителя пояснити відмінність між ознаками фізіологічної дорослості і справжнім станом дорослості як готовності взяти відповідальність за своє життя та життя своєї родини; - має уявлення про поняття «статеві відносини»; - розуміє та пояснює наслідки статевих стосунків підлітків</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про поняття «особистий добробут»; • формування позитивного і відповідального ставлення до теми статевого розвитку підлітків; • формування вмінь оцінювати ситуацію і контролювати власну поведінку; • розвиток пізнавальної активності на основі аналізу своїх потреб, інтересів, можливостей, мотивів; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на

<p>підлітків, Ознаки фізіологічної дорослості підлітків. Що таке статеві відносини. Ранні сексуальні зв'язки у підлітків: причини і наслідки. Особливості наслідків ранніх статевих відносин. Незапланована вагітність. <i>Розвиток самосвідомості.</i> Гігієна статевих стосунків: попередження підліткової вагітності. Природні методи регуляції зачаття. <i>Розвиток наполегливості</i> у розвитку власних здібностей та можливостей.</p>	<p>Моделювання ситуацій: «Перше побачення». «Мої мрії – шлях у майбутнє».</p>	<p>(незапланована вагітність); - розуміє і може пояснити з допомогою вчителя важливість бути готовим до створення сім'ї і народження дітей; - має уявлення про попередження підліткової вагітності (природні методи регуляції зачаття); - за допомогою вчителя аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; - має деякі уявлення і може пояснити про можливість законного заробітку для підлітків. Учень/учениця уміє: - співвідносити свої бажання та потреби зі своїми та суспільними можливостями, бюджетом сім'ї. - за допомогою дорослого аналізувати адекватність своїх очікувань та сподівань; - оцінювати обставини та контролювати свою поведінку; - користуватися природними методами регуляції зачаття.</p>	<p>запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ранніми статевими відносинами та їх наслідками; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних, природничих компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>
<p>Родинний добробут. Сім'я та її потреби. Добробут сім'ї Сімейний бюджет та його планування. Дохід сім'ї. Задоволення потреб та можливості сім'ї. Економія витрат та розумне заощадження. Сприяння злагоді у родині. Злагода у родині. Значення</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Колективне обговорення «Взаємовідносини у ваших родині».</p>	<p>Учень/учениця: - може пояснити за допомогою наочності з чого складається добробут сім'ї: якість життя, рівень життя, умови життя; - має елементарні поняття про сімейний бюджет та його планування;</p>	<p>• Формування уявлень про родинний добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • виховання відповідальності та взаємопідтримки у</p>

<p>згуртованості: разом легше працювати (по дому, у саду тощо) і веселіше відпочивати. Родинні традиції спільного дозвілля за межами дому (спільний відпочинок у парку, на природі, відвідування церкви тощо).</p> <p>Створення затишку власноруч (рукоділья): Ідеї для переробки старих речей: на новий одяг, пледи/коврики для пікніка чи відпочинку на пляжі (звичайні, з кишенею-сумкою, для гри в хрестики-нуліки, сумка-килимоч тощо).</p>	<p>Колективні обговорення: ідей дозвілля для дітей та дорослих: на природі; можливих способів створення затишку своїми руками.</p> <p>Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Творчий проект з перероблених матеріалів: «Створення пляжної сумки».</p> <p>Модельовання ситуацій: «Сімейний бюджет на місяць»; «Комунальні платежі»</p>	<p>- визначає і може сформулювати потреби та інтереси своєї сім'ї;</p> <p>- аналізує зв'язок між своїми потребами та бюджетом сім'ї;</p> <p>- моделює кроки задоволення потреб з урахуванням своїх сімейних, суспільних можливостей;</p> <p>- має уявлення про можливість посилювати внеску в сімейний бюджет;</p> <p>- розуміє, що таке взаєморозуміння, взаємоповага та взаємопідтримка у сім'ї, що таке родинні стосунки;</p> <p>- знає про розподіл обов'язків у сім'ї.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- за допомогою дорослого скласти бюджет сім'ї та розумно ставитись до витрат сімейних коштів;</p> <p>- бережно ставитись до особистого, родинного та суспільного майна;</p> <p>-розумно розпоряджатися власними коштами і коштами сім'ї;</p> <p>- співвідносити свої бажання та потреби з бюджетом сім'ї;</p> <p>- виконувати свої постійні обов'язки у сім'ї;</p> <p>- проявляти зацікавленість</p>	<p>родинних стосунках;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування потреби цінувати сімейні стосунки; • розвиток процесів пам'яті на основі засвоєння знань про ігри та їх правила на дозвіллі; • формування вміння аналізувати свої витрати та витрати сім'ї; • виховання потреби у дотриманні чистоти навколо себе; • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • збагачення словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вміння робити в команді; • формування вміннь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
---	---	---	--

<p>Суспільний добробут <i>Життя у суспільстві.</i> Безпека громадян – основний обов’язок держави. <i>Держава на захисті військової безпеки.</i> Значення збройних сил України (військового формування) для захисту територіальної цілісності і кордонів країни, стримування збройної агресії проти України та відсічі їй, охорони повітряного і водного простору держави, участі у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом і піратством, протидії незаконним перевезенням зброї, наркотичних засобів і психотропних речовин, ліквідації надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру. <i>Особистий внесок у захист країни.</i> Волонтерство і добродійність. Відмова від участі у діяльності, яка підриває безпеку держави: незаконних озброєних формуваннях (з метою здійснення збройних нападів, грабежів, викрадень людей тощо), міжнародних терористичних організаціях, які здійснюють терористичні акти (викрадення та зберігання вогнепальної та холодної зброї, радіоактивних, сильнодіючих отруйних, хімічних, наркотичних речовин і препаратів; захоплення важливих об’єктів і</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя: особливостей життя суспільства під час воєнної загрози чи військових дій; небезпеки участі у озброєних бандугрупованнях, терористичних організаціях, міжнародних терористичних організаціях і наркобізнесу; небезпеки наркозалежності серед підлітків. Моделювання ситуацій: «Допомога постраждалим від воєнної загрози громадянам», «Друг пропонує спробувати / продавати наркотики. Твої дії», «Друг просить тебе сховати у себе вдома зброю. Твої дії». Набуття досвіду в процесі вивчення питань</p>	<p>деякими видами дозвілля.</p> <p>Учень/учениця: - має елементарні уявлення про суспільний добробут та його захист державою; - ознайомлений з роллю збройних сил України у захисті добробуту громадян; - має елементарне уявлення про Кримінальний кодекс України; - ознайомлений з відповідальністю і правовими наслідками за напади, викрадення, здійсненні терактів, розповсюдження та вживання наркотиків тощо; - знає значення поняття наркозалежність, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя основні ризики при використанні наркотичних речовин; - при моделюванні різних штучних ситуацій передбачає та намагається уникати небезпечних наслідків; - відповідає на чітко сформульовані запитання за змістом уроку; - ознайомлений з обов’язком громадянина повідомляти про злочини, що вчинені або готуються.</p> <p>Учень/учениця уміє: - дотримуватися правил безпеки</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про захист державою добробуту людей; • формування понять «територіальна цілісність» країни, «добродійність»; • подальше формування уявлень про поняття волонтерство; • формування потреби цінувати людське життя та поважати права людини; • встановлення причинно-наслідкових зв’язків між правопорушенням і покаранням за нього; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • розвиток емоційного сприймання; • формування вміння орієнтуватися в ситуації, передбачати та уникати небезпечних ситуацій; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення
---	---	--	---

<p>заручників); міжнародному наркобізнесі. Кримінальна відповідальність за торгівлю і розповсюдження наркотичних речовин.</p>	<p>кримінальної відповідальності за збройні напади, терористичні акти та розповсюдження наркотиків.</p>	<p>життєдіяльності; - демонструвати модель поведінки згідно прав людини на життя, свободу та недоторканність; - під контролем дорослого уникати небезпечних ситуацій; - звернутися у разі необхідності до національної поліції; - займатися волонтерством на початковому рівні.</p>	<p>в процесі відповідей на запитання;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування вміння робити в команді; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних і громадянських компетентностей. • формування вміння робити в команді.
---	---	---	---

10 клас

Пропонований зміст інтегрованого курсу	Види навчальної діяльності	Очікувані результати навчання	Спрямованість корекційно-розвивальної роботи
БАЗОВІ ПОНЯТТЯ			
<p>Вступ: основні поняття. Базові потреби людини для її благополуччя; здоров'я, безпека, добробут. <i>Безпека</i> – стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави. <i>Добробут</i> – це процвітання, удача та успішний соціальний статус. <i>Здоров'я</i> людини – л стан повного фізичного, душевного та соціального благополуччя. <i>Що таке здоровий спосіб життя</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Колективне обговорення «Здоровий спосіб життя». Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця - знає і може пояснити за допомогою вчителя поняття «безпека», «добробут», «здоров'я»; - розуміє значення здоров'я для людини; - знає і називає складові здоров'я; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя складові здорового способу життя.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про основні поняття курсу «безпека», «добробут», «здоров'я»; • розвиток мислення на основі порівняння базових потреб людини для її благополуччя; • розвиток зв'язного мовлення при позначенні основних складових здорового способу життя.
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ»			
«ТІЛЕСНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВЕ ТІЛО»)			
<p>Життя у чистоті <i>Позитивні звички щодо дотримання чистоти шкіри.</i> Типи шкіри. Стан шкіри в підлітковому віці. Проблемна шкіра у підлітковому віці. Захворювання шкіри у підлітків та її попередження. Правила</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця: - знає і розуміє значення чистоти шкіри для здоров'я людини, - має уявлення щодо особливостей стану шкіри в підлітковому віці; - знає, розуміє та може за допомогою наочності порівнювати та називати ознаки типів шкіри,</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання інтересу і відповідального ставлення до збереження власного здоров'я; • розвиток пізнавальної активності і уваги завдяки спостереженням за станом своєї шкіри; • формування потреби у догляді за шкірою, у необхідності

<p>догляду за шкірою і чистки обличчя (в тому числі від косметики) для гарного зовнішнього вигляду.</p> <p><i>Переваги відповідального ставлення до свого здоров'я</i> (надавати пріоритет професійному консультуванню та своєчасній профілактиці, щоб вчасно виявити перші ознаки хвороби, призначити своєчасне та ефективне лікування, запобігти розвитку складних ускладнень, покращити якість життя чи навіть зберегти життя).</p> <p><i>Відвідування дерматолога (або алерголога)</i> для контролю стану шкіри, обстеження проблем зі шкірою з метою визначення підходящого лікування захворювань (які можуть з'явитися внаслідок інфекційного ураження, алергії, гормонального дисбалансу, порушень у роботі внутрішніх органів, опіків та ін.) та попередження їх ускладнення.</p> <p><i>Відвідування алерголога</i> для обстеження, виявлення дратівливих речовин, які визивають алергічні захворювання (алергени – побутові, грибкові, рослинні,</p>	<p>Дослідження та обговорення ознак здорової шкіри підлітка.</p> <p>Практична робота: «Правила вмивання і очищення шкіри обличчя»; «Вибір необхідних косметичних засобів для підлітків у магазині».</p> <p>Модельовання ситуації «У мене проблеми зі шкірою обличчя. Що робити?», «На прийомі у лікаря». Набуття досвіду щодо одержання медичних послуг в процесі ознайомлення з діяльністю лікарів різного профілю.</p>	<p>ознаки косметичних проблем підлітків;</p> <ul style="list-style-type: none"> - усвідомлює необхідність догляду за шкірою та вплив належного догляду на здоровий стан шкіри; - з допомогою вчителя визначає стан своєї шкіри обличчя, відмінні ознаки здорової та проблемної шкіри; - має елементарні знання про способи підтримання здорового стану шкіри, необхідність застосування косметичних засобів за віком; - ознайомлений з видами медичних послуг, які може надати дерматолог і алерголог; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя як записатися на прийом до лікаря і правильно підготуватися до нього; - за допомогою наочності може розповісти про правила догляду за шкірою і відповідні косметичні засоби. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати стан своєї шкіри; - слідкувати за станом шкіри обличчя, правильно доглядати за шкірою обличчя та очищувати її; - за допомогою дорослого добирати засоби індивідуальної гігієни та необхідні засоби для 	<p>користування косметичними засобами за віком;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків при порівнянні здорової та проблемної шкіри; • збагачення уявлень про косметичні засоби; • формування уявлень щодо послуг дерматолога і алерголога; • формування і збагачення уявлень про гігієну шкіри; • збагачення активного словника новими поняттями, назвами і термінами; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування комунікативної культури. • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
---	--	--	--

<p>харчові алергени, домашній пилю, продукти життєдіяльності тварин, птахів, комах, компоненти побутової хімії, тютюновий дим), лікування та запобігання появи алергічних захворювань (харчової алергії, крапивниці, дерматиту, бронхіальної астми).</p>		<p>догляду за шкірою; - користуватися засобами індивідуальної гігієни. - розумно підготуватись і поводитись на прийомі у лікаря.</p>	
<p>Життя у злагоді з природою. <i>Екологічні сприятливі умови для життя людей</i> (краса і гармонія середовища проживання). Позитивний вплив гармонійних вібрацій кольорів і світла на життєдіяльність та психоемоційний стан людини (наповнюючись цілющими вібраціями докільця організм за рахунок саморегуляції налаштовує і намагається виправити мозкові та інші ритми тіла). <i>Значення світла для життя і здоров'я людини.</i> Уявлення про внутрішній годинник в організмі людини), який забезпечує пристосування людини до життя у докільці та її здатність орієнтуватися в часі (являє собою чітку постійну повторюваність біологічних (фізико-хімічних) процесів в</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя впливу світла і кольору на настрій людини. Дослідження впливу різного кольору на свій настрій. Практична робота зі створення колекції предметів різного кольору чи альбомів з їх зображенням Моделювання ситуацій «Ти допізна сидиш за комп'ютером. Ти став</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення світла для життя і здоров'я людини; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя важливість жити з дотриманням ритмів зміни дня та ночі для здоров'я і працездатності людини; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя вплив світла і кольору для оздоровлення організму людини; - за допомогою наочності може розповісти про негативні наслідки недотримання добових ритмів на здоров'я. Учень/учениця уміє: - оцінювати якість освітлення приміщення; - розумно і безпечно організувати режим дня, дотримуючись добових ритмів і внутрішнього годинника; - розумно застосовувати вплив кольору для оздоровлення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про придатні умови для життя людини; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про організацію життєдіяльності; • формування причинно-наслідкових зв'язків між освітленням і кольором докільця та настроєм і самопочуттям людини; • розвиток пізнавальної активності, увагу до кольору і освітлення приміщення; • збагачення уявлень про здоров'я та способи покращення психоемоційного стану людини за допомогою кольорів; • розвиток зв'язного мовлення; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих компетентностей.

<p>клітинах організму). Прояв добових (циркадних) ритмів людини (фізичних, психічних та поведінкових змін впродовж 24-годин, що приводяться в рух біологічним годинником) як реакції організму на світло і темряву в навколишньому середовищі («Усьому є свій час, і для кожної справи під небом є своя година ...» (Еклезіаст))). Важливість і користь жити з дотриманням ритмів зміни дня та ночі для здоров'ї та благополуччя людини (регулярний та якісний сон; підвищення імунітету, покращення травлення та психічного стану; красива шкіра, гарний настрій; підтримання енергійності, концентрації уваги та працездатності протягом дня). Що може спричинити збій добових ритму (будь-яке порушення режиму дня – засиджування допізна перед телевізором, прийом їжі в незвичний час, дальні подорожі тощо). Негативні наслідки збою добових ритмів на здоров'я людини (погане самопочуття, гормональні порушення, нудота, дратівливість, проблеми із</p>	<p>роздратований, шкіра тьмяною, спиш на уроках. Що робити, щоб це виправити?»).</p>		
---	--	--	--

<p>серцево-судинною системою та харчуванням, депресія і більш суттєві порушення здоров'я у випадку, якщо збій довго триває, наприклад, у випадку роботи в нічні зміни). Дотримання регулярного графіка сну як найкращий спосіб підтримати або відновити здоровий добовий ритм (лягати спати приблизно в один і той же час щочі і прокидатися приблизно в один і той же час щодня, навіть у вихідні).</p> <p><i>Позитивний вплив світла для оздоровлення організму</i> – відновлення душевної рівноваги, лікування психічних і фізичних недугів (завдяки проникненню частинок (фотонів) світла в мозок людини через її очі (зоровий аналізатор) і впливу на ті ділянки мозку (лімбічну систему, гіпоталамус, гіпофіз, епіфіз), які регулюють діяльність організму через певні світлозалежні гормони). Користь, призначення та безпека лікування світлом: інфрачервоними променями (лікування хронічних запальних процесів) та ультрафіолетовими променями (для запобігання</p>			
---	--	--	--

<p>нестачі природного сонячного світла, підвищення опірності організму інфекціям, профілактиці рахіту та ін.). <i>Значення кольору (терапії кольором) для оздоровлення організму та профілактики захворювань</i> (у ряді порушень функціональних систем організму, при загальній втомі, неврозах, депресії, зниженні розумової працездатності тощо). Уявлення про прийоми покращення психоемоційного стану людини за допомогою кольорів (освітлення кімнати світлом певного кольору; домінування певних кольорів в інтер'єрі та одязі; пиття води з пляшок, виготовлених зі скла різних кольорів; ванна з кольоровою сіллю, концентрація уваги на об'єктах певного забарвлення та ін.). Створення альбомів чи комп'ютерних презентацій із зображенням предметів різного кольору.</p>			
<p>Життя у русі. <i>Переваги активного способу життя</i> (збереження здоров'я, довголіття, продуктивність навчання та працездатність) порівняно з малорухливим</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про переваги активного способу життя; - розуміє наслідки малорухливого способу життя для зовнішнього вигляду;</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання мотивації до активного способу життя; • Формування і збагачення уявлень про здоров'я та способи його підтримання; • розвиток сприймання та мислення

<p>способом життя (який руйнує організм людини і прискорює його старіння).</p> <p><i>Шкідливі наслідки малорухливого і сидячого способу життя для на зовнішньому вигляді людини</i> (зменшується м'язова маса, а запаси жирової тканини, навпаки, стрімко збільшуються; шкіра втрачає пружність, обвисає і стає в'ялою; фігура втрачає привабливість, розпливається).</p> <p><i>Рухова активність для створення красивої фігури та підтримка форми:</i> заняття для зміцнення м'язів ніг, стегон, грудей, живота (зокрема, заняття на тренажерах, качання преса, аквааеробіка тощо); підняття важких предметів (гантелей тощо), садівництво; робота зі стрічками опору, заняття для розвитку гнучкості, лікувальна гімнастика, танці (живота тощо).</p>	<p>запитання за допомогою вчителя.</p> <p>Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя шкоди сидячого способу життя і користі різних видів рухової активності для зовнішнього вигляду.</p> <p>Практична робота зі створення колажу «Вправи для красивої фігури».</p> <p>Модельовання і порівняльний прогноз ситуації щодо розвитку фігури у дитини, яка мало рухається та у дитини, яка веде активний спосіб життя.</p> <p>Набуття досвіду щодо вправ для формування красивої фігури..</p>	<p>- за допомогою наочності може розповісти про види рухової активності</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - дотримуватися правил рухливого способу життя для збереження здоров'я; - пояснювати за допомогою вчителя наслідки недотримання рухливого способу життя на основі інформації, що міститься в різних текстах. 	<p>на основі формування вмінь визначати руйнівний вплив на зовнішній вигляд людини малорухливого способу життя;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування причинно-наслідкових зв'язків між руховою активністю людини та її здоров'ям; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • розвиток соціально цінних якостей особистості; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
<p>Здорове харчування.</p> <p><i>Значення білкової їжі для людини</i> (здоров'я м'язів, кісток, шкіри та волосся; вироблення ферментів та гормонів).</p> <p><i>Дієта при алергічних розладах</i> (захворюваннях шкіри; алергії харчовій, на пилок та на</p>	<p>Розповідь.</p> <p>Пояснення.</p> <p>Демонстрація відео.</p> <p>Дидактичні ігри.</p> <p>Прості обговорення.</p> <p>Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя.</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя значення білкової їжі; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя користь і шкоду різної їжі і різних способів її приготування при алергії; 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до вибору їжі для збереження здоров'я; • формування уявлень про гігієну харчування; • формування уявлень щодо правил споживання їжі; • розвиток пізнавальної активності;

<p>свійських тварин).</p> <p><i>Що можна вживати:</i> відварене м'ясо (курки, індички, яловичини); овочі (відварена картопля; гарбуз, кабачки), каші (гречана, рисова, вівсяна); кисломолочні продукти (кефір, сир, бринза), свіжі огірки і зелень; фрукти (печені яблука та груші; компоти із сухофруктів); чай із цукром; хліб білий нездобний.</p> <p><i>Можливі заборони щодо їжі при алергії</i> (гострі, жирні, смажені, надто солоні або солодкі продукти; гірчиця, кетчуп, майонез; часник і цибуля; арахіс; яйця; соя; пшениця; риба; цитрусові (апельсини, лимони, ананас та ін.); шоколад та кондитерські вироби та ін.).</p> <p><i>Правила харчування</i> (відмовитись від напівфабрикатів; молочну продукцію вживати у мінімальній кількості; харчуватись порційно, не переїдати; вживати 2-3 літри води на день; зберігати алергенні та неалергенні продукти окремо і регулярно мити місце приготування їжі та кухонне приладдя).</p>	<p>Ознайомлення з демонстраційними матеріалами різних видів корисних страв, лікарських трав.</p> <p>Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню лікарських рослин, створення гербарію і альбомів з рецептами корисних страв, створення колажу «Їжа при алергії: що можна їсти і ні», «Приготування трав'яного чаю». Моделювання рольових ситуацій щодо дієтичного харчування.</p> <p>Досліди лікування алергодерматозів підтверджують, що краще призначати якщо є можливість, натуральні лікарські препарати, ніж синтетичні. Це стосується заспокійливих, жовчогінних, сечогінних, протизапальних, деяких протиалергічних засобів.</p>	<p>- за допомогою наочності може розповісти про корисні лікарські рослини при алергії;</p> <p>- знає правила вживання їжі.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <p>- дотримуватись правил споживання їжі та розумних обмежень для підтримання здоров'я при алергії;</p> <p>- розпізнавати корисні і шкідливі продукти харчування при алергії;</p> <p>- розумно вживати лікарські рослини.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток наочно-образного мислення на основі усвідомлення знань про корисні і шкідливі страви та рослини; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток зв'язного мовлення; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей; • формування елементарної дослідницької компетенції.
---	--	--	---

<p><i>Корисні трави (відвари, чаї) для зменшення ознак алергії: нежиті і першіння в горлі (щоденне вживання двох філіжанок зеленого чаю); свербіння (пити настої череди, чебрецю, ромашки лікарської, квіти чорної бузини, листя червоної смородини), заспокійливі (корінь валеріани, деревію, звіробою, листя м'яти, меліси, кропиви), набряків (пити нирковий чай та настої насіння петрушки, хвоща польового, квітів василька синього).</i></p>			
<p>Профілактика алергічних захворювань. Значення імунної системи для людини (захист від бактерій, вірусів, найпростіших, паразитів, а також від клітин з ознаками чужорідності, наприклад, пухлинних чи інфікованих вірусами). Уявлення про алергію як розлад імунної системи (надмірна її відповідь на чужорідні речовини). <i>Ознаки алергії</i> (сльозотеча, закладення носа, чхання, кашель, запальна реакція на тілі – почервоніння шкіри, висипка, свербіж та ін.; розлади травлення тощо).</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Колективне обговорення за допомогою запитань вчителя негативних наслідків не здорового способу життя і негативних звичок на імунітет. Практична робота: створення колажу «Що може викликати алергію».</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про алергію та її ознаки; - знає, розуміє та пояснює за допомогою вчителя вплив не здорового способу життя і негативних звичок на послаблення імунітету; - за допомогою наочності може розповісти про причини алергії; - має уявлення про заходи уникнути появу алергії. Учень/учениця уміє: - розрізнити за допомогою вчителя ознаки алергії; - встановлювати за допомогою дорослих зв'язок між появою проявів алергії та чинниками, які її</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження свого здоров'я; • заохочення підлітка вести здоровий спосіб життя; • збагачення уявлень про заходи забезпечення себе від алергічних захворювань; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між алергічними реакціями та речовинами, які її запускають; • розвиток наочно-образного мислення шляхом порівняння ознак хворої і здорової людини;

<p><i>Причини алергії</i> – дратівливі речовин, які визивають алергічні реакції: укуси комах (бджіл, ос, комарів); продукти життєдіяльності тварин, птахів, комах (кліщі домашнього пилю, таргани, дафнії); рослини (трави – полин і амброзія; дерева – тополя, верба, дуб, вільха, клена, липа та ін.); їжа (пшениця, горіхи, молоко, морепродукти, яйця, цитрусові, шоколад); цвіль (пліснява); ліки; тютюновий дим, хімічні речовини (засоби побутової хімії і косметики, лаки і барвники).</p> <p><i>Заходи для запобігання появи алергії</i> (зміцнювати імунітет, уникати стресів, не запускати хронічних захворювань, раціонально застосовувати лікарські препарати (не вживати їх безконтрольно), вести здоровий спосіб життя, правильно харчуватися).</p>	<p>Моделювання ситуації «Тобі подарували kota. Він тобі подобається. Але через короткий час в тебе почервоніли і сльозяться очі, з'явилися зелені соплі. Що це може означати? Як ти будеш діяти (з котом)?»</p>	<p>викликають;</p> <ul style="list-style-type: none"> - вести запис речовин-алергенів та повідомляти іншим про них за потреби (лікарю, повару та ін.); - дотримуватись правил здорового способу життя і режиму дня; - дотримуватись правил харчової поведінки для здоров'я імунної системи; - дотримуватись заходів для запобігання появи алергії; - мити руки після спілкування з тваринами. 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • розвиток самоконтролю за власним тілом і уваги до алергічних реакцій; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей.
«ДУШЕВНЕ І ДУХОВНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВА ДУША І ЗДОРОВИЙ ДУХ»)			
<p>Емоційне благополуччя. <i>Власне емоційне благополуччя</i> Фізичні прояви емоцій. Кольорова палітра емоційних станів у нашій мові (мовній свідомості: "почервоніти від сорому", "почорніти від горя",</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою</p>	<p>Учень/учениця: - ознайомлений з відображенням фізичних проявів емоцій (їх кольорової палітри) в українській мовній свідомості; - розуміє взаємозв'язок емоцій і думок. ознайомлений з</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання бережливого ставлення до власного психічного (душевного) здоров'я; • заохочення дитини до сприймання і спостереження за власними емоціями і пов'язаними з ними думками;

<p>“позеленіти від заздрості / злості”; “посіріти від хвилювання”, “посиніти від постійного смутку” тощо). Комплексний аналіз емоцій (фізичні прояви, думки, незадоволені потреби як причина появи емоцій). Зв'язок думок і емоцій (часто саме негативна думка викликає негативні емоції). Уявлення про негативний колообіг думок та почуттів (людина думає про якусь подію, думки викликають емоційну реакцію, яка надалі викликає ще гірші думки, які зумовлюють нову емоційну реакцію і т.д.). Правило «Стоп!» (для зупинки нарощування ланцюгу негативних емоцій).</p> <p><i>Що допоможе підтримувати емоційне благополуччя (зберігати душевну рівновагу): краса довкола (споглядання (вміння відсторонено) спостерігати за природою, оточуючими, рідними; концентрація уваги на об'єктах певного забарвлення чи споглядання краси природи (дзюркотлива блакить струмка, сліпуче золото сонячних променів, малинові зорі, лілові</i></p>	<p>вчителя.</p> <p>Практична робота: аналіз власних емоцій, їх проявів і думок за допомогою запитань вчителя; вправи на релаксацію через споглядання красивих місць природи чи кольорів, нетрадиційні техніки малювання. Моделювання життєвих ситуацій з аналізом емоцій і думок дитини в ній. Набуття досвіду щодо технік і способів саморегуляції власного емоційного стану.</p>	<p>негативним колообігом думок та почуттів;</p> <ul style="list-style-type: none"> - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя способи заспокоїтися; - має уявлення про комплексний аналіз емоцій; - ознайомлений з назвами для позначення базових емоцій; - має уявлення про вміння володіти собою та різні техніки заспокоєння; - ознайомлений з впливом окремих кольорів на психофізіологічний стан людини; - має уявлення про те, як вести щоденник спостереження за своїми емоціями; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою наочності і вчителя розрізнити базові емоції за їх фізичними проявами; - визначати за допомогою вчителя власні емоції, їх фізичні прояви та думки; - дотримуватись правила «Стоп»; - володіти базовими техніками для оволодіння емоційним станом і методами ізотерапії для саморегуляції емоцій і зняття 	<ul style="list-style-type: none"> • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження причин власних почуттів та дій; • розвиток емоційної усвідомленості шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між емоціями та думками людини; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • набуття практичного досвіду застосування технік емоційної саморегуляції; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування вміння володіти собою; • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних природничих, соціальних та культурних компетентностей.
--	--	--	---

<p>сутінки). Наповнюючись гармонійними вібраціями організм за рахунок саморегуляції налаштовує і намагається виправити мозкові та інші ритми тіла.</p> <p>Регуляція емоцій. <i>Методики розслаблення тіла:</i> візуалізація (вміння уявити прекрасне, спокійне місце) чи споглядання (вправа «Водоспад» та інші), зосередила увагу на певному кольорі; створення альбому з будь-якими приємними картинками (морський чи гірський пейзаж, схід чи захід сонця тощо).</p> <p><i>Терапія кольором:</i> зосередження уваги на певному кольорі (створення альбомів чи комп'ютерних презентацій із зображенням предметів різного кольору (наприклад, «Подорож в різнокольорову країну», «Колір і ми», «Холодні кольори, теплі кольори» тощо), вироблення намиста гудзиків різного кольору тощо).</p> <p><i>Ізотерапія</i> (як спосіб покращення психоемоційного стану): нетрадиційні техніки малювання ("акватипія", монотипія, ниткографія,</p>		стресу.	
---	--	---------	--

<p>подряпування, малювання на мокрому папері, аквамалювання (Ебру), акватуш, малювання мильними бульбашками чи клубком тощо); хромотерапія (підбирати колір для зображення свого настрою).</p> <p>Самоконтроль. Ведення «Щоденника емоцій (почуттів)» для спостереження за своїми почуттями і думками. Аналіз причин появи емоції та потреб людини. Методика переосмислення стресу та емоцій (продумування тієї чи тієї складної ситуації й зміна ставлення до неї, що допоможе знизити негативні емоції).</p>			
<p>Здорове мислення. Виховання моральних якостей учня, що сприяють його розвитку, самореалізації і самоєфективності.</p> <p>«Зайняте життя» (його важливість для радісного та цікавого життя). Що (які чесноти) забезпечує досягнення життєвого успіху: = не марнувати час («Час не стоїть, а роботи світ», «Час тратить, час платить і людей багатить», «При роботі швидко час минає», «Страченого часу і конем не впіймаєш»);</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя і народної мудрості «Які риси характеру сприяють життєвому успіху». Практичні вправи: «Моє</p>	<p>Учень/учениця</p> <ul style="list-style-type: none"> - має уявлення про значення зайнятого життя для якісного життя людини; - має уявлення про поняття «зайняте життя», «життєвий успіх»; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя важливість розуму для вибору найкращого способу вирішення життєвих проблем; - ознайомлений з назвами для позначення якостей характеру; - знає, розуміє та може навести за 	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання націленості на життєвий успіх, оптимізму щодо власного майбутнього, ентузіазму щодо набуття професії, правильного відношення до часу та інших позитивних якостей; • заохочення учнів до розвитку своїх талантів і умінь; • збагачення уявлень щодо цінностей українського народу; • заохочення учнів до сприймання і спостереження за власними думками; • розвиток позитивного мислення шляхом прогнозування власного

<p>витрачати час на гідну справу і тому, перш, ніж розпочинати будь-яку справу, подумати про її можливі результати («Що відрізняє людину від тварини? – Думки»); слідувати за правильністю своїх вчинків замість давати красиві обіцянки; розвивати свої уміння замість постійно порівнювати себе з іншими (щоб не страждати ні від зверхності, ні від заздрощів); нарощувати свої знання (знання – то багатство); бути наполегливими, зіткнувшись з труднощами (не все виходить з першого разу); прикладати зусиль замість лінуватися («Хочеш їсти калачі, то не сиди на печі», «Маленька праця краща за велике безділля», «Лінивому і найпростіша справа видається важкою», «На вітер надіятись, без мелива будь»); намагатися подолати жадібність («людина має собі заробляти на хліб, але жадоба наживи – ось що погано», Приклади зв'язку життєвого успіху та думок і дій людини в різних життєвих ситуацій. Формування націленості учнів на знаходження та реалізацію своїх</p>	<p>успішне майбутнє». Моделювання ситуацій і «Ти вчишся (чому). В тебе не виходить. Ти засмучений і хочеш все кинути. Як вчинити краще, щоб досягти успіху?». Набуття досвіду щодо зміни думок з негативних на позитивні для кращого вирішення життєвих проблем.</p>	<p>допомогою вчителя приклад народного прислів'я щодо тієї чи іншої вади чи чесноти людини; - за допомогою наочності може розповісти про якості характеру, які сприяють життєвому успіху; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розрізняти та оцінювати за допомогою вчителя вчинки та якості людей як такі, що сприяють життєвому успіху чи ні; - оцінювати за допомогою вчителя власні особисті якості і вчинки як такі, що сприяють життєвому успіху чи ні;; - за допомогою запитань вчителя визначати власні негативні чи обмежуючі думки і знаходити для них альтернативні, більш позитивні варіанти; - вміти бути вдячним іншим і виражати вдячність у адекватний спосіб.</p>	<p>кращого майбутнього;</p> <ul style="list-style-type: none"> • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями та думками, думками і почуттями; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь збереження психічного (ментального) здоров'я у несприятливі, тривожні часи; • формування та розвиток основних соціальних та культурних компетентностей.
---	--	---	--

талантів і умінь.			
«СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я» («ЗДОРОВІ СТОСУНКИ З ЛЮДЬМИ»)			
<p>Життя у мирі та злагоді з оточуючими. Терпимість (поважливість). Важливість вміння поважати культури різних народів світу, форми і способи самовираження (індивідуальності) різних людей (не бути гордовитим і зверхнім, не вважати правильним лише власні переконання, а й поважати вибір інших, хоча і не обов'язково погоджуватись з ним).</p> <p><i>Слухання (складання) терапевтичних історій «Що є повага?» (поважати інші культури – терпимо і поблажливо ставитися до чужих звичок, звичаїв, поглядів; виявляти повагу до цінностей і святинь інших; визнавати право інших на індивідуальність у поглядах та поведінці; виконувати і поважати закони й правила, поважати і оберігати природу, навколишнє середовище та громадські місця тощо).</i> <i>Розвиток емпатії (здатності розуміти переконання і почуття інших) у контексті</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення проявів терпимості і поваги до інших. Практична робота: складання книжечки «Що є повага»: Ігри для емоційного зближення та поєднання дітей у групі. Модельовання ситуації, у якій дитина мусить попросити виявити повагу до її вірувань чи інтересів «Тобі подобається одне. А мені подобається інше. Будь-ласка, не смійся, поважай мій вибір». Набуття досвіду щодо виявів поваги.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення бути терпимими та поважати вибір інших для розуміння людьми один одного і побудови гарних стосунків; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що є повага та її прояви; - розуміє і може розповісти з допомогою вчителя правила поваги; - ознайомлений з поняттями «терпимість», «повага»; - визначає та може пояснити за допомогою вчителя можливі причини емоцій інших; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку.</p> <p>Учень/учениця уміє: - розрізнявати за допомогою вчителя емоції інших людей за їх фізичними проявами; - оцінювати за допомогою вчителя власні вчинки та вчинки інших як вияв поваги чи ні; - виявити повагу і виражати її у адекватний спосіб.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання чуйності і поваги до вірувань навколишніх; • заохочення дитини бути уважними до навколишніх, до сприймання і спостереження за емоціями і почуттями навколишніх; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження можливих причин почуттів та мотивів дій інших людей; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків впливу власних дій на емоції й дії інших людей; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак фізичних проявів базових емоцій; • розвиток емоційного сприймання; • набуття практичного досвіду з дослідження почуттів та мотивів інших у контексті спілкування; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування умінь адекватного виявлення поваги і терпимості до

<p>міжособистісного спілкування): вчимо дитину міркувати і наводити різні можливі причини чи мотиви дій інших людей, розглядати різні точки зору (наприклад: «Як почуває себе Яна після того, як Поліна осміяла її танець?», «Що відчуває Дмитро, коли Василь насміхався над його вишивкою?» тощо)..</p> <p><i>Правила поваги</i> (не насміхатися над інтересами і віруваннями інших, а ставитись з розумінням; не засуджувати іншого, а спробувати його зрозуміти тощо). Можливі прояви поваги /терпимості до інших (адекватні до розглянутих життєвих ситуацій).</p> <p><i>Вміння просити підтримку у школі</i> (з боку друзів): відкрито розказати про свої переживання і попросити поблажливо ставитись до своїх переконань і інтересів.</p> <p><i>Ігри для формування сприятливих міжособистісних відносин:</i></p>			<p>навколишніх;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування елементарної дослідницької компетенції; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Культура спілкування. Письмове спілкування. Уявлення про його важливість (особливо з урахуванням того,</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про різні форми спілкування; - розуміє значення письмового</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування комунікативної культури; • збагачення уявлень щодо особливостей комунікації в

<p>що все більше людей працюють віддалено та підтримують зв'язок протягом робочого дня через цифрові засоби – електронні листи, Viber тощо). Причини непорозумінь під час письмового спілкування (неясні повідомлення («На пташиній мові»), втрачена інформація, неправильне розуміння тону чи змісту повідомлення («Глухому з німим нема про що тлумачити»)).</p> <p><i>Спілкування без слів</i> через одяг та зовнішність (як спосіб розповісти про власні вподобання тощо).</p> <p>Розвиток навичок ефективної комунікації в письмовій формі: вміти вчасно припинити непорозуміння за допомогою швидкої усної розмови; вміння бути наполегливими у одержанні (офіційної) відповіді на свій запит (до тих чи інших структур); дотримуватися структури написання інформації, чітко і ясно викладати зміст повідомлення (Що? Де? Куди? Коли? та ін.), зрозумілою мовою, не використовувати незрозумілі для інших слова, скорочення, дотримуватися правил</p>	<p>Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя способів познайомитися, розпочати гру і залучити інших до неї. Практична робота: «Покажи емоцію», «Покажи жестом». Модельовання ситуації ініціювання комунікації: «Піди познайомся і запроси до гри», «Організуй гру з дітьми». Набуття досвіду щодо використання невербальних способів спілкування та способів ініціювати комунікацію. .</p>	<p>спілкування; - знає, розуміє та може пояснити за допомогою вчителя особливості письмового спілкування та можливі причини непорозумінь; - має уявлення, що одяг та зовнішність також є способом передачі певної інформації (формений одяг говорить про професію, стиль одягу про вірування тощо); Має уявлення про правила ефективної комунікації в письмовій формі; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розпізнавати за допомогою наочності і вчителя інформацію, передану через одяг та зовнішність.</p>	<p>письмовій формі;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння одягу та зовнішності та повідомлення, які вони передають; • розвиток вміння культури письмового спілкування; • формування навичок ефективної комунікації в письмовій формі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	--	--	--

ввічливості.			
<p>Дружна спільна діяльність у команді. Стратегії налагодження взаємодії людей. У чому полягає основна проблема у пошуку взаєморозуміння – у конфлікт інтересів людей (потреб, бажань, турбот та побоювань кожної зі сторін). Розрізнення позицій сторін конфлікту та інтересів людей: позиції очевидні («Він хоче відкрити вікно, я не хочу, щоб він відкривав вікно», «Мама хоче, щоб я зробив домашнє завдання. Я не хочу! Не буду!», «Він хоче слухати гучну музику. Я не хочу, щоб він вимкнув»), справжні інтереси приховані і потребують з'ясування («Він хоче дихати свіжим повітрям. Я боюсь застудитися через протяг», «Мама хоче, щоб я навчився, я боюсь, що в мене не вийде», «Він хоче веселитися, а я втомився і хочу спокою та тиші»). Уявлення про основні людські потреби: матеріальні (базові, першочергові) потреби (їжа, вода, повноцінний сон, одяг, житло, чисте повітря, безпека, предмети побуту, добробут і комфортні умови</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективне обговорення за допомогою запитань вчителя: «Чому трапляються сварки (конфлікти)?». Практична робота з дослідження за допомогою вчителя власних інтересів та інтересів інших людей (сторін) у сварці (конфлікті). Моделювання варіантів примирення інтересів конфлікуючих людей для вирішення життєвих ситуацій. Набуття досвіду щодо варіантів конструктивної поведінки для вирішення конфлікту.</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про значення різниці інтересів людей для їх порозуміння; - ознайомлений з поняттями «конфлікт інтересів», «основні людські потреби (матеріальні, соціальні та духовні)», «перемовини»; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що впливає на інтереси людей і як різні інтереси (потреби) можуть заважати взаєморозумінню та успішній роботі групи; - має уявлення і може розповісти за допомогою вчителя про перемовини та порядок їх дій для розумного вирішення конфлікту; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють взаєморозумінню та співпраці чи ні; - за допомогою вчителя запитувати інших про їх інтереси, називати власні інтереси та захищати їх; - за допомогою запитань вчителя</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій налагодження взаємодії і співпраці людей в команді; • виховання уважного і ввічливого ставлення до інших членів команди; • заохочення дитини до спільної діяльності з іншими; • спрямування дитини до знаходження варіантів вирішення конфлікту замість зосереджуватись на причині суперечок, до спостереження за власною поведінкою та її адекватної самооцінки; • розвиток пізнавальної активності і елементарного аналітичного сприймання шляхом дослідження інтересів власних та інших людей; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між інтересами людей та впливом їх різниці на ефективність взаєморозуміння та емоційний комфорт у групі; • розвиток мовлення при засвоєнні нових назв і термінів; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання за допомогою вчителя короткої розповіді за темою уроку; • формування умінь вміння примирювати конфлікуючих людей для розумного вирішення конфлікту, налагодження і підтримання

<p>життя), соціальні (медичне обслуговування, вільний час, гідні умови навчання, праці і відпочинку; відчуття приналежності (дружнє, доброзичливе спілкування) і визнання (повага, взаєморозуміння), виховання дітей), духовні для реалізації себе (освіта, віра, набуття професії, розвиток здібностей, пізнання, творчість, милування красою природи та мистецтвом тощо), розпорядження власним життям. Що впливає на інтереси людей (стать і вік, стан здоров'я, смаки і вподобання, різні традиції (національні, релігійні, культурні, сімейні тощо), виховання та рівень освіти).</p> <p>Уявлення про шляхи розумного вирішення конфлікту: перемовини з метою примирення власних інтересів та інтересів інших людей. Завдання перемовин – запобігти прямому утиску конфліктуючими людьми гідності, прав чи інтересів одне одного і домовитися про рішення, яке б влаштувало кожного.</p> <p><i>Розвиток вміння з'ясовувати і примиряти інтереси двох сторін</i></p>		<p>знаходити інші, більш підходящі варіанти вирішення конфлікту і налагодження співпраці з іншими; - дотримуватися спільних правил культурної і безпечної поведінки, порядку і черги виконання дій.</p>	<p>ефективної взаємодії з іншими та спільного вирішення проблем;</p> <ul style="list-style-type: none"> • спрямування дитини на створення і збереження позитивного настрою у колективі; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей.
---	--	---	---

<p><i>конфлікту</i>: подумати про вибір інших і вміти з'ясувати запитати іншу людину «Чому?» («Чому ти хочеш відкрити вікно / гучно слухати музику?») або запитати «Чому ні?» («Чому ти не хочеш робити домашнє завдання?»; розуміти, що у кожної людини може бути кілька інтересів (наприклад, дитина не хоче виконувати завдання, бо не вміє, але боїться показати, що не вміє, боїться засмутити маму, не хоче залишитися без нагороди тощо); вміти назвати власні інтереси та дати зрозуміти іншим їх важливість для власного життя; формулювати проблему як відмінність чи розходження інтересів людей (сторін конфлікту); вміти замість зосереджуватись на причині суперечок (що зробили чи сказали інші) націлюватись на знаходження варіанту вирішення, який би задовільнив інтереси однієї сторони конфлікту і влаштував інших («Як ми поступимо?», «Хто і що (як) має зробити іншого разу/завтра»); впевнено й твердо говорити про проблему і захищати власні інтереси (стояти</p>			
--	--	--	--

<p>на своєму), але бути м'якими з людьми (не лаяти і не ображати їх особисто). Розгляд варіантів примирення інтересів конфлікуючих людей, адекватних до життєвих ситуацій.</p>			
<p>Протидія негативному впливу інших людей. Протидія приниженню честі та гідності. <i>Уявлення про гідність</i> як те (одне з нематеріальних благ), що належать людині від народження – усвідомлення цінності бути людиною, визнання своєї рівності з іншими людьми (як людини), відчуття своєї самоцінності (як особистості) і (особистісної) цінності інших людей, а також таке ставлення суспільства до людини, в якому визнається цінність особистості. Розуміння, що у своєму прагненні до гідності та щастя усі люди рівні. Тому потрібно дорожити своїм життям та життям кожної людини, дбайливо та з повагою ставитися до себе та оточуючих людей незалежно від їхнього походження, національності, віку, фізичних особливостей.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Коллективні обговорення за допомогою запитань вчителя: «Людина з почуттям власної гідності – це ... (її моральні якості)»; «Прояви гідності у маленьких, буденних учинках». Практична робота зі створення колажу «Я - людина гідна поваги, бо поважаю права інших, вмю постояти за себе, прийти на допомогу, коли бачу несправедливість». Моделювання ситуації приниження навколишніми честі та</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про стратегії протидії приниженню честі та гідності; - має уявлення про гідність; - ознайомлений з законами, які захищають право на гідність; - має уявлення про правові наслідки приниження честі та гідності людини; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя позитивні моральні якості гідної людини; - ознайомлений з поняттями «гідність», «право на гідність», «честь», «втрата гідності», «приниження честі та гідності», назвами особистісних якостей; - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя що треба робити, щоб не втратити гідність як людини; - має уявлення щодо деяких фраз, звернених до людини, які принижують її честь та гідність; - розуміє та може пояснити за</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування стратегій протидії негативному впливу інших людей; • виховання вміння поважати права навколишніх і захищати власні права; • заохочення дитини до виховання позитивних особистісних якостей, які сприяють встановленню дружніх стосунків; • виховання відповідального ставлення до вибору кола друзів; • формування умінь надавати об'єктивну самооцінку; • розвиток пізнавальної активності на основі оцінювання проявів поведінки як принизливі чи ні; • розвиток елементарного аналітичного сприймання на основі розрізнення різних проявів приниження честі та гідності людини у різних життєвих ситуаціях; • встановлення причинно-наслідкових зв'язків між вчинками та їх правовими наслідками; • розвиток мовлення при засвоєнні

<p><i>Право на людську гідність</i> – це право, що захищає гідність будь-якої особи, забезпечує належне ставлення до неї з боку органів державної влади, інших осіб: «Гідність та честь фізичної особи є недоторканими». Закони, які захищають право на гідність: Загальна декларація прав людини (ст. 1: «Усі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні вчиняти по відношенню один до одного у дусі братства»), Конституція України (ст. 28:«Кожен має право на повагу до його гідності»). Заборонені дії, що порушують право на людську гідність: катування; жорстоке, нелюдське або принижуюче гідність поводження та покарання; вдавання до погроз застосування такого поводження; утримання особи у принизливих умовах; примушення людини до дій, що принижують її гідність; використання людини (без її волі) для наукових, медичних та інших дослідів (Загальна декларація прав людини (ст.5),</p>	<p>гідності та протидії їм. Набуття досвіду щодо захисту своїх прав та способів протидії приниженню своєї гідності як людини.</p>	<p>допомогою вчителя прояви поведінки, які сприяють налагодженню стосунків чи відштовхують інших; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - оцінювати прояви власної поведінки як такі, що сприяють дружнім стосункам чи відштовхують інших; - розрізняти і оцінювати за допомогою вчителя прояви поведінки навколишніх як такі, що принижують гідність інших; - дотримуватись за допомогою вчителя дій щодо захисту своєї честі та гідності.</p>	<p>нових назв і термінів;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та культурних компетентностей; • формування вміннь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	---	--	--

<p>Конституція України (ст.28), Цивільне право України (ст. 297, ч. 1), Кримінальне процесуальне право (ст. 11).),</p> <p><i>Яка людини може почуватися гідною і взагалі називати себе людиною (її позитивні моральні якості):</i> яка поважає права інших; вміє постояти за себе; прийти на допомогу у разі, коли бачить несправедливість; яка робить корисні справи; є патріотом своєї держави; яка чесна, справедлива, розсудлива й завжди чинить совісно.</p> <p>Чесність – позитивна оцінка (як гідні поваги та гордості) чеснот людини в очах оточуючих (суспільства), її уявлень про добро і зло та моральних принципів, якими вона керується у своїй особистій та громадській поведінці.</p> <p><i>Що означає втратити гідність</i> (визнати себе слабким у відносинах з людьми, які тебе ображають). Що треба робити, щоб не втратити гідність: розвивати свої чесноти (бути сміливим, чесним) і здібності, вміти визнавати свої помилки, вміти встати самому на захист свого права на гідність, або</p>			
---	--	--	--

<p>звернутися у разі необхідності за допомогою до суду (з позовом про захист гідності та честі, або ділової репутації).</p> <p><i>Уявлення про правові наслідки:</i> покарання за умисне розпалювання ворожнечі та приниження честі та гідності (штраф від 3400 до 8500 гривень або обмеження волі до п'яти років чи позбавлення волі до трьох років); за насильство, обман і погрози (штраф від 8500 до 17 000 гривень або позбавлення волі від двох до п'яти років).</p> <p><i>Розгляд варіантів негативного впливу фраз, звернених до людини, які принижують її честь та гідність, у різних життєвих ситуаціях:</i> різка критика, догани, звинувачення ("Все через тебе!", "Вічно ти...", "Як завжди! Все зробив не так!"), що зачіпає почуття власної гідності, викликає образу, змушує зайняти оборонну позицію та породжує бажання виправдовуватися; погрози та попередження ("Ще раз так зробиш, поб'ю"), які заганяють людину в безвихідь і змушують її замкнутися у собі;</p>			
---	--	--	--

<p>накази та команди ("Замовкни! Відчепись!"), що викликають почуття безправ'я; підозри та домисли ("Я впевнений, що все це через те, що..."), закиди ("Скільки разів я тобі говорила..."), моралізаторство з позиції переваги та тиску авторитету на людину; а також прояви ігнорування людини (як форми насильства через не визнання і зневаги її особистості), як-от уникнення вкрай необхідної для людини розмови, викид на неї негативних емоцій (образа, виставлення її винною), нехтування життєво важливих потреб людини, які вона не може забезпечити самостійно.</p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ»			
<p>Безпека у побуті Безпека життєдіяльності людини від алергенів. <i>Безпечний догляд за житлом та собою.</i> Небезпечні м'ючі та косметичні засоби (чистячі засоби, відбілювачі, кондиціонери для білизни, парфуми, шампуні, косметика, антиперспіранти, освіжувачі повітря, спреї або ємності з розпилювачами). Можлива</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: за допомогою вчителя розпізнавання небезпечних предметів</p>	<p>Учень/учениця: - розпізнає ймовірні небезпеки побутового походження, передбачає їх вплив на власне здоров'я та безпеку; - називає за допомогою зразків і малюнків деякі предмети побутової хімії; - за малюнками наводить приклади використання предметів побутової хімії у побуті; - ознайомлений з ознаками</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення понять про правила безпеки в побуті; • формування вміння орієнтуватися щодо загрози від небезпечних речовин побутової хімії; • формування понять порівняння, класифікації, аналізу на основі обстеження різних предметів побутової хімії; • розвиток пізнавальної активності. • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах

<p>небезпека побутової хімії: отруєння (її ознаки – проблеми з диханням, головні болі, нудота тощо), опіки (сильний біль і печіння, якщо потраплять в очі, подразнення шкіри тощо), поява алергічних проявів (сильне свербіння, набряклість і висипання на шкірі; кашель, набряки слизових і навіть напади задухи). Шкідливий вплив на здоров'я людини (печінку, головний мозок, легені, нирки, серце, кров тощо). Правила безпеки при попаданні засобів побутової хімії на шкіру та в очі, отруєнні отрутохімікатами.</p> <p><i>Алергія на одяг</i> (найчастіше викликають синтетичні тканини з поліестру, або барвники одягу). Симптоми алергії на одяг (почервоніння, лущення та свербіж шкіри в місцях, де вона стикається з тканиною; набряки та запалення; сльозотеча, закладеність носа, іноді почервоніння очей тощо). Засоби безпеки (звернутися до лікаря-дерматолога і не носити речі, що викликають алергію).</p> <p><i>Правила безпеки.</i> Читати склад засобів і уникати небезпечних речовин (алюміній, фталати; у</p>	<p>побутової хімії. Моделювання ситуації «Твої дії при попаданні засобів побутової хімії на шкіру / в очі».</p>	<p>отруєння токсичними речовинами; -- має елементарне уявлення про правила безпеки і дії у випадку попаданні засобів побутової хімії на шкіру та в очі, отруєнні отрутохімікатами; - здатний викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку; - знає і дотримується правил користування деякими засобами побутової хімії. <i>Учень/учениця уміє:</i> - безпечно користуватися предметами побутової хімії; - демонструвати модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами; - викликати необхідні рятувальні служби.</p>	<p>небезпеки;</p> <ul style="list-style-type: none"> • розвиток зв'язного мовлення при позначенні побутових предметів; • формування правил безпечної поведінки та дій у разі аварійних ситуацій у побуті; • формування та розвиток основних екологічних та комунікаційних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
---	--	---	---

<p>косметиці і парфумах – бензальдегід, камфора, етилацетат, бензил ацетат, ліналол, ацетон і метиленхлорид; у шампунях – лаурилсульфат натрію та його похідні (SLS, ALS, ALES), парабени).</p> <p>Обирати безпечні миючі засоби – зі зниженим вмістом хімії та природні альтернативи (для посуду – лимони, харчова сода, гірчичний порошок; мильний порошок для прання білизни; безсульфатні шампуні на натуральній мильній основі тощо).</p> <p>Обирати безпечний одяг: з натуральних тканин (бавовна, льон), світлі (містять менше барвників), уникати одягу з написом «прати окремо» (барвники з речей можуть легко перейти на шкіру). У випадку алергії відмовитися від речей, що виготовлені з поліестеру або містять його (зокрема, килими, простирадла, одяг, іграшки, які мають волосся або хутро).</p> <p>Додержуватись запобіжних заходів (використовувати гумові високі рукавички, господарські щітки на довгих ручках тощо).</p> <p>Навчитись самому готувати</p>			
--	--	--	--

натуральний мийний засіб для волосся чи мило.			
<p>Дорожня безпека. <i>Безпека пасажирів мотозасобу.</i> Захисний одяг і використання світло відбиваючих елементів в одязі. Правила для пасажирів мотоцикла та їх перевезення. <i>Безпека пасажирів вантажного автомобіля.</i> Правила для пасажирів вантажного автомобіля: безпечні місця, посадка та висадка пасажирів, заборона перевезення дітей у кузовах вантажівок. Небезпечні вантажі. Правила дій при ДТП: дії свідків, положення тіла, які знижують ризику травмування під час ДТП. Правила дорожнього руху. Дорожні знаки. Регулювання дорожнього руху: регулювальник, світлофор, знаки, розмітка.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Дослідження рівня сформованості власних навичок учасника дорожнього руху. Моделювання ситуацій: «Я – пасажир мотоцикла» «Я – пасажир вантажного автомобіля» «Я – регулювальник». Практичне заняття: «Дорожні знаки, світлофор, розмітка».</p>	<p>Учень/учениця : - визначає за допомогою вчителя потенційні небезпеки на дорозі для свого здоров'я; - має уявлення про способи захисту від травмування в вантажівках; - моделює за підказками вчителя ситуації «я – пасажир», «я – регулювальник»; - моделює за допомогою вчителя послідовність дій у небезпечних ситуаціях на дорозі та у разі ДТП; - приймає прості рішення щодо надання допомоги собі та іншим особам; - знає основні дорожні знаки; - знає і розуміє як звернутися до інших осіб чи до відповідних служб у разі необхідності. Учень/учениця уміє: - застосовувати набуті знання та навички на практиці; - користуватися різними видами транспорту; - застосовувати в реальному житті правила для пішоходів, пасажирів транспортних засобів; - викликати службу порятунку, поліцію та швидку допомогу в разі необхідності.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про безпеку на дорозі; • формування основних уявлень про правила поїздки на мотоциклі, вантажному автомобілі; • формування основних уявлень про організацію і регулювання дорожнього руху; • виховування уважного ставлення до усіх учасників дорожнього руху; • формування навичок запам'ятовування та адекватного відтворення інформації; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці; • формування вміння робити в команді.

<p>Безпека поводження з людьми. Психологічне та фізичне насильство над особистістю в цифровому просторі. Секстинг – пересилання особистих фотографій, повідомлень сексуального характеру за допомогою телефонів, електронної пошти і соцмереж.</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання вчителя. Моделювання ситуації «Нові знайомі у соцмережах». «Небезпечні ігри в інтернеті». Коллективне обговорення секстингу серед підлітків.</p>	<p>Учень/учениця - має уявлення про принципи мережевого етикету і безпеки; - має уявлення про сексуальні збочення; - розпізнає поведінкові прояви сексуальних домагань; - за допомогою вчителя пояснює наслідки своєї поведінки щодо провокування сексуальних домагань; - має уявлення про способи припинити сексуальні домагання та за допомогою наочності може розповісти про них; Учень/учениця уміє: - оцінювати ситуацію та контролювати свою поведінку; - розумно спілкуватися у соціальних мережах та обирати коло спілкування</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Формування навичок безпечної поведінки в Інтернеті; • розвиток мислення шляхом аналізу добутих знань про булінг, кібербулінг, грумінг та секстинг; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування комунікативної культури; розвиток соціально цінних якостей особистості.
<p>Безпека в природному довкіллі. <i>Інфекційні захворювання свійських тварин.</i> Профілактика захворювань у тварин (вакцинація, попередження і лікування від глистів та бліх, засоби обробки приміщень від бліх). Заходи безпеки при спілкуванні з безпритульними собаками і кішками. Правила їх</p>	<p>Профілактика, боротьба з інфекціями та. Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Коллективне обговорення проблеми сільськогосподарського</p>	<p>Учень/учениця: - ознайомлений з небезпекою інфекційних захворювань свійських тварин та їх можливі наслідки для здоров'я людини; - має уявлення про профілактику і боротьбу з інфекціями свійських тварин; - ознайомлений з поняттями «ґрунт», «добрива», «пестициди»; - за допомогою наочності розповідає про</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування вміння орієнтуватися у ситуації та навколишньому середовищі; • розширення уявлень про екологічне забруднення природного середовища; • розширення знань щодо правил безпечної поведінки в природі; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак зараження тварин і рослин небезпечними хворобами і

<p>підгодовування. Що робити у випадку, якщо укусила чи лизнула безпритульна або дика тварина (для попередження захворювання на сказ). <i>Ураження сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками.</i> Уявлення про методи захисту рослин: попередження накопичення шкідників і шкідливих мікроорганізмів (знищення бур'янів (як корму для шкідників) та опалого листя (на яких перезимовують збудники хвороб), видалення сухих гілок, очищення відмерлої кори на плодкових деревах, своєчасні поливи), збір вручну і виловлювання різними пастками та пристосуваннями; біологічний (жужелиця, птахи). Отрутохімікати (пестициди) для захисту рослин: їх небезпечність для людини та заходи попередження отруєння. <i>Забруднення навколишнього середовища.</i> Сільськогосподарська діяльність людей та її вплив на стан навколишнього середовища. Вплив добрив та пестицидів на</p>	<p>забруднення навколишнього середовища своєї місцевості. Екскурсія віртуальна «Стихійні лиха в різних країнах». Практична робота: за допомогою вчителя проведення дослідження по розпізнаванню хворих деякими небезпечними інфекційними захворюваннями тварин; складання інфографіки/альбомів про ознаки ураження рослин хворобами і шкідниками. Моделювання ситуації «Діти на березі забрудненої водойми без нагляду дорослого».</p>	<p>сільськогосподарську діяльність людей; - має уявлення і може розказати за допомогою наочності про методи захисту сільськогосподарських рослин від хвороб і шкідників; - має уявлення про вплив сільськогосподарського забруднення ґрунтів і води на здоров'я людей; - має уявлення про небезпеку купання у забруднених водоймищах; - знає як викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності; - має уявлення про елементарні правила домедичної допомоги; - відповідає за допомогою вчителя на чітко сформульовані запитання за змістом уроку. Учень/учениця уміє: - розпізнавати за допомогою дорослих ознак зараження тварин небезпечними хворобами (сказ, лишай та ін.); - демонструвати модель безпечної поведінки згідно з інструкціями і правилами в природному середовищі; - дотримуватись правил безпеки життєдіяльності - викликати необхідні рятувальні</p>	<p>шкідниками; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між сільськогосподарською діяльністю людини та екологічними проблемами, кризами та катастрофами; • збагачення активного словника новими поняттями «ґрунт, добрива, пестициди»; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил безпечної поведінки в природному середовищі; • формування вміння робити в команді; • формування та розвиток основних природничих, екологічних, комунікаційних та соціальних компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>
---	--	---	--

<p>виснаження ґрунтів (порушення родючості ґрунтів). Вплив забруднення ґрунтів на здоров'я людини. Небезпечність зливу промислових відходів у водоймища, розташування смітників біля водоймищ. Небезпека купання та риболовлі у забруднених водоймищах.</p>		<p>служби; - приймати посильну участь у збереженні природного середовища; - застосовувати набуті знання та навички на практиці.</p>	
<p>Безпека в надзвичайних ситуаціях техногенного та воєнного походження Хімічна загроза. Що таке хімічна загроза. Її причини (внаслідок аварій, обстрілів чи ракетних ударів). Небезпека хімічної загрози для живого (загибель людей, тварин, знищення посівів та ін., сильні руйнування на значній території внаслідок можливого хімічного вибуху). <i>Абетка безпеки.</i> Як розпізнати хімічну загрозу. Дії у випадку загрози виникнення хімічної небезпеки: у школі, вдома, на вулиці. Дії у випадку раптового виникнення хімічної небезпеки: Заходи з герметизації для зменшення проникнення отруйних речовин у квартиру (будинки). Підготовка до</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Міні-практикум: «Герметизація приміщення». Модельовання ситуації «Сигнал хімічної небезпеки. Твої дії», «Підготовка до евакуації», «Вихід з зони хімічного зараження».</p>	<p>Учень/учениця: - ознайомлений з небезпекою хімічної загрози чи надзвичайної ситуації з хімічно небезпечними речовинами; - ознайомлений з наслідками надзвичайної ситуації, що обумовлена небезпечною ситуацією; - ознайомлений з ознаками хімічного отруєння; - має елементарне уявлення про правила безпечної поведінки та дії у випадку хімічної загрози; - знає і може розповісти з допомогою вчителя способи герметизації приміщення, правила виходу із зони хімічного зараження, заходів щодо знезараження себе; - має уявлення про засоби індивідуального захисту та користування ними; - має уявлення про правила</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про безпеку в надзвичайних ситуаціях; • формування вміння орієнтуватися у ситуації хімічної небезпеки; • виховання розумного ставлення до надзвичайних ситуацій, зберігаючи спокій та уникаючи паніки; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння зовнішніх ознак хімічного отруєння; • розвиток мислення на основі формування умінь діяти в умовах небезпеки; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповіді на запитання; • формування правил безпечної поведінки та дій у разі хімічної загрози; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних компетентностей;

<p>евакуації. Правила виходу із зони хімічного зараження. Засоби індивідуального захисту. <i>Сигнал тривоги і знак «Хімічна небезпека».</i></p>		<p>підготовки до евакуації; - знає як викликати необхідні рятувальні служби в разі необхідності. Учень/учениця уміє: - розпізнавати за допомогою вчителя ознаки хімічного отруєння; - розрізнити знак і звуковий сигнал «Хімічна небезпека» (сигнал "Увага всім" – сирени і переривчасті гудки підприємств); - самостійно зателефонувати в службу порятунку; - дотримуватись основних правил поведінки в умовах хімічної небезпеки; - готуватись до евакуації.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
<p>Надання домедичної допомоги. Перша допомога при гострому отруєнні хімічними речовинами. Речовини, які найчастіше викликають отруєння: чадний або побутовий газ; побутова хімія (миючі засоби для вікон, посуду, підлоги та пральні порошки), луг чи кислота; промислові отруйні речовини, які використовуються на промисловому виробництві, але можуть використовуватись і в побуті (наприклад, для</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Прості обговорення. Короткі усні відповіді на запитання за допомогою вчителя. Практична робота: виклик швидкої допомоги, Моделювання ситуації «Твої дії після обмороження ділянок тіла (рук, носа, вух)»,</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про ознаки переохолодження організму та обмороження ділянок тіла; - розуміє та пояснює за допомогою вчителя послідовність долікарської допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження; - за допомогою наочності може розповісти про правила надання допомоги постраждалим від переохолодження і обмороження. Учень/учениця уміє: - дотримуватись послідовності і</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Виховання відповідального ставлення до збереження здоров'я постраждалої людини; • збагачення уявлень про правила допомоги постраждалим від переохолодження та обмороження ділянок тіла; • розвиток наочно-образного мислення на основі порівняння ознак здорової і змерзлої людини; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та складання короткої розповіді за темою уроку та за допомогою вчителя;

<p>ремонтних робіт – розчинники, лаки, фарби, клей); отрутохімікати та мінеральні добрива, які використовуються для праці в саду та на городі; лікарські препарати; тютюн, алкоголь та наркотичні речовини. Негативний вплив отрути на організм людини (ураження органів тіла – печінки, легень, нирок, головного мозку, серця; можлива втрата зору, слуху, смаку і нюху). Правила уникнення отруєнь (стежити за побутовим газом; дотримуватися правил безпеки при роботі з небезпечними хімічними або отруйними речовинами; вживати ліки суворо за інструкцією; виключити наркотики та алкоголь).</p> <p><i>Ознаки отруєння:</i> газом (частий пульс, відчуття здавленості в голові, шум у вухах, головний біль, запаморочення, заплутаність свідомості, непритомність); алкоголем (спочатку збудження, почервоніння обличчя, запах алкоголю з рота, потім марення, збліднення особи, несвідомий</p>		<p>правил надання допомоги постраждалому від переохолодження і обмороження; - розрізняти ознаки замерзання організму та обмороження окремих ділянок тіла..</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування та розвиток основних природничих та екологічних компетентностей;
---	--	--	---

<p>стан); наркотичними і снодійними засобами (сонливість, занепад сил, нудота і блювота, втрата орієнтації, головний біль, понос, занепокоєння, непритомність); хімікатами (переривчасте дихання, рясний піт і слиновиділення, судоми ніг); кислотами або лугом (біль в ураженій частині, блювота з кров'ю, набрякання гортані, больовий шок).</p> <p><i>Загальні правила домедичної допомоги при гострому отруєнні</i> (промити великою кількістю води уражену ділянку шкіри чи очі, прополоскати рот; вивести постраждалого на свіже повітря; нейтралізувати дію отруйної речовини (кислоту – лужним розчином; луги – підкисленою оцтом холодною водою; алкоголь – розчином марганцевокислого калію світло-рожевого кольору, щоб викликати блювоту; дати постраждалому будь-який сорбент (ентеросгель, активоване вугілля), покласти у горизонтальне положення, вкрити одіялом та давати пити велику кількість теплої рідини).</p>			
--	--	--	--

<p><i>Поради та рекомендації щодо харчування при отруєнні для поліпшення стану хворого і прискорення одужання (при поносі та блювоті вживати рис на воді; для запобігання зневоднення і відновлення водного балансу – німецький чай, відвар шипшини та ромашки, воду без газу; для повернення апетиту і поліпшення роботи шлунково-кишкового тракту – домашній кисіль, нежирний кефір, йогурт, кисло-солодкі запечені яблука, овочеві супи, парові котлети й тефтельки зі нежирного м'яса і риби, омлет, галетне печиво).</i></p>			
ЗМІСТОВА ЛІНІЯ «ДОБРОБУТ ЛЮДИНИ»			
<p>Особистий добробут. <i>Розуміння власних потреб і навичок. Соціальні потреби людини у праці і повазі. "Шановані" та "нешановані" професії. Розвиток самоефективності. Що сприяє добробуту і покращує якість життя: професійна самореалізація. Правильний вибір професії для успішного майбутнього (визначитися в інтересах, мати досвід праці тощо). Переваги</i></p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Колективне обговорення майбутньої професії дітей, їх відповідності справжнім інтересам і потребам, розмірковування над реальністю очікувань. Колективне обговорення: «Профілактика хвороб, що</p>	<p>Учень/учениця: - має уявлення про потребу людини у праці і повазі; - знає і може пояснити з допомогою вчителя значення професії для майбутнього добробуту; - розуміє і може з допомогою вчителя пояснити відмінність реальних і справжніх очікувань від професійної діяльності; - розуміє і пояснює з допомогою вчителя значення дисципліни і наполегливої праці для досягнення</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Подальше формування уявлень про поняття «особистий добробут»; • формування уявлень про важливість відповідального підходу до вибору професії; • формування вміння розрізняти законні джерела доходів для свого віку; • формування вмінь оцінювати ситуацію і контролювати власну поведінку; • розвиток пізнавальної активності на основі аналізу своїх потреб, інтересів, можливостей, мотивів;

<p>чесного, соціально прийняттого заробітку. Що погіршує якість життя: неправильний вибір професії. Його негативні наслідки (незадоволеність обраною сферою діяльності, і через це – рівнем та якістю свого життя, ступенем професійної реалізованості, своїм душевним станом). <i>Розвиток самосвідомості.</i> Негативні наслідки нечесного і кримінального способу заробляння грошей. Проституція та небезпека такого виду діяльності. Інфекції, що передаються статевим шляхом. ВІЧ-інфекція, СНІД, венеричні захворювання, шляхи їх розповсюдження, способи і засоби профілактики. Наслідки цих хвороб для людини. Профілактика хвороб. <i>Розвиток наполегливості у професійній самореалізації.</i></p>	<p>передаються статевим шляхом». Усні відповіді на запитання. Моделювання ситуацій: «Моя професія – успіх у майбутньому».</p>	<p>успіху у житті; - розуміє і розрізняє законні джерела доходів для підлітків; - розуміє і може пояснити за допомогою вчителя наслідки незаконного способу заробляння грошей; - має деякі уявлення і може пояснити про можливість законного заробітку для підлітків; - моделює кроки задоволення потреб з урахуванням своїх власних, сімейних і суспільних можливостей; - має уявлення про поняття «проституція»; - розуміє та пояснює наслідки статевих стосунків підлітків (статеві інфекції); - за допомогою наочності може назвати ознаки венеричних хвороб, ВІЧ-інфекцій та СНІД; - за запитаннями вчителя розповідає про шляхи розповсюдження, способи і засоби профілактики статевих інфекцій; - має уявлення про наслідки венеричних хвороб для себе та своїх майбутніх дітей; - розуміє та пояснює наслідки недотримання здорового способу життя та ранніх сексуальних зв'язків.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • формування потреби слідувати за своїм статевим здоров'ям; • формування уявлень про венеричні хвороби, ВІЧ-інфекції та СНІД; • розвиток запам'ятовування та відтворення інформації на основі засвоєного матеріалу; • розвиток наочно-образного мислення в процесі обговорення ознак фізіологічної дорослості підлітків та ознак венеричних захворювань; • розвиток мислення шляхом встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ранніми статевими відносинами та їх наслідками; • розвиток емоційного сприймання; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток усного мовлення в процесі відповідей на запитання та самостійного складання речень за тематикою уроку; • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних, природничих компетентностей; • формування вмінь застосовувати набуті знання та навички на практиці.
--	---	--	---

		<p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оцінювати обставини та контролювати свою поведінку; - підтримуватись профілактичних заходів щодо венеричних захворювань; - за допомогою дорослого аналізувати адекватність своїх очікувань щодо швидкого і нечесного заробітку. 	
<p>Родинний добробут. Сім'я та її потреби. Добробут сім'ї</p> <p>Створення і підтримка домашнього затишку. Відповідальний вибір безпечних речей для дому. Правила покупки речей для дому для запобігання виникнення алергії (штор, килимів, постілі, ковдр та ін.). Вибір миючих і чистячих засобів і приладь (їх безпечність, використання високих рукавичок тощо). Злагода у родині: Підприємливість. Сімейний бізнес. Створення затишку власноруч (рукоділья): речей з безпечних матеріалів, в тому числі з перероблених (створення ковдр з клаптиків тканин в техніці</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Коллективне обговорення: «Взаємовідносини у ваших родинах». Коллективні обговорення: ідей сімейного бізнесу, можливих способів створення затишку своїми руками. Онлайн-перегляд «Сімейний бізнес». Практичне завдання: за допомогою вчителя провести дослідження і розпізнавання безпечних побутових чистячих засобів. Творчий проект з перероблених матеріалів:</p>	<p>Учень/учениця:</p> <ul style="list-style-type: none"> - може пояснити за допомогою наочності з чого складається добробут сім'ї: якість життя, рівень життя, умови життя; - визначає і може сформулювати потреби та інтереси своєї сім'ї; - має елементарні поняття про сімейний бюджет та його планування; - має елементарні поняття про сімейний бізнес і підприємливість; - має уявлення про можливість посильного внеску в сімейний бюджет; - розуміє, що таке взаєморозуміння, взаємоповага та взаємопідтримка у сім'ї, що таке родинні стосунки.. <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - за допомогою дорослого планувати і розподіляти сімейний бюджет; 	<ul style="list-style-type: none"> • Формування уявлень про родинний добробут; • виховання культури розумного споживання і відповідального ставлення до придбання речей; • виховання відповідальності та взаємопідтримки у родинних стосунках; • формування потреби цінувати сімейні стосунки; • формування вміння аналізувати свої витрати та витрати сім'ї; • формування потреби контролювати та оцінювати власні дії; • збагачення словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • формування та розвиток основних комунікаційних, соціальних та природних компетентностей; • формування вміння робити в команді; • формування вмінь застосовувати

<p>печворк, зв'язати крючком килимок із старих чи непотрібних трикотажних речей та ін.),</p>	<p>«Килимок зі старих, непотрібних речей без гачка». Моделювання ситуацій: «Безпечне прибирання» (з використанням чистячих засобів).</p>	<p>- бережно ставитись до особистого, родинного та суспільного майна; розумно розпоряджатися власними коштами і коштами сім'ї; - співвідносити свої бажання та потреби з бюджетом сім'ї; - виконувати свої постійні обов'язки у сім'ї.</p>	<p>набуті знання та навички в повсякденному житті.</p>
<p>Суспільний добробут <i>Життя у суспільстві.</i> Добробут населення. Економічна діяльність. Гроші. Ринок товарів і послуг. Податки. Фінансова грамотність: доходи, витрати, бюджет. Спосіб життя людей: трудова активність, стиль життя, умови і характер праці, розвиток творчих здібностей, оплата праці. <i>Турбота держави про добробут людини.</i> Право на освіту і профтехосвіту для осіб з особливими потребами. Створення державою умов для роботи в колективі чи індивідуально. Влаштування на роботу і персональний помічник Професійні сфери, їх можливості та ідеї. Зв'язок між навчанням та</p>	<p>Розповідь. Пояснення. Демонстрація відео. Дидактичні ігри. Обговорення. Усні відповіді на запитання. Колективне обговорення «Важливість суспільного бюджету для кожної людини», «Майбутнє нашої країни». Моделювання ситуацій: «Складання бюджету нашої країни». Бізнес-проект «Моя добра справа для людей».</p>	<p>Учень/учениця: - розуміє та може пояснити за допомогою вчителя поняття «добробут»; - має необхідні уявлення про суспільний добробут; - може пояснити за допомогою вчителя поняття «бюджет країни», «підприємливість», «фінансова грамотність», «ринок товарів» та інше; - має елементарні поняття про державний бюджет; - за допомогою дорослого аналізує зв'язок між потребами та бюджетом людей; - за допомогою вчителя аналізує взаємозв'язок між потребами людини та обмеженістю ресурсів; - розуміє залежність ступеню задоволення власних потреб від професійних можливостей; - розуміє і розрізняє законні</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розширення уявлень про поняття суспільний добробут; • формування понять про підприємливість; • подальше формування вміння оцінювати свої потреби та можливості; • формування вміння розрізняти законні джерела доходів для свого віку; • виховання відповідальності та самостійності; • збагачення активного словника новими поняттями; • розвиток емоційного сприймання; • стимулювання активності в спілкуванні; • формування та розвиток уміння самостійно створювати та реалізувати короткі плани в деяких видах діяльності (навчання); • формування та розвиток основних комунікаційних та соціальних

<p>професійним майбутнім. Особисті інтереси в професійному житті. Потреби й можливості. Залежність ступеню задоволення власних потреб від професійних можливостей.</p> <p><i>Особистий внесок у життя громади.</i></p> <p>Добробут і підприємливість. Що таке підприємливість.</p> <p>Підприємливість і власний розвиток. Власна діяльність для успішного майбутнього і задоволення власних потреб.</p>		<p>джерела доходів для підлітків.</p> <p>Учень/учениця уміє:</p> <ul style="list-style-type: none"> - оперувати за допомогою дорослого основними економічними поняттями; - проявляти зацікавленість деякими видами діяльності; - бережно ставитись до державного майна; - виконувати свої обов'язки у сім'ї, у колективі, у суспільстві; - застосовувати набуті знання та навички у повсякденному житті. 	<p>компетентностей;</p> <ul style="list-style-type: none"> • формування вміння робити в команді; • подальше формування вмінь застосовувати набуті знання та навички в повсякденному житті.
---	--	--	--